

2014•2015
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef
Contracteren met zichzelf

Promotor :
Prof. dr. Ilse SAMOY

Philippe Peeters
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2014•2015
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Contracteren met zichzelf

Promotor :
Prof. dr. Ilse SAMOY

Philippe Peeters
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

UNIVERSITEIT HASSELT
FACULTEIT RECHTEN
Academiejaar 2014-2015

De problematiek van het contracteren met zichzelf: nood aan modernisering en/of codificering van het algemeen rechtsbeginsel?

Promotor: Professor dr. I. SAMOY
Begeleider: D. VERVOORT

Masterscriptie ingediend door
Philippe PEETERS
bij het eindexamen voor de graad
van MASTER IN DE RECHTEN

SAMENVATTING

Het 'contract met zichzelf' of de 'wederpartijstelling' vormt de centrale problematiek van deze masterscriptie. Als men spreekt over het contract met zichzelf, heeft men al snel de reflex om te denken aan het louter met zichzelf contracteren van één en dezelfde persoon binnen zijn eigen vermogen. Dit is echter niet hetgeen in deze thesis wordt bedoeld. Men mag deze terminologie namelijk niet al te letterlijk interpreteren. Het 'contract met zichzelf' dat in deze masterscriptie zal worden onderzocht heeft betrekking op de overeenkomst gesloten door één en dezelfde persoon, optredend in twee verschillende hoedanigheden: enerzijds voor zichzelf en anderzijds als vertegenwoordiger van een andere persoon. Het betreft de vraag of een persoon die als vertegenwoordiger (in naam) en voor rekening van een ander een overeenkomst moet sluiten, deze overeenkomst met zichzelf kan sluiten. Mag bijvoorbeeld degene die tot iemands vertegenwoordiger werd aangesteld om een onroerend goed te verkopen, zelf als koper van dat goed optreden? Uit de voorbeelden hierboven uiteengezet: mag de notaris bij een openbare verkoop zelf de goederen aankopen waarvan hij met de verkoop belast is? Of mag de houder van de authentieke volmacht zelf het goed, dat hij moet verkopen, aankopen?

De problematiek van het contracteren met zichzelf situeert zich dus in het gemeen vertegenwoordigingsrecht. Bovendien is ook het recht inzake de lastgeving zeer belangrijk in het kader van deze masterthesis, aangezien deze rechtsfiguur in België als het prototype van de vertegenwoordiging kan worden beschouwd.

Het contracteren met zichzelf roept een aantal vragen op. Enerzijds is er de vraag naar de juridische mogelijkheid en anderzijds is er de vraag naar de rechtsgeldigheid. Beide vragen brengen specifieke problemen met zich mee: met betrekking tot de juridische mogelijkheid, is er de problematiek van de wilsovereenstemming en met betrekking tot de rechtsgeldigheid, is er het gevaar voor belangenconflicten.

In eerste instantie wordt het onderzoek geconfronteerd met de fundamentele rechtstheoretische vraag of de wederpartijstelling juridisch mogelijk of toelaatbaar is. Onder het regime van de Code civil geldt namelijk het consensualisme. Dit wil zeggen dat een overeenkomst in principe tot stand komt "*ex solo consensu*" of door de loutere wilsovereenstemming van de partijen. Hierop rijst de vraag of dergelijke wilsovereenstemming de medewerking vereist van (minstens) twee personen of dat het voldoende is dat één en dezelfde persoon twee "willen" tot uiting brengt.

In principe kan één en dezelfde persoon handelend in één enkele hoedanigheid immers geen contract met zichzelf sluiten, aangezien de twee partijrollen (schuldeiser en schuldenaar) zich in dergelijk geval vermengen in die ene persoon. Hierdoor treedt slechts de wil van één persoon in werking, zodat de voor de vorming van de overeenkomst essentiële wilsovereenstemming ontbreekt.

In de rechtsleer werden allerhande theorieën naar voren geschoven als mogelijke oplossing voor de onmogelijkheid om met zichzelf te contracteren. De theorie die uiteindelijk het meeste voldoening biedt, is de leer van de rechtstreekse vertegenwoordiging. Op basis van deze theorie brengen de door de vertegenwoordiger gestelde rechtshandelingen geen gevolgen teweeg voor hemzelf, maar wel rechtstreeks voor zijn opdrachtgever. De wil van de vertegenwoordiger treedt bij de contractsluiting als het ware in de plaats van de wil van de vertegenwoordigde. Bijgevolg is het perfect mogelijk dat één en dezelfde persoon twee wilsuitingen doet: de vertegenwoordiger uit namelijk zowel zijn eigen wil als die van zijn opdrachtgever. Ingeval van overeenstemming tussen beide wilsuitingen komt er een overeenkomst tot stand. Het feit dat deze wilsovereenstemming gevormd wordt door twee wilsuitingen uitgaande van één en dezelfde persoon vormt geen probleem volgens de heersende rechtsleer, aangezien de vertegenwoordiger handelt in twee onderscheiden hoedanigheden: voor zichzelf en voor rekening van zijn opdrachtgever.

Het contract met zichzelf komt dus, net zoals andere overeenkomsten, tot stand komt door twee overeenstemmende wilsuitingen, weliswaar verricht door één en dezelfde persoon. Door het feit dat de vertegenwoordiger optreedt in twee verschillende hoedanigheden, kan hij voor het recht als twee afzonderlijke personen worden beschouwd. Bijgevolg kan men concluderen dat het contract met zichzelf juridisch mogelijk is.

Nu duidelijk is gebleken dat het contract met zichzelf juridisch mogelijk is, dient er te worden onderzocht of dergelijke rechtsfiguur wel rechtsgeldig of geoorloofd is. Het feit dat de vertegenwoordiger als wederpartij *kan* optreden, wil namelijk nog niet zeggen dat hij dit ook effectief *mag*. In dit verband komt de problematiek van de belangenconflicten op de voorgrond. Doordat één en dezelfde persoon optreedt in twee verschillende hoedanigheden, bestaat er immers een groot gevaar voor belangenconflicten. Tegenstrijdige belangen kunnen ervoor zorgen dat de vertegenwoordiger de belangen van zijn opdrachtgever niet optimaal zal nastreven. De kans is reëel dat de vertegenwoordiger zijn persoonlijke belangen zal laten primeren op die van de vertegenwoordigde, indien ze met elkaar in conflict komen.

De problematiek van het contracteren met zichzelf of de wederpartijstelling wordt, zowel in België als in Frankrijk, niet algemeen wettelijk geregeld. Het Burgerlijk Wetboek (de Code civil) bevat geen algemene regel omtrent belangenconflicten in de persoon van de vertegenwoordiger of de lasthebber. Er zijn echter wel enkele specifieke bepalingen, zoals o.m. deze in artikel 1596 B.W., die het optreden als wederpartij reglementeren. In de rechtspraak heerste er onverdeeldheid over de draagwijdte van deze artikelen. Volgens de ene strekking moesten de bepalingen worden gezien als bijzondere toepassingen van een algemene regel die de wederpartijstelling *tout court* verbood. Volgens de andere strekking daarentegen moest er via een *a contrario*-redenering worden afgeleid dat de wederpartijstelling wel degelijk was toegestaan in de andere gevallen dan omschreven in de desbetreffende wetsartikelen.

Het merendeel van de rechtsleer, waaronder H. DE PAGE, besloot tot een algemeen verbod: het is de vertegenwoordiger verboden om als tegenpartij op te treden in het contract dat hij namens de vertegenwoordigde moet sluiten, tenzij met medeweten en toestemming van deze laatste. Vanuit hun vrees voor het ontstaan van belangenconflicten zagen zij de specifieke verbodsbepalingen dus als toepassingen van een algemene regel die het contracteren met zichzelf verbiedt. Bij overtreding

van die regel zou de desbetreffende overeenkomst dan relatief nietig zijn. Ook in Frankrijk was men deze mening toegedaan.

Een kleine minderheid van de rechtsleer was daarentegen van mening dat het contract met zichzelf toegestaan was buiten de specifieke wettelijke verbodsbepalingen. Enkel indien de overeenkomst werd gesloten tegen abnormaal voordelige voorwaarden voor de vertegenwoordiger, kon hij aansprakelijk worden gesteld.

In tegenstelling tot België en Frankrijk, kent Nederland wel degelijk een wettelijke regeling i.v.m. het optreden als wederpartij of i.v.m. belangenconflicten in het vertegenwoordigingsrecht. De problematiek is in het Nederlands Burgerlijk Wetboek niet in een centrale regeling ondergebracht, maar komt uitgebreid aan bod in drie onderscheiden deelgebieden: volmacht, opdracht en lastgeving. De wederpartijstelling verzet zich *an sich* niet tegen de Nederlandse rechtsorde maar indien een belangenconflict dreigt, dan is *Selbsteintritt* niet toegestaan. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt dan ook dat de wederpartijstelling is toegestaan, indien de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenstrijd is uitgesloten. Dit is eigenlijk enkel mogelijk indien de overeenkomst een vaste prijs, vaste voorwaarden en een duidelijk omschreven inhoud heeft. De wetgever heeft tevens een extra lid ingevoerd dat bepaalt dat, in de relatie particuliere lastgever (consument) versus professionele lasthebber, de wederpartijstelling enkel is toegelaten indien de lastgever daartoe schriftelijk toestemming heeft gegeven. De toestemmingsvereiste is voorgeschreven op straffe van nietigheid van de rechtshandeling. Bovendien is dit extra lid van dwingend recht en geldt deze regel van consumentenbescherming ook voor de 'normale' gevallen van vertegenwoordiging, waarbij er geen sprake is van een professionele lasthebber.

Het is de rechtspraak, en meer bepaald die van het Hof van Cassatie, die een einde heeft gesteld aan de in de rechtsleer heersende discussies. Een eerste arrest dat hierbij van belang is, is het arrest van 7 december 1978. In dit arrest inzake lastgeving oordeelde het Hof van Cassatie dat het de lasthebber verboden is om als tegenpartij van zijn lastgever op te treden. Bovendien erkende het Hof het bestaan van zulk een verbodsregel als een algemeen rechtsbeginsel. Hierdoor kan het desbetreffende arrest zonder enige twijfel als een uiterst belangrijk arrest worden beschouwd. Daarmee was echter nog geen einde gekomen aan de discussie omtrent de problematiek van de wederpartijstelling. Meer nog, het desbetreffende arrest was een voedingsbron voor nieuwe discussies in de rechtsleer. De belangrijkste vraag die rees, was de vraag of het rechtsbeginsel ook bestond voor het vertegenwoordigingsrecht *in globo*, aangezien het Hof van Cassatie de algemene verbodsregel formuleerde als een *algemeen rechtsbeginsel m.b.t. de lastgeving*. Voor een algemeen aanvaard antwoord op deze vraag was het wachten tot een Cassatie-arrest in 2004.

Het arrest van het Hof van Cassatie van 18 maart 2004 kan worden gezien als het mijlpaalarrest binnen de problematiek van het contracteren met zichzelf. Dit arrest stelde definitief een einde aan de discussie die er heerste in de rechtspraak en de rechtsleer omtrent de rechtsgeldigheid van de wederpartijstelling en omtrent het al dan niet bestaan van een algemeen rechtsbeginsel in het gemene vertegenwoordigingsrecht. Het Hof oordeelde meer bepaald dat het een algemeen rechtsbeginsel is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere. Dergelijke handeling is uit haar aard

nietig. Het betreft een relatieve nietigheid, waardoor bevestiging van de rechtshandeling (ook stilzwijgend) door de vertegenwoordigde mogelijk is en bijgevolg de nietigverklaring verhindert. In tegenstelling tot het Cassatie-arrest van 7 december 1978, waarbij de focus specifiek lag op de lastgevingsovereenkomst, erkende het Hof in 2004 het verbod op het contracteren met zichzelf als een algemeen rechtsbeginsel *in globo*.

Na onderzoek van de problematiek van de wederpartijstelling in het gemene vertegenwoordigingsrecht, wordt vervolgens overgegaan tot een analyse van twee specifieke rechtstakken: het vennootschapsrecht en het notariaat.

Alvorens de problematiek in het vennootschapsrecht te kunnen beoordelen, moet eerst en vooral de rechtsverhouding tussen de vennootschap en haar bestuurders worden gekwalificeerd. In het huidige Wetboek van Vennootschappen is de orgaantheorie in het leven geroepen. Op basis van deze theorie worden zowel de rechtshandelingen als de onrechtmatige daden, door het orgaan schijnbaar binnen de perken van zijn bevoegdheid verricht, rechtstreeks toegerekend aan de rechtspersoon. Het orgaan vereenzelvigd zich als het ware met de vennootschap, meer nog het *is* de vennootschap. De organieke vertegenwoordiging wordt meestal als een afzonderlijke categorie van vertegenwoordiging beschouwd. Het bijzondere aan deze vertegenwoordigingsvorm is namelijk dat de vertegenwoordigde (de rechtspersoon) niet zelf kan handelen, tenzij door zijn organen. Bijgevolg is de vertegenwoordiging voor de rechtspersoon (blijvend) noodzakelijk om deel te kunnen nemen aan het rechtsverkeer.

Het Hof van Cassatie heeft, zoals reeds vermeld, in zijn arrest van 18 maart 2004 geoordeeld dat het een algemeen rechtsbeginsel is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere. De omschrijving van het algemeen rechtsbeginsel in dit arrest is zeer ruim, waardoor in principe ook de organieke vertegenwoordiging hieronder valt.

Het vennootschapsrecht heeft echter, in tegenstelling tot het vertegenwoordigingsrecht, een specifieke regeling inzake belangenconflicten. Het Wetboek van Vennootschappen regelt meer bepaald de situaties waarin een bestuurder een rechtstreeks of onrechtstreeks belang van vermogensrechtelijke aard heeft, dat strijdig is (of kan zijn) met het belang van de vennootschap. Beslissingen of verrichtingen blijven in dergelijke gevallen mogelijk, ondanks het (eventueel) bestaan van een belangenconflict in hoofde van één of meerdere bestuurders, doch zijn onderworpen aan een informatieve procedure. Er wordt namelijk voorzien in een bijzondere meldings- en een verslagplicht. Bovendien wordt er voorzien in een nietigheidsregeling en een versterkte aansprakelijkheid voor de bestuurder.

Daarnaast wordt onderzoek gevoerd naar de wederpartijstelling in het notariaat. Het Burgerlijk Wetboek voorziet in een specifieke wettelijke regeling die een verbod bevat voor de notaris om met zichzelf te contracteren. Artikel 1596, derde lid B.W. bepaalt dat lasthebbers bij een openbare verkoping, noch door henzelf, noch door tussenpersonen kopers mogen worden van de goederen met de verkoop waarvan zij belast zijn. Dit verbod is tevens voorgeschreven op straffe van nietigheid en maakt een specifieke rechtsonbekwaamheid uit. Ongeacht de voordien heersende discussie in de rechtsspraak en de rechtsleer omtrent het al dan niet bestaan van een algemeen

rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om als wederpartij van zijn opdrachtgever op te treden, is er voor de notaris dus altijd al een verbod geweest om met zichzelf te contracteren in het kader van een openbare verkoop. Daarenboven werd in het arrest van het Hof van Cassatie van 24 september 1981 geoordeeld dat de verbodsregel, neergelegd in artikel 1596, derde lid ruim geïnterpreteerd moet worden en derhalve ook geldt voor verkopen uit de hand. Bijgevolg is het de notaris tevens verboden om bij een onderhandse verkoop zelf als koper van het goed op te treden. Naast de hierboven uiteengezette notariële bevoegdheden in het kader van de verkoop van onroerende goederen, heeft de notaris vanzelfsprekend nog tal van andere bevoegdheden, waarbij hij optreedt als vertegenwoordiger van zijn cliënten.

Ook in de Organieke Wet Notariaat is een belangenconflictenregeling opgenomen. Artikel 8 O.W.N. bepaalt immers dat de notarissen geen akten mogen verlijden waarin zij zelf partij zijn of waarin enige bepaling te hunnen voordele voortkomt. Bovendien bepaalt artikel 9 O.W.N. dat de notaris de partijen attent moet maken op het bestaan van eventuele tegenstrijdige belangen. Aangezien de notaris een openbaar ambtenaar is, die de verplichting heeft om onafhankelijk en onpartijdig op te treden, is het contracteren met zichzelf *not done* voor de notaris. De reeds besproken arresten van het Hof van Cassatie kunnen dus worden gezien als een extra bevestiging van hetgeen eigenlijk al van toepassing was voor het notariaat, zijnde een algemeen verbod op de wederpartijstelling. Het verbod voor de notaris om met zichzelf te contracteren is, naar mijn mening, niet meer dan logisch. Hij is en blijft immers een openbare ambtenaar, bekleed met overheidsgezag, die steeds op een onafhankelijke en onpartijdige wijze dient op te treden. Indien dit verbod zou worden opgeheven zou men al snel in strijd kunnen komen met de notariële deontologie.

Na een grondige analyse van de problematiek van de wederpartijstelling, in zowel het gemene vertegenwoordigingsrecht als in enkele specifieke rechtstakken, kan de desbetreffende rechtsfiguur worden geëvalueerd. Hierbij komen drie onderwerpen aan bod: de rechtstreekse vertegenwoordiging, de onbekwaamheid en de nietigheidssanctie.

Om te beginnen wordt onderzocht of de theorie van de rechtstreekse vertegenwoordiging van enige waarde kon zijn voor de juridische mogelijkheid van het contracteren met zichzelf bij de middellijke vertegenwoordiging. Bij de middellijke of onrechtstreekse vertegenwoordiging handelt de tussenpersoon immers in eigen naam, waardoor de rechtsgevolgen van de door hem verrichtte rechtshandeling, althans op verbintenisrechtelijk vlak, niet rechtstreeks worden toegerekend aan zijn opdrachtgever. De overeenkomst komt in eerste instantie tot stand tussen de in eigen naam handelende vertegenwoordiger en de derde-partij. Op grond van de interne verhouding tot zijn opdrachtgever, is de vertegenwoordiger er echter wel toe gehouden om de rechtsgevolgen aan de vertegenwoordigde door te geven. Ingeval de vertegenwoordiger tevens wederpartij wordt in de overeenkomst die hij in eigen naam en voor rekening van zijn opdrachtgever moet sluiten, kan dit dus tot problemen leiden. Doordat er geen rechtstreekse toerekening aan de vertegenwoordigde plaatsvindt, wordt de vertegenwoordiger (weliswaar tijdelijk) zowel partij als wederpartij van de overeenkomst. Een oplossing voor deze problematiek werd echter gevonden in het formuleren van een ruimer criterium en derhalve de onmogelijkheid om met zichzelf te contracteren te relativiseren. Het feit dat een persoon met zichzelf contracteert, moet niet als een juridische onmogelijkheid

worden beschouwd, indien deze persoon optreedt in twee onderscheiden hoedanigheden, waarbij (minstens) één hoedanigheid impliceert dat hij optreedt voor rekening van een andere persoon of van een ander vermogen. In het geval van middellijke vertegenwoordiging zal er aldus geen probleem zijn met betrekking tot de juridische mogelijkheid, aangezien de vertegenwoordiger wel degelijk optreedt in twee onderscheiden hoedanigheden, ter behartiging van twee onderscheiden belangen: zijn eigen belang en dat van zijn opdrachtgever.

Vervolgens wordt de onbekwaamheid tot wederpartijstelling kritisch bekeken. Het door het Hof van Cassatie erkende algemene rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om op te treden als tegenpartij van zijn opdrachtgever wordt benaderd als een specifieke rechtsonbekwaamheid. Het verbod wordt immers afgeleid uit specifieke wetsbepalingen die onbekwaamheden inhouden en om die reden restrictief worden geïnterpreteerd. De bekwaamheid is de regel, de onbekwaamheid de uitzondering. Persoonlijk volg ik echter de strekking in de rechtsleer die pleit voor een regel van onbevoegdheid i.p.v. onbekwaamheid, daar de nadruk eerder ligt op een verbod om een specifieke soort rechtshandelingen te stellen *tegen* de onbevoegde. Bij een onbekwaamheid staat daarentegen de bescherming van de onbekwame centraal, die als het ware tegen zichzelf moet worden beschermd. Het algemene rechtsbeginsel beschermt echter de wederpartij van de rechtsonbekwame, zijnde de vertegenwoordigde.

Deze gedachtegang strookt echter niet met de zienswijze van het Hof van Cassatie. Het Hof voorziet immers de (relatieve) nietigheid als sanctie voor een overtreding van het algemeen rechtsbeginsel dat verbiedt om als wederpartij op te treden. Dergelijke sanctie veronderstelt dat het algemeen verbod wordt beschouwd als een regel van onbekwaamheid, hetgeen moeilijk compatibel is met het uitzonderingskarakter van de onbekwaamheden. Door het verbod daarentegen als een regel van onbevoegdheid te beschouwen, kan dit nadeel worden vermeden. De sanctie zal in dergelijk geval bestaan uit een niet-gebondenheid, behoudens bekrachtiging door de vertegenwoordigde. Deze oplossing is meer in overeenstemming met de (veronderstelde) wil van de partijen en beter aangepast aan de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging.

Als derde en laatste evaluatiepunt is er nog de nietigheidssanctie, die naar mijn mening veel te ingrijpend is. Zoals reeds vermeld, wordt een overtreding op het verbod om met zichzelf te contracteren gesanctioneerd met de nietigheid van de gestelde rechtshandeling. De nietigheid is (en blijft) echter een onverbidde sanctie, zodat voorzichtigheid geboden is. Ze moet aangepast zijn aan de aard en het doel van de miskende regel en de belangrijkheid van de wets- of belangenschending. De nietigheidssanctie moet derhalve maatwerk zijn. Er zijn immers voldoende alternatieven beschikbaar op grond waarvan de door de vertegenwoordiger gestelde handelingen kunnen worden aangevochten wanneer de vertegenwoordigde schade heeft geleden. Er kan dan ook worden gepleit voor een aanpak die aangepast is aan de specifieke situatie en context. De problematiek van de wederpartijstelling en de daarbij horende belangenconflicten vereisen een feitelijke beoordeling *in concreto*. De klassieke argumenten tegen het optreden van een vertegenwoordiger als tegenpartij van zijn opdrachtgever zijn niet altijd steekhoudend en soms zelfs louter speculatief. Meer bepaald rijst de vraag welk bezwaar er *a priori* kan bestaan tegen het feit dat de vertegenwoordiger zelf aankoopt van de vertegenwoordigde, indien vooraf de prijs en de andere verkoopsvoorwaarden nauwkeurig zijn vastgelegd. Dit zou, naar mijn mening, toch een

vermoeden opleveren dat de identiteit van de koper irrelevant is. Bovendien heeft ook het Nederlandse recht geen bezwaar tegen het contracteren met zichzelf in de hypothese hiervoor uiteengezet. Vandaar dat er ook in België voor een 'soepelere' aanpak van de desbetreffende materie kan worden gepleit.

Tot slot wordt er onderzoek gevoerd naar de toekomst van de centrale problematiek van deze masterthesis, zijnde het contract met zichzelf. Zoals gebleken uit de evaluatie, is het door het Hof van Cassatie in het leven geroepen algemeen rechtsbeginsel allesbehalve volmaakt. Bovendien ziet het er niet naar uit dat hier op korte termijn verandering in zal komen, aangezien er zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer een soort van berusting in het vonnis van het Hof van Cassatie waar te nemen is. Nagenoeg iedereen neemt genoegen met het feit dat er een algemeen verbod bestaat op het contracteren met zichzelf. Er wordt verder niet meer gediscussieerd over een eventuele modernisering en/of codificatie. Ook het Hof van Cassatie zelf laat na om een moderne interpretatie door te voeren van zijn eerder genomen beslissingen

Hoewel het er op het eerste zicht dus niet ziet aan te komen, noodzaakt er zich naar mijn mening wel degelijk een aanpassing van het huidige recht. Het huidige recht is immers verouderd en bijgevolg toe aan modernisering. De maatschappelijke opvattingen rond vertegenwoordiging, en meer specifiek rond lastgeving, zijn geëvolueerd. Oorspronkelijk werd de lastgeving beschouwd als een vriendendienst, die plaatsvond om niet en die doorgaans gebaseerd was op het vertrouwen dat de lastgever had in zijn lasthebber. Vanuit deze optiek was de vrees voor het ontstaan van belangenconflicten en het verbod voor de lasthebber om met zichzelf te contracteren dan ook niet geheel onlogisch. Vandaag de dag is de lastgevingsrelatie echter vrijwel volledig gecommercialiseerd. Steeds meer taken worden uitgevoerd door professionele dienstverleners, die vanzelfsprekend een winst oogmerk nastreven. Bijgevolg is een algemeen verbod op de wederpartijstelling niet meer verantwoord. Naar mijn mening noodzaakt zich in België een codificering van de rechtsfiguur van de wederpartijstelling en de bijhorende problematiek van de belangenconflicten. Op deze manier zou men komaf kunnen maken met de tekortkomingen die er onder het huidige recht gelden, waaronder de rechtsonbekwaamheid en de zware nietigheidssanctie. Persoonlijk ben ik voorstander van een aanpak die volledig het tegenovergestelde is van het heden ten dage geldende algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om als wederpartij van zijn opdrachtgever op te treden. Er moet immers worden uitgegaan van de toelaatbaarheid van het contracteren met zichzelf. Enkel indien er gevaar is voor tegenstrijdige belangen moet de wederpartijstelling worden verboden.

Om te komen tot dit gewenste recht, kan men in eerste instantie een voorbeeld nemen aan het Nederlandse recht dat, zoals reeds vermeld, wel degelijk een wettelijke regeling bevat omtrent de wederpartijstelling. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt immers dat het contract met zichzelf is toegestaan indien de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenconflict is uitgesloten. Dit principe is hetgene dat, naar mijn mening, ook in België moet worden ingevoerd. Indien vooraf de prijs en de andere verkoopsvoorwaarden nauwkeurig zijn vastgelegd, is de identiteit van de wederpartij immers irrelevant.

Daarnaast voorziet men in Nederland in een toestemmingsvereiste, die voorgeschreven is op straffe van nietigheid van de door de lasthebber gestelde rechtshandeling. Wanneer een lasthebber dus een overeenkomst met zichzelf sluit, moet hij daartoe bevoegd zijn. Indien een lasthebber onbevoegd als wederpartij van de lastgever optreedt, is de rechtshandeling in beginsel nietig, behoudens bekrachtiging achteraf. Het positieve is dat men in Nederland spreekt van een onbevoegdheid en niet, zoals in België, van een onbekwaamheid. Met de sanctie ben ik het echter niet volledig eens. De gevolgen van een onbevoegde wederpartijstelling kunnen immers zeer ingrijpend zijn: ook wanneer de lastgever in principe niets te klagen heeft, kan hij toch de nietigheid van de rechtshandeling inroepen indien de lasthebber geen toestemming had om met zichzelf te contracteren. Naar mijn mening is het dan ook beter om deze nietigheidssanctie aan te passen aan de concrete situatie. Dit kan door in de wet bijvoorbeeld op te nemen dat de onbevoegde wederpartijstelling enkel met de nietigheid gesanctioneerd zal worden, indien de vertegenwoordigde daadwerkelijk kan aantonen dat hij hinder of schade heeft ondervonden van de door de vertegenwoordiger gestelde rechtshandeling.

Naast het Nederlandse recht zou het vertegenwoordigingsrecht zich bij een eventuele codificatie ook kunnen laten inspireren door de procedure voorzien in het vennootschapsrecht: indien de vertegenwoordiger vaststelt dat hij tegenstrijdige belangen heeft met de vertegenwoordigde, is hij, op straffe van nietigheid, verplicht om zijn opdrachtgever daarvan op de hoogte te stellen. De vertegenwoordigde zal dan moeten beslissen of de rechtshandeling al dan niet mag plaatsvinden.

Naar mijn mening noodzaakt zich dus niet enkel een modernisering, maar tevens een codificering van het algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om op te treden als wederpartij van zijn opdrachtgever. Persoonlijk ben ik voorstander van een regeling gelijkaardig aan die van het Nederlandse recht, met uitzondering van de nietigheidssanctie ingeval van handelen zonder toestemming van de vertegenwoordigde. Deze is veel te drastisch en kan leiden tot rechtsmisbruik. Vandaar pleit ik voor een nietigheidssanctie die is aangepast aan de concrete omstandigheden: een feitelijke beoordeling *in concreto*. Enkel indien de vertegenwoordigde effectief schade heeft geleden, zal hij gerechtigd zijn om zich te beroepen op de nietigheid.

DANKWOORD

Ik zou graag van deze gelegenheid gebruik willen maken om een klein woord van dank te richten aan enkele personen. De volgende mensen hebben me het afgelopen jaar op een bijzondere wijze bijgestaan. Zonder hen zou deze masterscriptie dan ook onmogelijk tot stand zijn gekomen.

Om te beginnen zou ik mijn promotor, Professor dr. Samoy Ilse, en mijn begeleider, mevrouw Vervoort Dorien, willen bedanken voor de opvolging en de begeleiding van deze masterscriptie. Bovendien een speciale dank voor hun begrip voor het feit dat ik gedurende het eerste semester weinig tot geen tijd heb gehad vanwege de combinatie van een Manama met studiestage.

Vervolgens zou ik graag een woord van dank willen uitbrengen aan mijn ouders, zusje en vriendin voor hun morele steun gedurende het afgelopen jaar. Ieder van hen heeft op zijn/haar eigen manier bijgedragen tot dit eindresultaat.

Bedankt!

Philippe Peeters

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	I
DANKWOORD	IX
INLEIDING	1
1. Probleemstelling	1
2. Onderzoeksvragen	3
3. Onderzoeksmethoden	4
4. Onderzoeksplan	5
DEEL I. SITUERING VAN DE WEDERPARTIJSTELLING	7
Inleiding	7
Hoofdstuk I. Vertegenwoordiging	7
Afdeling 1. Begripsbepaling	7
Afdeling 2. Voorwaarden	8
§ 1. Toestemming	8
§ 2. Bekwaamheid	9
§ 3. Voorwerp	10
§ 4. Oorzaak	11
Afdeling 3. Soorten	11
§ 1. Onmiddellijke vertegenwoordiging	11
A. ALGEMEEN	11
B. GEVOLGEN	11
§ 2. Middellijke vertegenwoordiging	12
A. ALGEMEEN	12
B. GEVOLGEN	12
Hoofdstuk II. Lastgeving	13
Afdeling 1. Begripsbepaling	13
Afdeling 2. Geldigheidsvereisten	14
§ 1. Grondvereisten	14
A. TOESTEMMING	14
B. BEKWAAMHEID	15
C. VOORWERP	17
§ 2. Vormvereisten	17
Afdeling 3. Verplichtingen van lasthebber en lastgever	18
§1. Verplichtingen van de lasthebber	18
A. UITVOEREN VAN DE LASTGEVING	18
B. REKENSCHAP GEVEN VAN DE UITVOERING	19

§2. Verplichtingen van de lastgever	19
Afdeling 4. Gevolgen van de lastgeving t.a.v. derden	20
DEEL II. MOGELIJKHEID EN GELDIGHEID VAN DE WEDERPARTIJSTELLING.....	25
Inleiding.....	25
Hoofdstuk I. Begripsbepaling	25
Hoofdstuk II. Juridische mogelijkheid.....	26
Hoofdstuk III. Rechtsgeldigheid.....	28
Afdeling 1. Geen algemene wettelijke regeling.....	29
§ 1. Code civil.....	29
§ 2. Nederland	30
Afdeling 2. Evolutie in de rechtspraak	32
§ 1. Cassatie 7 december 1978.....	33
§ 2. Cassatie 24 september 1981	34
§ 3. Cassatie 18 maart 2004	34
A. FEITEN	34
B. RELEVANTIE.....	35
C. SANCTIE.....	36
§ 4. Cassatie 13 september 2012	36
Hoofdstuk IV. Specifieke rechtstakken	37
Afdeling 1. Wederpartijstelling in het vennootschapsrecht	37
§ 1. Kwalificatie van de rechtsverhouding.....	37
§ 2. Mogelijkheid en geldigheid	38
Afdeling 2. Wederpartijstelling in het notariaat	39
Hoofdstuk V. Evaluatie.....	41
Afdeling 1. Theorie van de rechtstreekse vertegenwoordiging	41
Afdeling 2. Onbevoegdheid i.p.v. onbekwaamheid	43
Afdeling 3. Relatieve nietigheid als sanctie-mechanisme	44
DEEL III. DE WEDERPARTIJSTELLING: QUO VADIS ?	47
Inleiding.....	47
Hoofdstuk I. Toekomst.....	47
Hoofdstuk II. Het gewenste recht.....	48
Afdeling 1. Noodzaakt zich een aanpassing van het huidige recht?	48
Afdeling 2. Buitenlands recht als voorbeeld?	49
ALGEMEEN BESLUIT	51
BIBLIOGRAFIE.....	58

INLEIDING

1. Probleemstelling

1. Zonder dat men er bij stilstaat, heeft de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging een zeer belangrijke plaats binnen onze samenleving. Reeds tijdens de Middeleeuwen werd de vertegenwoordigingsfiguur veelvuldig gebruikt voor de steeds toenemende handel. Maar ook in onze hedendaagse samenleving komt de vertegenwoordiging, in al zijn vormen, frequent voor. Tijdens mijn recente studiestage, in het kader van de opleiding notariaat, kwam ik regelmatig in aanmerking met de desbetreffende rechtsfiguur. Er waren onder meer kredieten die getekend moesten worden en waarbij de kredietinstelling zich liet vertegenwoordigen door een van haar werknemers, er waren oprichtingen van en kapitaalsverhogingen in vennootschappen waarbij de vennootschap werd vertegenwoordigd door haar bestuurders of zaakvoerders, er waren situaties waarbij een immo-makelaar belast werd de verkoop van een onroerend goed, er waren ook situaties waarbij de notaris zelf belast was met de openbare verkoop van onroerende goederen. Bovendien was er de specifieke situatie van een verkoop van een onroerend goed, waarbij de verkopers zich in het buitenland bevonden. Zij gaven een authentieke volmacht aan een familielid om de verkoop alsnog te laten doorgaan. Zonder het goed en wel te beseffen, werd ik dus vrijwel constant geconfronteerd met de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging.

2. Binnen het vertegenwoordigingsrecht kan zich echter ook een zeer specifiek probleem stellen, namelijk dat van 'het contracteren met zichzelf'. Het 'contract met zichzelf' of de 'wederpartijstelling' vormt de centrale problematiek van deze masterscriptie. Als men spreekt over het contract met zichzelf, heeft men al snel de reflex om te denken aan het louter met zichzelf contracteren van één en dezelfde persoon binnen zijn eigen vermogen. Dit is echter niet hetgeen in deze thesis wordt bedoeld. Men mag deze terminologie namelijk niet al te letterlijk interpreteren. Het 'contract met zichzelf' dat in deze masterscriptie zal worden onderzocht heeft betrekking op de overeenkomst gesloten door één en dezelfde persoon, optredend in twee verschillende hoedanigheden: enerzijds voor zichzelf en anderzijds als vertegenwoordiger van een andere persoon. Het betreft de vraag of een persoon die als vertegenwoordiger (in naam) en voor rekening van een ander een overeenkomst moet sluiten, deze overeenkomst met zichzelf kan sluiten. Mag bijvoorbeeld degene die tot iemands vertegenwoordiger werd aangesteld om een onroerend goed te verkopen, zelf als koper van dat goed optreden? Uit de voorbeelden hierboven uiteengezet: mag de notaris bij een openbare verkoop zelf de goederen aankopen waarvan hij met de verkoop belast is? Of mag de houder van de authentieke volmacht zelf het goed, dat hij moet verkopen, aankopen?

3. De problematiek van het contracteren met zichzelf situeert zich dus in het gemeen vertegenwoordigingsrecht. Bovendien is ook het recht inzake de lastgeving zeer belangrijk in het kader van deze masterthesis, aangezien deze rechtsfiguur in België als het prototype van de vertegenwoordiging kan worden beschouwd.

4. Het contracteren met zichzelf roept een aantal vragen op. Enerzijds is er de vraag naar de juridische mogelijkheid en anderzijds is er de vraag naar de rechtsgeldigheid. Beide vragen brengen specifieke problemen met zich mee: met betrekking tot de juridische mogelijkheid, is er de problematiek van de wilsovereenstemming en met betrekking tot de rechtsgeldigheid, is er het gevaar voor belangenconflicten.

5. Een eerste probleem dat zich kan vormen, is dat met betrekking tot de juridische mogelijkheid of toelaatbaarheid van de wederpartijstelling. Onder het regime van de Code civil geldt namelijk het consensualisme. Dit wil zeggen dat een overeenkomst in principe tot stand komt "ex solo consensu" of door de loutere wilsovereenstemming van de partijen. De vraag is nu of dergelijke wilsovereenstemming de medewerking vereist van (minstens) twee personen of dat het voldoende is dat één en dezelfde persoon twee "willen" tot uiting brengt.

6. In het geval men zou besluiten tot de juridische mogelijkheid van het contract met zichzelf, zal men nog moeten onderzoeken of het contract wel rechtsgeldig is. In het kader van deze rechtsgeldigheid kan zich nog een tweede probleem stellen, namelijk dat van de belangenconflicten. De kans is namelijk groot dat de vertegenwoordiger tegenstrijdige belangen heeft, aangezien hij in twee onderscheiden hoedanigheden handelt bij dezelfde rechtshandeling. Hierdoor bestaat het gevaar dat de vertegenwoordiger zijn persoonlijke belangen zal laten primeren op die van zijn opdrachtgever. Het ligt nu eenmaal in de menselijke natuur om resoluut het eigen belang te laten voorgaan op een vreemd belang, wanneer men geconfronteerd wordt met een conflict tussen beiden. Dergelijke belangenconflicten brengen bijgevolg de onafhankelijke en onpartijdige beoordeling van de zaak door de vertegenwoordiger in het gedrang.¹

Het voorgaande neemt echter niet weg dat het contract met zichzelf een interessante rechtshandeling kan zijn voor zowel de vertegenwoordiger, als voor de vertegenwoordigde. Bovendien zullen bepaalde vertegenwoordigers, ondanks het bestaan van belangenconflicten, toch trachten om op een eerlijke en plichtsbewuste manier het contract af te sluiten.

7. Een antwoord op voorgaande vragen is niet voor de hand liggend, aangezien de wederpartijstelling niet op algemene wijze wordt geregeld in de Belgische wetgeving.² Wel zijn er enkele specifieke verbodsbepalingen, zoals o.m. deze voorzien in artikel 1596 B.W. Door het feit dat er geen algemene wettelijke basis is, heerste er onverdeeldheid in de rechtsleer over de draagwijdte van deze artikelen. Volgens de ene strekking moesten de bepalingen worden gezien als bijzondere toepassingen van een algemeen rechtsbeginsel dat de wederpartijstelling *tout court* verbodt. Volgens de andere strekking daarentegen moest er via een *a contrario*-redenering worden afgeleid dat de wederpartijstelling wel degelijk was toegestaan in de andere gevallen dan omschreven in de desbetreffende wetsartikelen.³

---

¹ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 89-90.

² In tegenstelling tot Nederland, waar er wel een wettelijke regeling is omtrent het contracteren met zichzelf en de belangenconflicten.

³ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71-72.

8. Het voorgaande toont aan dat de problematiek omtrent het contracteren met zichzelf zich reeds enkele decennia opwerpt en geen pasklaar antwoord biedt. Deze masterscriptie richt zich derhalve op het onderzoek naar de mogelijkheid en de rechtsgeldigheid van de wederpartijstelling in het gemeenrechtelijk vertegenwoordigingsrecht, en meer specifiek in het recht inzake de lastgeving. De studie zal in hoofdzaak gericht zijn op de onmiddellijke vertegenwoordiging, aangezien de problematiek zich in de praktijk grotendeels hier afspeelt. Het doel van deze masterscriptie is om tot een eensluidende visie te komen over de desbetreffende problematiek en te onderzoeken waar de eventuele verbeterpunten liggen.

2. Onderzoeksvragen

9. De hiervoor uiteengezette probleemstelling brengt ons al snel bij de centrale onderzoeksvraag van deze masterscriptie. Deze kan worden geformuleerd als *"De problematiek van het contracteren met zichzelf: nood aan modernisering en/of codificering van het algemeen rechtsbeginsel?"*.

De intentie van dit onderzoek zal dan ook zijn om een duidelijk kader te schetsen van de problematiek van de wederpartijstelling en aan te geven waar het schoentje knelt. Bovendien zal worden gezocht naar eventuele oplossingen voor de toekomst.

10. De masterscriptie kan worden onderverdeeld in drie grote delen. Elk van deze delen weerspiegelt een sub-onderzoeksvraag, om alzo te komen tot een antwoord op de centrale onderzoeksvraag.

11. In deel I zal de problematiek van de wederpartijstelling worden gesitueerd binnen ons nationale recht. In eerste instantie zal er een vrij beknopte uiteenzetting worden gegeven van het gemene vertegenwoordigingsrecht. Nadien zal ook het recht inzake de lastgeving worden besproken, aangezien deze rechtsfiguur in België als het prototype van de vertegenwoordiging kan worden beschouwd. Dit inleidende deel is nodig om vertrouwd te geraken met de begrippen en problemen eigen aan de vertegenwoordigingsfiguur. Het bredere kader, waarbinnen het "contract met zichzelf" zich bevindt, zal dus worden geschetst.

12. Daaropvolgend zal in deel II worden overgegaan tot de specifieke problematiek van deze masterthesis: het contract met zichzelf. Meer bepaald zal de mogelijkheid en de geldigheid van de wederpartijstelling worden bestudeerd. Om te beginnen zal de inhoud en de draagwijdte van de desbetreffende rechtsfiguur nader worden toegelicht. Na deze korte begripsbepaling zal onderzoek worden gevoerd naar de juridische mogelijkheid of toelaatbaarheid van het contract met zichzelf, om vervolgens de rechtsgeldigheid ervan te analyseren. De bedoeling is een stand van zaken te geven van de problematiek van de wederpartijstelling. Na onderzoek van de wederpartijstelling in het gemene vertegenwoordigingsrecht, zal worden gekeken hoe deze rechtsfiguur zich manifesteert in andere, specifieke rechtstakken. Het contract met zichzelf zal zowel worden geanalyseerd in het vennootschapsrecht, als in het notariaat. Enerzijds werd er gekozen voor het vennootschapsrecht omwille van het feit dat deze rechtstak de organieke vertegenwoordiging kent. Anderzijds werd er gekozen voor het notariaat omdat dit een interessante invalshoek leek in het

kader van mijn huidige studies. Tot slot zal een kritische evaluatie volgen van de centrale problematiek op basis van verworven inzichten in de desbetreffende materie.

13. In deel III zal tenslotte onderzoek worden gevoerd naar de toekomst van de problematiek van het contracteren met zichzelf. Hierbij zal worden getracht om een antwoord te geven op de vraag hoe het recht idealiter zou moeten zijn en of er zich bijgevolg een aanpassing noodzaakt van het huidige recht. Dit zal resulteren in een voorstel om bepaalde maatregelen te nemen om zo in de toekomst tot het gewenste recht te komen.

3. Onderzoeksmethoden

14. Om in het Belgische recht te komen tot een duidelijke stand van zaken omtrent de problematiek van het contracteren met zichzelf en de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden, zal deze masterscriptie in eerste instantie beschrijvend zijn. Daarbij zal gebruik worden gemaakt van een systematische of logische interpretatie van zowel de vertegenwoordigingsfiguur, als van de figuur van lastgeving. Een analyse van beide rechtsfiguren is nodig om de centrale problematiek te kunnen situeren en vertrouwd te geraken met de begrippen en problemen eigen aan de vertegenwoordigingsfiguur.

15. Vervolgens zal een interne systematisering van het recht worden gehanteerd om de wederpartijstelling tot op de bodem te onderzoeken en te komen tot een duidelijke stand van zaken. Er zal meer bepaald onderzoek worden gevoerd naar de verschillende opvattingen in de rechtsleer en de evolutie in de rechtspraak. Daarnaast zal een interne rechtsvergelijking worden doorgevoerd. Het reeds bestudeerde gemeen recht zal worden geplaatst tegenover twee specifieke rechtstakken: het vennootschapsrecht en het notariaat.

Hierop volgend zal worden overgegaan tot een evaluerend onderzoek van het contract met zichzelf. De positieve en de negatieve elementen van de desbetreffende rechtsfiguur zullen worden geanalyseerd aan de hand van evaluatiecriteria om alzo te zien waar het geldende recht te kort schiet. De wederpartijstelling zal kritisch worden beoordeeld op basis van verworven inzichten in de materie.

16. Tot slot zal in het laatste deel worden getracht om een antwoord te vinden op de normatieve onderzoeksvraag of er zich een aanpassing noodzaakt van het huidige recht. Hierbij zal worden getracht om een antwoord te geven op de vraag hoe het recht idealiter zou moeten zijn. Dit zal resulteren in een voorstel om bepaalde maatregelen te nemen om zo in de toekomst tot het gewenste recht te komen.

17. Daarnaast wordt er doorheen deze masterthesis ook gebruik gemaakt van een systematische rechtsvergelijking. Het Franse en het Nederlandse rechtstelsel worden, waar relevant, geplaatst tegenover ons eigen, nationale recht. Enerzijds werd er gekozen voor het Franse rechtstelsel daar dit nauw verwant is met ons Belgisch recht. Beide rechtstelsels hebben een gemeenschappelijke basis, namelijk de *Code Napoleon*. Bovendien heeft de Franse (cassatie)rechtspraak en rechtsleer

een belangrijke invloed uitgeoefend op het Belgische recht in deze materie. Anderzijds werd er gekozen voor het Nederlands rechtstelsel omdat dit stelsel, in tegenstelling tot Frankrijk en België, wel degelijk voorziet in een wettelijke regeling omtrent het contracteren met zichzelf.

4. Onderzoeksplan

18. Zoals reeds vermeld, bevat deze masterscriptie drie grote delen. In deel I zal zowel de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging, als de rechtsfiguur van de lastgeving beknopt worden uiteengezet. Deze uiteenzetting heeft tot doel het kader te schetsen waarbinnen de centrale problematiek van deze studie zich bevindt. Bovendien kan men op die manier vertrouwd geraken met de begrippen en inzichten die vereist zijn om mee te gaan in het verdere verhaal van deze masterscriptie.

In deel II zal vervolgens worden ingegaan op de problematiek van de wederpartijstelling *an sich* en de mogelijkheid ervan naar Belgisch recht. Hierbij wordt zowel de rechtsleer als de rechtspraak grondig geanalyseerd. Bovendien wordt, waar relevant, de vergelijking gemaakt met het Franse en het Nederlandse recht. Behalve het gemene vertegenwoordigingsrecht, zullen ook het vennootschapsrecht en het notariaat kort aan bod komen.

Tenslotte zal in deel III de vraag worden beantwoord of er zich een aanpassing van het huidige recht noodzaakt, afgaand op hetgeen werd uiteengezet in de vorige twee delen.

DEEL I. SITUERING VAN DE WEDERPARTIJSTELLING

Inleiding

19. In deel I zal een vrij beknopte uiteenzetting worden gegeven van het gemene vertegenwoordigingsrecht. Bovendien zal ook het recht inzake de lastgeving worden besproken, aangezien deze rechtsfiguur in België als het prototype van de vertegenwoordiging kan worden beschouwd. Dit inleidende deel is nodig om vertrouwd te geraken met de begrippen en problemen eigen aan de vertegenwoordigingsfiguur. Het bredere kader, waarbinnen het "contract met zichzelf" zich bevindt, zal dus worden geschetst, om vervolgens in deel II over te gaan tot de specifieke problematiek van deze masterscriptie.

20. In het eerste hoofdstuk, inzake de vertegenwoordigingsfiguur, zullen achtereenvolgens de begripsbepaling, de voorwaarden, de soorten en de gevolgen van de vertegenwoordiging worden besproken.

In hoofdstuk twee wordt er vervolgens toegespitst op het recht inzake de lastgeving. Hierbij volgen we grotendeels hetzelfde stramien als in het eerste hoofdstuk. Achtereenvolgens zal er worden stilgestaan bij de begripsbepaling, de geldigheidsvereisten, de verplichtingen van lasthebber en lastgever en de gevolgen van de lastgevingsovereenkomst.

21. Zoals in de inleiding reeds werd vermeld, handelt deze masterthesis hoofdzakelijk over de problematiek van de wederpartijstelling binnen de onmiddellijke vertegenwoordiging. De rechtsfiguur van de middellijke vertegenwoordiging zal bijgevolg slechts sporadisch aan bod komen.

Hoofdstuk I. Vertegenwoordiging

Afdeling 1. Begripsbepaling

22. De rechtsfiguur van de vertegenwoordiging werd oorspronkelijk gedefinieerd als de juridische techniek waarbij een persoon (de vertegenwoordiger) in naam en voor rekening van een andere persoon (de vertegenwoordigde) een rechtshandeling verricht met een derde, waarbij de rechtsgevolgen van de desbetreffende handeling rechtstreeks aan de opdrachtgever worden toegerekend.⁴

23. Deze definitie is echter een enge interpretatie van de rechtsfiguur, aangezien ze enkel de vertegenwoordiging omvat waarbij er sprake is van rechtstreekse toerekening en waarbij zowel in

---

⁴ L. CORNELIS, *Algemene theorie van de verbintenissen*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 40; P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 66.

naam als voor rekening van de vertegenwoordigde wordt opgetreden. Het is slechts de lastgevingsovereenkomst die aan deze voorwaarden voldoet.⁵ Andere overeenkomsten, zoals o.m. de commissie en de naamlening, vallen niet onder deze enge definitie.

24. Zoals verder in deze masterscriptie zal worden uiteengezet, zijn het handelen in naam van de opdrachtgever en de rechtstreekse toerekening van de rechtsgevolgen geen verplichte voorwaarden voor een geldige vertegenwoordiging. Ons recht erkent namelijk ook de middellijke of onrechtstreekse vertegenwoordiging, waarbij de vertegenwoordiger weliswaar voor rekening van de opdrachtgever handelt, maar dit in eigen naam doet.⁶

25. Een ruimere en dus betere definitie voor de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging is: een juridische techniek die toelaat dat een persoon (de vertegenwoordigde) aan een andere persoon (de vertegenwoordiger) de bevoegdheid verleent om voor zijn rekening een rechtshandeling te stellen met een derde, waarbij de rechtsgevolgen van die handeling worden toegerekend aan de vertegenwoordigde.⁷

26. Hierbij ligt de focus niet langer op de wijze waarop het rechtsgevolg van de vertegenwoordiging zal intreden. De essentie ligt nu bij het beoogde doel, namelijk de totstandkoming van een rechtshandeling door tussenkomst van een derde.⁸ Deze verruimde definitie van de vertegenwoordigingsfiguur omvat dus zowel de onmiddellijke als de middellijke vertegenwoordiging.

Afdeling 2. Voorwaarden

27. Opdat er sprake zou zijn van een geldige vertegenwoordiging dient aan een aantal voorwaarden te worden voldaan. Deze voorwaarden zijn in grote mate gelijk aan de vier algemene geldigheidsvereisten van artikel 1108 B.W. die gelden voor alle rechtshandelingen. Het gaat namelijk om de toestemming, de bekwaamheid, het voorwerp en de oorzaak.⁹ Toch gelden er ook enkele bijzonderheden voor de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging.

§ 1. Toestemming

28. Een eerste vereiste is de toestemming. Om te komen tot een geldig verrichte rechtshandeling, moet er een geldige toestemming aanwezig zijn in hoofde van de vertegenwoordiger. Aangezien de

---

⁵ Artikel 1984 e.v. B.W.

⁶ Zie infra: randnummers 39-40.

⁷ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 725.

⁸ I. CLAEYS, *Samenhangende overeenkomsten en aansprakelijkheid. De quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent herbekeken*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 202; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 18-19.

⁹ W. VAN GERVEN, *Algemeen deel, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Antwerpen, Story-Scientia, 1987, 294.

vertegenwoordiger de rechtshandeling verricht, is het zijn wil die aanwezig en vrij van wilsgebreken moet zijn opdat er wilsovereenstemming is.

In hoofde van de vertegenwoordigde is er geen geldige wil vereist voor het verrichten van de rechtshandeling. Voor het intreden van de rechtstreekse toerekening is daarentegen wel een toestemming van de vertegenwoordigde vereist. Deze toestemming uit zich in het verlenen van vertegenwoordigingsbevoegdheid door de vertegenwoordigde aan de vertegenwoordiger.¹⁰

§ 2. Bekwaamheid

29. Inzake de bekwaamheid dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen de bekwaamheid van de vertegenwoordiger en de bekwaamheid van de vertegenwoordigde.

30. Wat betreft de bekwaamheid van de vertegenwoordiger geldt dat deze niet juridisch bekwaam moet zijn tot het verrichten van een rechtshandeling.¹¹ Een bijzondere toepassing van deze regel vindt men terug in artikel 1990 B.W. Op grond van dit artikel kan een ontvoogde minderjarige immers tot lasthebber worden gekozen. De achterliggende reden hiervoor is dat de lasthebber handelingen stelt in naam en voor rekening van de lastgever en dus in principe enkel deze laatste door deze handelingen wordt gebonden. Hieruit valt af te leiden dat artikel 1990 B.W. niet van toepassing is op de middellijke vertegenwoordiging, zoals de commissie- en naamleningsovereenkomsten, aangezien in deze gevallen de lasthebber in eigen naam optreedt.¹² De vertegenwoordiger moet daarentegen wel feitelijk bekwaam zijn, aangezien de vertegenwoordiging slechts geldig tot stand komt op het ogenblik dat zij geldig wordt aanvaard door de vertegenwoordiger en dergelijke aanvaarding veronderstelt dat de vertegenwoordiger in staat is om geldig toe te stemmen.¹³ De feitelijke bekwaamheid wil zeggen dat men bekwaam moet zijn om de betekenis en draagwijdte van de handelingen in te schatten. Bijgevolg kunnen minderjarigen die nog niet de jaren des onderscheids hebben bereikt niet tot vertegenwoordiger worden gekozen.

31. De opdrachtgever of vertegenwoordigde moet, in tegenstelling tot de vertegenwoordiger, wel degelijk bekwaam zijn. Dit is vrij logisch aangezien de rechtsgevolgen aan hem zullen worden toegerekend. De bekwaamheid van de *vrijwillig* vertegenwoordigde omvat zowel rechtsbekwaamheid als handelingsbekwaamheid. Dat wil zeggen dat hij niet enkel in staat moet zijn om subjectieve rechten te bezitten, maar dat hij deze rechten ook zelf moet kunnen uitoefenen.

Daarentegen zijn een aantal gevallen van *wettelijke* vertegenwoordiging er net op gericht om tegemoet te komen aan de handelingsonbekwaamheid van de vertegenwoordigde, waardoor het volstaat dat de wettelijk vertegenwoordigde rechtsbekwaam is.¹⁴

---

¹⁰ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 42-46.

¹¹ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 46-47.

¹² B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 53.

¹³ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 54.

¹⁴ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 46-47; Over het nieuwe artikel 2003 B.W. zie supra: randnummer 52.

§ 3. Voorwerp

32. Klassiek wordt het voorwerp van de vertegenwoordiging omschreven als de rechtshandeling die de vertegenwoordiger moet stellen voor rekening van de vertegenwoordigde. Volgens deze definitie leent de vertegenwoordigingsfiguur zich dus louter tot rechtshandelingen.¹⁵ Een logische verklaring voor deze beperking is het feit dat de vertegenwoordiging een systeem is dat ervoor zorgt dat een persoon (de vertegenwoordigde) de rechtsgevolgen ondergaat van een handeling die hij door een andere persoon (de vertegenwoordiger) heeft laten verrichten. Men heeft dit vertegenwoordigingssysteem slechts nodig wanneer de handeling *gewild* rechtsgevolgen voortbrengt. Dit is enkel het geval voor rechtshandelingen. Onder een rechtshandeling wordt immers verstaan: handeling verricht met de bedoeling om rechtsgevolgen in het leven te roepen.¹⁶ Wat betreft de geldigheidsvereisten van de rechtshandeling zijn de klassieke vereisten van een overeenkomst van toepassing, met name: een rechtshandeling, bepaald of bepaalbaar, geoorloofd en mogelijk.¹⁷

In principe komen alle rechtshandelingen in aanmerking om het voorwerp uit te maken van de vertegenwoordiging. Slechts in uitzonderlijke gevallen zal de vertegenwoordiging verboden zijn op grond van een wettelijke bepaling of omwille van de aard van de handeling. Het gaat meer bepaald om bepaalde handelingen die strikt persoonlijk zijn. Dit wil zeggen dat deze handelingen slechts geldig zijn indien de partij in persoon optreedt. Hierbij valt o.m. te denken aan het sluiten van een huwelijk, het sluiten van een overeenkomst tot wettelijke samenwoning, het opstellen van een testament¹⁸, het persoonlijk verschijnen in rechte wanneer dit vereist is¹⁹, het plaatsen van een eigen handtekening.²⁰

33. De moderne rechtsleer pleit, in navolging van het Franse recht, voor een uitbreiding van het voorwerp van de vertegenwoordigingsfiguur.²¹ Volgens hen behoren naast de rechtshandelingen ook de materiële handelingen tot het voorwerp. Niettemin is dit enkel het geval wanneer de vertegenwoordigingstechniek in werking wordt gesteld buiten de wil van de vertegenwoordigde om.²² Het is immers ondenkbaar dat de vertegenwoordigde vrijwillig een bevoegdheid zou verlenen aan de vertegenwoordiger om handelingen te stellen waarvan hij de rechtsgevolgen niet voor ogen

---

¹⁵ I. CLAEYS, *Samenhangende overeenkomsten en aansprakelijkheid. De quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent herbekeken*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 203-204; L. CORNELIS, *Algemene theorie van de verbintenis*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 40.

¹⁶ H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge: principes, doctrine, jurisprudence*, V, Brussel, Bruylant, 1975, 358; C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, E. Story-Scientia, 1978, 43; I. CLAEYS, *Samenhangende overeenkomsten en aansprakelijkheid. De quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent herbekeken*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 203; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 48.

¹⁷ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 74.

¹⁸ Cass. 21 februari 1884, *Pas.* 1884, I., 61.

¹⁹ O.m. de eedaflegging, de gerechtelijke bekentenis, bepaalde handelingen in het kader van een echtscheidingsprocedure, ...

²⁰ K. BROECKX, *De vertegenwoordiging in rechte en naamgeving in het geding*, R.W. 1994-95, 248; H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge: principes, doctrine, jurisprudence*, V, Brussel, Bruylant, 1975, 46.

²¹ Zie o.m.: P. -A. FORTIERS, *Aspects de la représentation en matière contractuelle*, in *Les obligations contractuelles*, 2000, 260-274.

²² Bijvoorbeeld ingevolge de wet of bij toepassing van de vertrouwensleer.

heeft.²³ Vanwege deze beperking zal de toerekening van materiële handelingen aan de vertegenwoordigde eerder de uitzondering dan de regel zijn.

§ 4. Oorzaak

34. Een vierde en laatste voorwaarde voor de rechtsgeldigheid van de vertegenwoordiging is de oorzaak. Voor de oorzaak geldt dat deze, net zoals het voorwerp, geoorloofd moet zijn.

Afdeling 3. Soorten

35. Zoals reeds kort vermeld bij de begripsbepaling kan men twee soorten van vertegenwoordiging onderscheiden naargelang de vertegenwoordiger optreedt in eigen naam, dan wel in naam van zijn opdrachtgever en (daarmee samenhangend) naargelang de rechtsgevolgen rechtstreeks of onrechtstreeks tot stand komen in hoofde van de vertegenwoordigde.

§ 1. Onmiddellijke vertegenwoordiging

A. ALGEMEEN

36. De onmiddellijke vertegenwoordiging wordt ook wel de gewone of rechtstreekse vertegenwoordiging genoemd. Er is sprake van onmiddellijke vertegenwoordiging wanneer de vertegenwoordiger in naam én voor rekening van de vertegenwoordigde optreedt. Het typevoorbeeld van de onmiddellijke vertegenwoordiging is de lastgevingsovereenkomst. Deze rechtsfiguur zal in het tweede hoofdstuk verder worden besproken.

37. De onmiddellijke vertegenwoordiging vereist echter niet noodzakelijk dat de naam van de vertegenwoordigde onmiddellijk wordt genoemd. Men kan ook handelen in naam van een nader te noemen opdrachtgever.²⁴ Dit is bijvoorbeeld het geval bij de commandverklaring.

B. GEVOLGEN

38. Zoals gezegd zal men het begrip "onmiddellijke vertegenwoordiging" hanteren wanneer de vertegenwoordiger een rechtshandeling stelt met een derde en hierbij handelt in naam en voor rekening van de vertegenwoordigde. Door dit handelen "in naam van" (en niet in eigen naam) worden de gevolgen van die rechtshandeling rechtstreeks toegerekend aan de vertegenwoordigde en verdwijnt de tussenpersoon uit de rechtsband. De opdrachtgever is zowel op zakenrechtelijk als op verbintenisrechtelijk vlak verbonden jegens de derde-partij.²⁵ Beide partijen zijn elkaars schuldeiser en/of schuldenaar en kunnen dan ook enkel elkaar aanspreken tot nakoming van de

---

²³ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 52-56.

²⁴ M.E. STORME, *Vertegenwoordiging, Lastgeving, Kwaliteitsrekening en aanverwante rechtsfiguren: een syllabus ten behoeve van het vak notarieel zaken- en contractenrecht*, 2007, 17.

²⁵ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 77-78.

aangegane verbintenissen.²⁶ De vertegenwoordiger is in beginsel niet persoonlijk gebonden jegens de wederpartij tot nakoming van de aangegane verbintenissen. Wel kan hij aansprakelijk worden gesteld voor het begaan van een onrechtmatige daad, ingeval hij geen vertegenwoordigingsmacht had of deze te buiten is gegaan. Bovendien zal de vertegenwoordiger uitzonderlijk niet onmiddellijk uit de rechtsband verdwijnen indien hij jegens de derde-partij of jegens zijn opdrachtgever een bijkomende verbintenis heeft gesteld in eigen naam en voor eigen rekening.²⁷

§ 2. Middellijke vertegenwoordiging

A. ALGEMEEN

39. De middellijke of onrechtstreekse vertegenwoordiging kan worden omschreven als het handelen van de vertegenwoordiger voor rekening van de vertegenwoordigde, doch in eigen naam.²⁸ De tussenpersoon handelt hierbij dus niet in naam van zijn opdrachtgever, zoals bij de onmiddellijke vertegenwoordiging het geval is. Deze rechtsfiguur wordt op algemene wijze erkend in het Belgische recht.²⁹ De naamlening uit het burgerlijk recht en de commissieovereenkomst uit het handelsrecht worden gezien als de schoolvoorbeelden van de middellijke vertegenwoordiging.

40. Bij de overeenkomst van naamlening stelt een persoon een rechtshandeling in eigen naam, maar voor rekening van een, ten aanzien van derden, niet genoemde opdrachtgever.³⁰ De derde-partij heeft er dus geen idee van dat de opdrachtgever de uiteindelijke begunstigde is. Ook bij de commissieovereenkomst handelt de commissionair in eigen naam en voor rekening van zijn opdrachtgever. De commissionair maakt de naam van zijn opdrachtgever niet bekend. In tegenstelling tot de naamleningsovereenkomst, is van de commissionair echter wel geweten dat hij slechts als tussenpersoon optreedt. Het grote verschil tussen commissie-overeenkomst en de overeenkomst van naamlening kan dan ook als volgt worden verwoord: de commissionair verbergt slechts de identiteit van zijn opdrachtgever, terwijl de naamlener naast de identiteit, ook het bestaan van zijn opdrachtgever verbergt.³¹

B. GEVOLGEN

41. Bij de middellijke vertegenwoordiging komt de overeenkomst tot stand tussen de vertegenwoordiger en de derde-partij. Beide partijen zijn elkaars schuldeiser en/of schuldenaar en kunnen dan ook enkel elkaar aanspreken tot nakoming van de aangegane verbintenissen.

---

²⁶ W. VAN GERVEN, H. COUSY EN J. STUYCK, *Handels- en economisch recht*, Deel I, *Ondernemingsrecht in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Deurne, Story-Scientia, 1992, 492-493; P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 67.

²⁷ M.E. STORME, *Vertegenwoordiging, Lastgeving, Kwaliteitsrekening en aanverwante rechtsfiguren: een syllabus ten behoeve van het vak notarieel zaken- en contractenrecht*, 2007, 4.

²⁸ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 65-66.

²⁹ M.E. STORME, *Vertegenwoordiging, Lastgeving, Kwaliteitsrekening en aanverwante rechtsfiguren: een syllabus ten behoeve van het vak notarieel zaken- en contractenrecht*, 2007, 17.

³⁰ Cass. 26 januari 2001, *Pas.* 2001, 170, *Arr. Cass.* 2001, 170.

³¹ D. NOELS, *De commissionair-expediteur*, Larcier, Gent, 2006, 10.

Tussen de vertegenwoordigde en de derde-partij ontstaat er in beginsel enkel een rechtstreekse verhouding op zakenrechtelijk vlak en niet op verbintenisrechtelijk vlak. De door de vertegenwoordiger gesloten overeenkomst doet namelijk geen gevolgen ontstaan in het vermogen van zijn opdrachtgever. Bijgevolg kunnen de opdrachtgever en de derde-partij elkaar niet rechtstreeks aanspreken tot nakoming van de aangegane verbintenissen. Zij hebben slechts een zijdelingse vordering jegens elkaar.³²

Op zakenrechtelijk vlak, en meer bepaald in het kader van de commissieovereenkomst, komt er echter wel een rechtstreekse band tot stand tussen de opdrachtgever en de derde-partij. De goederen die de commissionair in eigendom verwerft of overdraagt voor rekening van zijn committent, gaan bij het sluiten van de overeenkomst rechtstreeks over van het vermogen van deze laatste naar het vermogen van de derde-partij en omgekeerd.³³

Hoofdstuk II. Lastgeving

Afdeling 1. Begripsbepaling

42. De rechtsfiguur van lastgeving is terug te vinden in de artikelen 1984 tot en met 2010 van het Burgerlijk Wetboek.³⁴ Artikel 1984 B.W. definieert de lastgeving en bepaalt in lid 1: "*lastgeving of volmacht is een handeling, waarbij een persoon aan een ander de macht geeft om iets voor de lastgever en in zijn naam te doen*". In het tweede lid wordt hieraan toegevoegd: "*Het contract komt slechts tot stand door de aanneming van de lasthebber*". Over het algemeen wordt echter aangenomen dat deze definitie van het burgerlijk wetboek onvolledig is.

43. De duidelijk te onderscheiden begrippen 'volmacht' en 'lastgeving' worden door de wetgever in artikel 1984 B.W. verward.³⁵ Een volmacht kan hier twee betekenissen hebben. Enerzijds kan het gaan om het instrumentum van de lastgevingsovereenkomst dat de lasthebber nodig heeft om op te treden ten aanzien van derden.³⁶ Het gaat hierbij meestal om een geschreven stuk dat de lasthebber aan een derde kan voorleggen en waarmee hij aantoont dat hij in naam en voor rekening van een lastgever handelt. Anderzijds is er de ruimere betekenis van volmacht. Dit verwijst naar de bevoegdheid om iemand te vertegenwoordigen, d.w.z. het verrichten van een rechtshandeling in naam en voor rekening van de vertegenwoordigde.³⁷

---

³² P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 67.

³³ Luik 18 maart 1999, *J.L.M.B.* 1999, 1772 ; Antwerpen 19 maart 1996, *R.H.A.* 1996-97, 135 ; Antwerpen 20 augustus 1990, *T.R.V.* 1990, 538 ; W. VAN GERVEN, *Algemeen deel, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht, I*, Antwerpen, Story-Scientia, 1987, 489-490; VAN GERVEN, H. COUSY EN J. STUYCK, *Handels- en economisch recht, Deel I, Ondernemingsrecht in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Deurne, Story-Scientia, 1992, 495.

³⁴ Titel XIII LASTGEVING.

³⁵ C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 3.

³⁶ P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 61; B. TILLEMANN, *Le Mandat*, Diegem, Kluwer, 1999, 3.

³⁷ W. GOOSSENS, *Aanneming van werk: het gemeenrechtelijk dienstencontract*, Brugge, Die Keure, 2003, 141; P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 61; B. TILLEMANN, *Le Mandat*, Diegem, Kluwer, 1999, 3.

44. Bovendien gaat men er in de moderne rechtsleer vanuit dat onmiddellijke vertegenwoordiging geen essentieel bestanddeel is van lastgeving. Deze doctrine maakt een onderscheid tussen "*mandats représentatifs et mandats non-représentatifs*" oftewel lastgevingsovereenkomsten met en zonder vertegenwoordiging.³⁸ Van onmiddellijke vertegenwoordiging³⁹ is er sprake wanneer de lasthebber optreedt in naam en voor rekening van iemand anders. Bij middellijke vertegenwoordiging⁴⁰ daarentegen, stelt een persoon de rechtshandeling evenzeer voor rekening van een ander, maar doet hij dit in eigen naam. Voorbeelden hiervan zijn de commissieovereenkomst of de naamlening. Op deze overeenkomsten zijn de bepalingen van lastgeving eveneens van toepassing, met uitzondering van deze die betrekking hebben op de vertegenwoordiging.⁴¹

45. De volgende definitie van lastgeving geeft een duidelijkere en meer complete omschrijving van de rechtsfiguur: "*de lastgeving is de overeenkomst waarbij de lastgever de lasthebber belast met het stellen van een rechtshandeling, voor rekening en in naam van de lastgever, en de lasthebber dit aanvaardt*".⁴²

Afdeling 2. Geldigheidsvereisten

46. De voorwaarden van lastgeving stemmen in grote mate overeen met die van de vertegenwoordiging in het algemeen.⁴³ Toch zijn er enkele wezenlijke verschillen, waardoor kort de verschillende geldigheidsvereisten van de lastgeving zullen worden overlopen. Van belang hierbij is het onderscheid tussen de grondvereisten en de vormvereisten.

§ 1. Grondvereisten

47. De grondvereisten zijn de voorwaarden die vervuld moeten zijn opdat een geldige lastgevingsovereenkomst tot stand kan komen. Hierbij onderscheidt men de toestemming, de bekwaamheid en het voorwerp.

A. TOESTEMMING

48. Een eerste voorwaarde voor een geldige lastgeving is de toestemming van beide partijen. Deze geldigheidsvereiste impliceert enerzijds dat de aanstelling door de lastgever gebeurd moet zijn

---

³⁸ W. GOOSSENS, *Aanneming van werk: het gemeenrechtelijk dienstencontract*, Brugge, Die Keure, 2003, 143; B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 2; A.L. VERBEKE, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 294.

³⁹ Zie supra: randnummers 36-37.

⁴⁰ Zie supra: randnummers 38-39.

⁴¹ B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 3.

⁴² C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 3; B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 3; M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 421.

⁴³ Zie supra: randnummers 27 ev.

vooreer de lasthebber de desbetreffende rechtshandeling heeft gesteld.⁴⁴ Anderzijds moet de lasthebber de lastgeving hebben aanvaard voor het overlijden of de verandering van staat van de lastgever.⁴⁵

49. Het burgerlijk wetboek bepaalt in het tweede lid van artikel 1984 dat de lastgeving slechts geldig tot stand komt door de aanneming van de lasthebber. Vervolgens bepaalt artikel 1985 lid 2 B.W. dat deze aanneming zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend kan gebeuren en bovendien kan blijken uit de uitvoering ervan door de lasthebber.

50. Bijgevolg kan de rechter zich niet in de plaats stellen van de partijen om in de toestemming te voorzien, zelfs niet bij wijze van tijdelijke maatregel.⁴⁶ Hieruit vloeit voort dat een formele procespartij die haar vordering steunt op de lastgeving het bewijs moet leveren van de omvang van dat mandaat.⁴⁷

B. BEKWAAMHEID

51. Een tweede geldigheidsvereiste voor de lastgeving is de bekwaamheid. Hierbij dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen de bekwaamheid van de lastgever en de bekwaamheid van de lasthebber.

52. De bekwaamheid van de lastgever is de bekwaamheid om zelf de rechtshandeling, waarvoor hij een mandaat geeft, te stellen.⁴⁸ De rechtshandeling die door de lasthebber wordt gesteld heeft immers betrekking op het patrimonium of de rechtstoestand van de lastgever. Bovendien is de lastgever op basis van het burgerlijk wetboek verplicht om de verbintenissen na te komen, die de lasthebber overeenkomstig de hem verleende macht heeft aangegaan.⁴⁹

De onbekwaamheid van de lastgever heeft zowel de nietigheid van de lastgeving zelf tot gevolg, alsook de nietigheid van de op grond van de lastgeving gestelde rechtshandelingen. Deze nietigheden kunnen tevens niet worden gedekt door de goede trouw van de lasthebber of de derde-partij, noch door het latere wegvallen van de desbetreffende juridische onbekwaamheid.⁵⁰ De bekwaamheid van de lastgever moet in principe worden beoordeeld op het ogenblik van de totstandkoming van de lastgeving. Een latere onbekwaamheidsverklaring zal dus in beginsel overeenkomstig artikel 2003 *in fine* B.W. van rechtswege leiden tot het einde van de lastgeving. Onlangs werd er echter beslist om de verschillende statuten ter bescherming van wilsonbekwamen te hervormen tot één algemeen beschermingsstatuut, geïnspireerd op het voorlopige bewind. Ook

---

⁴⁴ Cass. 8 november 1956, *Pas.*, 1957, I, 244.

⁴⁵ Y. MERCHIEERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 259.

⁴⁶ C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 36; Y. MERCHIEERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 259; C. ENGELS, *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, die Keure, 2006, 341.

⁴⁷ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 434.

⁴⁸ Rb. Brussel 29 maart 1950, *Rev. prat. Not.* 1950, 165; Arbh. Luik 24 februari 1984, *T.S.R.* 1984, 479; B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 50.

⁴⁹ Artikel 1998 lid 1 B.W.

⁵⁰ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 51; C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 39.

werd ervoor geopteerd om de buitengerechtigde bescherming beter te omkaderen.⁵¹ De grootste nieuwigheid in deze wet, is de mogelijkheid tot het organiseren van een buitengerechtigde bescherming voor het geval men in de toekomst wilsonbekwaam wordt. Dit kan via het verlenen van een volmacht aan een derde. Aan de hand van een volmacht kan men dus een persoon (lasthebber) aanduiden die hen zal vertegenwoordigen bij het stellen van rechtshandelingen met betrekking tot hun vermogen, voor het geval men in de toekomst wilsonbekwaam zou worden.⁵² In dergelijke gevallen, zal een latere onbekwaamheidsverklaring dus niet van rechtswege leiden tot het einde van de lastgeving.⁵³

53. Wat betreft de bekwaamheid van de lasthebber geldt dat ook juridisch onbekwamen tot lasthebber kunnen worden aangesteld.⁵⁴ Zo kunnen op basis van artikel 1990 B.W. ontvoogde minderjarigen tot lasthebber worden gekozen. In dergelijk geval zal de lastgever jegens een zodanige lasthebber echter geen andere vorderingen hebben dan overeenkomstig de algemene regels betreffende de verbintenissen van minderjarigen. Het gegeven dat men niet bekwaam hoeft te zijn om als lasthebber op te treden volgt uit het feit dat de lasthebber handelingen stelt in naam en voor rekening van de lastgever en dus in principe enkel deze laatste door deze handelingen wordt gebonden. Hieruit valt af te leiden dat artikel 1990 B.W. niet van toepassing is op de middellijke vertegenwoordiging, zoals de commissie- en naamgevingsovereenkomsten, aangezien in deze gevallen de lasthebber in eigen naam optreedt.⁵⁵

In tegenstelling tot juridisch onbekwamen, kunnen feitelijk onbekwamen niet tot lasthebber worden aangesteld, aangezien de lastgeving slechts geldig tot stand komt op het ogenblik dat zij geldig wordt aanvaard door de lasthebber en dergelijke aanvaarding veronderstelt dat de lasthebber in staat is om geldig toe te stemmen.⁵⁶ Bijgevolg kunnen minderjarigen die nog niet de jaren des onderscheids hebben bereikt niet tot lasthebber worden gekozen.

Indien de lastgeving wordt toevertrouwd aan een onbekwame, tast de onbekwaamheid van de lasthebber enkel de lastgevingsovereenkomst *an sich* aan en niet de handelingen gesteld op grond van de lastgeving.⁵⁷ De lastgever kan echter wegens een gebrek in zijn toestemming de nietigheid van de door de lasthebber gestelde rechtshandelingen vorderen⁵⁸ op het ogenblik dat deze feitelijk wilsonbekwaam geworden was, terwijl hij dat niet was op het moment van zijn aanstelling als lasthebber.⁵⁹

54. Tot slot zijn er nog enkele categorieën bijzondere onbekwaamheden. Dit impliceert dat onder andere de volgende onbekwamen geen lasthebber mogen zijn: de uitvoerder van uiterste wilsbeschikkingen⁶⁰, sommige veroordeelden en gefailleerden⁶¹, de notaris, de griffier, ...

---

⁵¹ Op 1 september 2014 trad de wet van 17 maart 2013 tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en de instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid in werking.

⁵² Bijvoorbeeld door dementie.

⁵³ Nieuw artikel 2003 *in fine* B.W.; A. Van den Broeck, *Vermogensbescherming van kwetsbare meerderjarigen via lastgeving: een rechtsvergelijkend onderzoek*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 6-10.

⁵⁴ C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 40.

⁵⁵ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 53.

⁵⁶ B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 54.

⁵⁷ Y. MERCHIEERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 260.

⁵⁸ Op basis van de artikelen 1108 lid 2 B.W. en 1984 B.W.

⁵⁹ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 435.

⁶⁰ Artikelen 1028-1030 B.W.

C. VOORWERP

55. Het voorwerp van de lastgevingsovereenkomst kan worden gedefinieerd als de rechtshandeling die de lasthebber moet stellen voor rekening van de lastgever. Wat betreft de geldigheidsvereisten van deze rechtshandeling zijn de klassieke vereisten van een overeenkomst van toepassing, met name: een rechtshandeling, bepaald of bepaalbaar, geoorloofd en mogelijk. Dit is op straffe van nietigheid.⁶²

§ 2. Vormvereisten

56. De vormvereisten zijn de voorschriften waaraan de rechtshandeling moet voldoen. Aangezien de lastgeving een overeenkomst is die 'solo consensu' tot stand komt, zijn er in beginsel geen vormvereisten.⁶³ De lastgeving kan dus zowel worden verleend bij authentieke akte als bij onderhandse akte. Bovendien kan zij naast schriftelijk ook mondeling worden verleend, en zelfs stilzwijgend (bv. door middel van gebaren).⁶⁴ De vorm waarin de lastgeving wordt verleend heeft vanzelfsprekend wel invloed op het bewijs.⁶⁵

57. Zo wordt een authentieke akte in bepaalde gevallen door de wet geëist om misbruiken te voorkomen of om de wilsvrijheid van de lastgever te vrijwaren. De wet legt de vereiste van een authentieke volmacht o.m. in de volgende gevallen op: het aannemen van een schenking onder levenden⁶⁶, het vestigen van een hypotheek⁶⁷ en het verschijnen bij akten van de burgerlijke stand wanneer de belanghebbende partij niet verplicht is in persoon te verschijnen^{68, 69}

58. Wat betreft de onderhandse akten is het van belang dat men even stilstaat bij het aantal vereiste exemplaren van het geschrift. Aangezien het mandaat van de lastgeving in beginsel eenzijdig is, dient het geschrift niet in zoveel originelen opgemaakt te worden als er partijen zijn met een onderscheiden belang.⁷⁰ De lastgeving kan bijgevolg ook gewoon bij brief worden gegeven.⁷¹ Indien de lastgeving echter bezoldigd is, dan zijn twee exemplaren van de overeenkomst vereist overeenkomstig artikel 1325 B.W.⁷² Geschiedt de lastgeving daarentegen kosteloos, dan volstaat voor het bewijs tussen de partijen één exemplaar van de lastgevingsovereenkomst.⁷³

---

⁶¹ KB nr. 22 van 24 oktober 1934.

⁶² P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 86 ; B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 74.

⁶³ C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 51.

⁶⁴ Artikel 1985 lid 1 B.W.

⁶⁵ Y. MERCHIERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 262.

⁶⁶ Artikel 933 B.W.

⁶⁷ Artikel 76 lid 2 Hyp.W.

⁶⁸ Artikel 36 B.W.

⁶⁹ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 439-440.

⁷⁰ *A contrario* af te leiden uit artikel 1325 lid 1 B.W.

⁷¹ Artikel 1985 lid 1 B.W.

⁷² Het gaan dan immers om een wederkerig contract, waardoor er zoveel exemplaren zijn vereist als er partijen zijn met een onderscheiden belang.

⁷³ C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 51.

59. Stilzwijgende lastgeving is mogelijk indien de lastgeving niet authentiek of schriftelijk moet gebeuren.⁷⁴ Het principe van de stilzwijgende lastgeving is door het Hof van Cassatie bevestigd in zijn arrest van 6 februari 2006.⁷⁵

Ook de aanvaarding van de lastgeving door de lasthebber kan op om het even welke wijze gebeuren overeenkomstig artikel 1985 lid 2 B.W.

Afdeling 3. Verplichtingen van lasthebber en lastgever

§1. Verplichtingen van de lasthebber

60. De verplichtingen van de lasthebber zijn het uitvoeren van de lastgeving⁷⁶ en het geven van rekenschap van de uitvoering⁷⁷.

A. UITVOEREN VAN DE LASTGEVING

61. De taak van de lasthebber wordt meestal omschreven in de lastgevingsovereenkomst. Deze bepaalt echter maar zelden de wijze waarop de lasthebber de lastgeving moet uitvoeren. Vandaar zal de lasthebber zich bij zijn uitvoering moeten laten leiden door de aard van de zaak, de bedoeling van de partijen, de omstandigheden en het gebruik. Het criterium ter beoordeling is dat van de 'bonus pater familias' (de goede huisvader) te goeder trouw, hetgeen neerkomt op de gedragingen van een normaal, zorgvuldig persoon in dezelfde omstandigheden geplaatst. Op de schouders van de lasthebber rust bijgevolg een inspanningsverbintenis.⁷⁸

62. Wat betreft de aansprakelijkheid van de lasthebber dient te worden opgemerkt dat de lasthebber niet enkel aansprakelijk is voor zijn opzet, maar ook voor zijn fout in de uitvoering van zijn opdracht.⁷⁹ Bij de beoordeling van de aansprakelijkheid van de lasthebber dient, zoals reeds vermeld, in acht genomen te worden dat hij in principe een inspanningsverbintenis (en dus geen resultaatsverbintenis) op zich heeft genomen. Bijgevolg is de lasthebber niet automatisch verantwoordelijk voor het mislukken van de opdracht, maar zal de lastgever een fout van de lasthebber moeten aantonen. Niettemin wordt de aansprakelijkheid wegens schuld minder streng toegepast ten aanzien van degene die de lastgeving om niet op zich neemt, dan ten aanzien van hem die daarvoor loon ontvangt.⁸⁰

63. Het gegeven dat op de lasthebber in principe een inspanningsverbintenis rust, belet niet dat bepaalde verbintenissen of onderdelen van verbintenissen van de lasthebber toch een

---

⁷⁴ Y. MERCHIERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 263.

⁷⁵ Cass. 6 februari 2006, S.05.0030.N, *Pas.* 2006, 307.

⁷⁶ Artikelen 1991, 1992 en 1994 B.W.

⁷⁷ Artikelen 1993 en 1996 B.W.

⁷⁸ A.L. VERBEKE, P. BRULEZ, N. CARETTE, N. HOEKX, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 299.

⁷⁹ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 451.

⁸⁰ Artikel 1992 lid 2 B.W.

resultaatsverbintenis inhouden.⁸¹ Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het verbod voor de lasthebber om als tegenpartij op te treden in het contract dat hij in naam en voor rekening van zijn lastgever dient te sluiten.⁸²

B. REKENSCHAP GEVEN VAN DE UITVOERING

64. Het beginsel dat de lasthebber rekenschap moet geven over de uitvoering van zijn opdracht ligt vervat in artikel 1993 B.W. Het Hof van Cassatie heeft in zijn rechtspraak geoordeeld dat het rekenschap enkel verplicht dient te worden gegeven aan de lastgever en niet aan derden.⁸³

65. Het geven van rekenschap door de lasthebber houdt een dubbele verplichting in.⁸⁴ Enerzijds is er de verplichting om uitleg te verstrekken over de wijze van uitvoering van de lastgeving. Anderzijds is er de verplichting om hetgeen hij in de uitvoering van de lastgeving ontvangen heeft aan de lastgever over te maken, ook al was het door hem ontvangene aan de lastgever niet verschuldigd.⁸⁵

§2. Verplichtingen van de lastgever

66. De verplichtingen van de lastgever zijn: het betalen van het beloofde loon⁸⁶, het vergoeden van de door de lasthebber gedane voorschotten en kosten⁸⁷ en het schadeloos stellen van de lasthebber voor de door hem geleden verliezen⁸⁸.

67. De lastgeving geschiedt in principe om niet, tenzij het tegendeel is bedongen.⁸⁹ Deze kosteloosheid is echter geen essentieel element van de lastgevingsovereenkomst. Vandaag de dag is lastgeving nog maar zelden een 'vriendendienst' en situeer het zich meestal in een professionele context, waarbij de lasthebber een loon ontvangt voor zijn prestaties.⁹⁰ De plicht om in het loon van de lasthebber te voorzien ontstaat bij het sluiten van de overeenkomst en rust vanzelfsprekend op de schouders van de lastgever. De bezoldiging kan zowel uitdrukkelijk als stilzwijgend zijn, maar ze moet zeker bedongen zijn.⁹¹ Datum en modaliteiten van betaling worden geregeld door de lastgevingsovereenkomst of de gebruiken. Bovendien zijn in voorkomend geval enkel moratoire interesten verschuldigd. Een foutieve uitvoering van de overeenkomst door de

---

⁸¹ V. SAGAERT, B. TILLEMANN, A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 439.

⁸² Zie infra over deze problematiek: DEEL II en DEEL III.

⁸³ Cass. 23 juni 1983, *Arr. Cass.* 1982-83, 1319, *Pas.* 1983, I, 1205; Cass. 29 juni 2006, *Pas.* 2006, 1551.

⁸⁴ B. TILLEMANN, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 125.

⁸⁵ Artikel 1993 B.W.; P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 159; Rb. Brussel 1 maart 1999, *A.J.T.* 1999-00, 124.

⁸⁶ Artikel 1999 B.W.

⁸⁷ Artikelen 1999 en 2001 B.W.

⁸⁸ Artikel 2000 B.W.

⁸⁹ Artikel 1986 B.W.

⁹⁰ A.L. VERBEKE, P. BRULEZ, N. CARETTE, N. HOEKX, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 300.

⁹¹ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 465.

lasthebber doet geen afbreuk aan de verplichting van de lastgever tot loonsuitkering. Indien de wanuitvoering echter leidt tot schadevergoeding, kan deze met het loon worden gecompenseerd.⁹² Het Hof van Cassatie heeft in zijn rechtspraak geoordeeld dat de rechter bevoegd is om het loon van een lasthebber te verminderen indien het bedrag ervan overdreven is, rekening houdend met de verstrekte diensten.⁹³ Deze stelling van het Hof wordt echter fel bekritiseerd in de rechtsleer.⁹⁴

68. Een tweede verplichting van de lastgever is het vergoeden van de door de lasthebber gedane voorschotten en kosten in de uitvoering van de lastgeving.⁹⁵ Bovendien bepaalt artikel 2001 B.W. dat de lastgever op de gedane voorschotten een intrest verschuldigd is vanaf de dag waarop de voorschotten blijken te zijn gedaan.

69. De derde verplichting van de lastgever is het schadeloos stellen van de lasthebber voor de verliezen die deze geleden heeft bij de uitvoering van zijn opdracht. Dit is echter enkel het geval indien de lasthebber geen onvoorzichtigheid te verwijten is.⁹⁶

70. Tot zekerheid van de betaling van hetgeen hierboven werd uiteengezet, verschaft de wetgever aan de lasthebber een aantal beschermingsmechanismen.⁹⁷ Deze waarborgen zijn o.m. de hoofdelijke aansprakelijkheid van de lastgevers voor een gemeenschappelijke zaak⁹⁸, het roerende voorrecht voor kosten gemaakt tot behoud van een zaak⁹⁹ en de *exceptio non adimpleti contractus* (niet-uitvoeringsexceptie).

71. Tot slot is de lastgever logischerwijze verplicht om de verbintenissen na te komen die de lasthebber overeenkomstig zijn volmacht heeft aangegaan.¹⁰⁰

Afdeling 4. Gevolgen van de lastgeving t.a.v. derden

72. Naast de interne gevolgen van een lastgevingsovereenkomst is het van belang te weten welke de gevolgen voor derden zijn. De artikelen 1997 en 1998 B.W. die deze problematiek regelen zijn echter onvolledig en slecht opgesteld. Men onderscheidt over het algemeen drie situaties die zich kunnen voordoen: de lasthebber handelde in eigen naam, de lasthebber handelde in naam van de lastgever binnen of buiten de perken van zijn mandaat en tenslotte contractuele fouten, delicten en quasi-delicten door de lasthebber gepleegd.

---

⁹² C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 115.

⁹³ Cass. 6 maart 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 842, *Pas.* 1980, I, 832; Cass. 14 oktober 2002, C.00.0227.N, *Pas.* 2002, 1932.

⁹⁴ O.m. omdat de bezoldiging van het mandaat vandaag de dag de regel is geworden en de kosteloosheid veeleer een uitzondering is.

⁹⁵ Vb. Vervoerskosten, registratierechten, fooien,...

⁹⁶ Artikel 2000 B.W.

⁹⁷ V. SAGAERT, B. TILLEMANS, A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 442.

⁹⁸ Artikel 2002 B.W.

⁹⁹ Artikel 20, 4° Hyp.W.

¹⁰⁰ Zie infra: randnummers 72 ev.

73. Indien de lasthebber in eigen naam handelde dan maakt men een onderscheid tussen de lastgever en derden.

Ten aanzien van de lastgever bestaat de lastgeving. De lasthebber moet zich bijgevolg verantwoorden t.o.v. de lastgever.¹⁰¹

Ten aanzien van derden is de lastgever echter vreemd aan de overeenkomst die door de lasthebber, handelend in eigen naam, met hen gesloten werd. Tussen de lastgever en de derden is er aldus geen rechtstreekse rechtsverhouding. Enkel de lasthebber is gebonden jegens derden.¹⁰²

74. Indien de lasthebber in naam van de lastgever binnen de perken van zijn mandaat heeft gehandeld, is het alsof de derde rechtstreeks met de lastgever heeft gecontracteerd.¹⁰³ Dit is het beginsel van de vertegenwoordiging. De lastgever is niet enkel gebonden door de handelingen die de lasthebber heeft gesteld, maar tevens door de fouten die laatstgenoemde binnen de uitvoering van zijn mandaat heeft begaan.¹⁰⁴ De lasthebber is daarentegen zelf niet persoonlijk gebonden tegenover derden, tenzij hij een fout maakt die kan worden gekwalificeerd onder artikel 1382 B.W. of op basis van een tussen lastgever en lasthebber bestaande stilzwijgende garantieovereenkomst. Ook kan hij door de lastgever worden aangesproken wegens foutieve uitvoering van zijn mandaat. De vraag of de lasthebber heeft gehandeld binnen de perken van zijn mandaat is een feitenkwestie die door de rechter soeverein wordt beoordeeld.¹⁰⁵

75. Het vertegenwoordigingsbeginsel zoals hiervoor uiteengezet vindt echter geen toepassing voor daden die de lasthebber met bedrieglijke benadeling van de lastgever heeft gesteld. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de verkoop van een huis tegen een belachelijk lage prijs. Het is wel vereist dat de derde heeft meegewerkt aan dergelijke benadeling of er tenminste kennis van had. Is dat niet het geval, dan kan de lastgever zich enkel verhalen op de lasthebber.¹⁰⁶

76. Indien de lasthebber in naam van de lastgever buiten de perken van zijn mandaat handelde, onderscheidt men twee toestanden: de verhouding van de lasthebber tegenover de derde en de verhouding van de lastgever tegenover de derde.

77. Wat betreft de verhouding van de lastgever jegens derden is het uitgangspunt dat er geen vertegenwoordiging en bijgevolg ook geen verbintenis voor de lastgever is, aangezien de lasthebber buiten de perken van zijn mandaat is getreden.¹⁰⁷ De daad door de lasthebber gesteld zal dan ook niet tegenwerpelijk zijn aan de lastgever. Uitzonderlijk zal de lastgever wel gebonden zijn door hetgeen de lasthebber buiten zijn mandaat heeft gedaan, meer bepaald in volgende

---

¹⁰¹ Y. MERCHIERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 283.

¹⁰² M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 469-470.

¹⁰³ A.L. VERBEKE, P. BRULEZ, N. CARETTE, N. HOEKX, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 301.

¹⁰⁴ Y. MERCHIERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 284.

¹⁰⁵ Cass. 20 juli 1899, *Pas.* 1899, I, 347; C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, E. Story-Scientia, 1978, 132.

¹⁰⁶ A.L. VERBEKE, P. BRULEZ, N. CARETTE, N. HOEKX, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 302; B. TILLEMANS, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 173-175.

¹⁰⁷ A contrario artikel 1998 lid 2 B.W.

gevallen: omwille van zijn bekrachtiging of ratificatie, ingeval van zaakwaarneming, ingeval van vermogensvermeerdering zonder oorzaak, omwille van een schijnmandaat.¹⁰⁸

Het Hof van Cassatie heeft in een arrest van 1988 gesteld dat de lastgever verbonden kan zijn op grond van een schijnbare lastgeving, niet alleen wanneer hij die schijn op een foutieve wijze heeft gewekt, maar ook bij ontstentenis van enige fout ter zijner laste, indien het geloof van de derde in de omvang van de bevoegdheden van de lasthebber terecht is.¹⁰⁹ Er zijn vier voorwaarden voor een schijnvertegenwoordiging. Er is namelijk vereist dat een schijnbare vertegenwoordigingsbevoegdheid voorligt in hoofde van de lasthebber, dat de derde zich ter goeder trouw op die schijnbare bevoegdheid beroept, dat de schijnlastgever op de een of andere manier (niet noodzakelijk foutief) heeft bijgedragen tot het verwekken van de schijn en dat de derde schade lijdt als de schijntoestand niet wordt ingewilligd. Bovendien heeft het Hof van Cassatie in zijn arrest van 2004 de vertrouwensleer bevestigd.¹¹⁰ Dit wil zeggen dat een persoon ten aanzien van derden verbonden kan zijn door daden gesteld door iemand die, wat die daden betreft, de schijn verwerkt de lasthebber te zijn van die persoon, in zoverre die schijn aan laatstgenoemde toegerekend kan worden. Tevens wordt de gehoudenheid van de schijnlastgever volgens het Hof niet beïnvloed door het gegeven dat de schijnlasthebber in de uitvoering van het schijnmandaat onrechtmatig optreedt, zelfs al maakt dit onrechtmatig optreden een misdrijf uit.¹¹¹

78. Wat betreft de verhouding van de lasthebber jegens derden heeft de lasthebber zich in beginsel niet persoonlijk verbonden, aangezien hij niet in eigen naam is opgetreden.¹¹² Hij is evenwel aansprakelijk omdat hij buiten de perken van zijn mandaat getreden is, tenzij hij de derde voldoende kennis had gegeven van de lastgeving.¹¹³ Indien de derde met kennis van zaken heeft gehandeld met een lasthebber buiten mandaat, heeft hij geen verhaal tegen de lasthebber, noch tegen de lastgever. Was de derde echter onvoldoende ingelicht door de lasthebber over het bestaan en de omvang van het mandaat, dan kan hij verhaal uitoefenen tegen de lasthebber. De derde heeft in laatstgenoemd geval enkel een verhaal tegen de lastgever indien deze de desbetreffende rechtshandeling heeft bekrachtigd.¹¹⁴

79. Wanneer de lasthebber tenslotte in de uitvoering van zijn mandaat een (quasi)delictuele fout begaat, is de vraag of de gevolgen hieruit voortvloeiend kunnen worden toegerekend aan de lastgever. Het Hof van Cassatie heeft in zijn rechtspraak de toerekening van de onrechtmatige daad aanvaard, indien deze enerzijds inherent is aan de uitvoering van de lastgeving en anderzijds onlosmakelijk verbonden met de rechtshandeling die het voorwerp van de lastgeving uitmaakt.¹¹⁵ Daarentegen zijn de rechtspraak en de rechtsleer verdeeld over de toerekening van andere dan de specifiek door het Hof van Cassatie omschreven onrechtmatige daden. Enerzijds is er de opvatting

¹⁰⁸ Y. MERCHIEERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 285.

¹⁰⁹ Cass. 20 juni 1988, *Pas.* 1988, I, 1258.

¹¹⁰ Cass. 25 juni 2004, *Pas.* 2004, 1162.

¹¹¹ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 474; A.L. VERBEKE, P. BRULEZ, N. CARETTE, N. HOEKX, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 303.

¹¹² V. SAGAERT, B. TILLEMAN, A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 446.

¹¹³ Artikel 1997 B.W.

¹¹⁴ C. ENGELS, *Bijzondere overeenkomsten*, Brugge, die Keure, 2006, 379; Y. MERCHIEERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 286; C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, E. Story-Scientia, 1978, 139.

¹¹⁵ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 50.

dat alle onrechtmatige daden moeten worden toegerekend aan de lastgever en anderzijds is er de opvatting dat dit niet geval is. In deze laatste opvatting krijgt het principe van de vertegenwoordiging dus geen toepassing en zal de lastgever bijgevolg niet gehouden zijn tegenover derden voor de (quasi)delicten door de lasthebber gesteld. Hieruit vloeit voort dat de lasthebber steeds aansprakelijk blijft tegenover derden, ongeacht of de derden een verhaalsmogelijkheid hebben tegen de lastgever. Vanzelfsprekend is dit niet het geval indien de lastgever ook een fout heeft begaan en bijgevolg aan de oorsprong ligt van de fout van de lasthebber. In dergelijk geval is de lastgever wel rechtstreeks aansprakelijk tegenover de derde.¹¹⁶ Er bestaat ook verdeeldheid over de vraag of de lastgever al dan niet aansprakelijk kan worden gesteld op basis van artikel 1384 lid 3 B.W. voor de (quasi)delicten door de lasthebber begaan. De lasthebber is immers niet noodzakelijk een aangestelde van de lastgever.¹¹⁷ Het begrip aangestelde veronderstelt een band van ondergeschiktheid, hetgeen neerkomt op het in feite uitoefenen van gezag op de daden van een andere.¹¹⁸ Aldus zal artikel 1384 lid 3 B.W. slechts van toepassing kunnen zijn als men kan aantonen dat de lasthebber de aangestelde is van de lastgever.

---

¹¹⁶ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 476-477.

¹¹⁷ Y. MERCHIEERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 287.

¹¹⁸ M. DAMBRE, *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, Die Keure, 2012, 477.

DEEL II. MOGELIJKHEID EN GELDIGHEID VAN DE WEDERPARTIJSTELLING

Inleiding

80. In het tweede deel van deze masterscriptie zal de problematiek van het "contracteren met zichzelf" of de "wederpartijstelling" grondig worden onderzocht. Om te beginnen zal de inhoud en de draagwijdte van de desbetreffende rechtsfiguur nader worden toegelicht. Na deze korte begripsbepaling zal onderzoek worden gevoerd naar de juridische mogelijkheid of toelaatbaarheid van het contract met zichzelf, om vervolgens de rechtsgeldigheid ervan te analyseren. Hierbij zal in eerste instantie worden ingegaan op het recht inzake de lastgeving, aangezien deze rechtsfiguur in België als het prototype van de vertegenwoordiging kan worden beschouwd. De bedoeling is een antwoord te vinden op de vraag of het mogelijk en geoorloofd is dat één en dezelfde persoon, optredend in twee onderscheiden hoedanigheden, met zichzelf een overeenkomst tot stand brengt. Na onderzoek van de wederpartijstelling in het gemene vertegenwoordigingsrecht, zal worden gekeken hoe deze rechtsfiguur zich manifesteert in andere, specifieke rechtstakken. Het contract met zichzelf zal zowel worden geanalyseerd in het vennootschapsrecht, als in het notariaat.

Tot slot zal een kritische evaluatie volgen van de centrale problematiek op basis van verworven inzichten in de desbetreffende materie.

Doorheen dit deel zal bovendien, waar relevant, kort de vergelijking worden gemaakt met het Franse en het Nederlandse recht.

Hoofdstuk I. Begripsbepaling

81. Na voorafgaande uiteenzetting over de vertegenwoordiging in het algemeen en de lastgeving in het bijzonder, is het veel gemakkelijker om de centrale problematiek van deze masterthesis te situeren en te begrijpen. Zoals reeds is gebleken, situeert de problematiek van het "contracteren met zichzelf" zich in het algemene vertegenwoordigingsrecht of, meer specifiek, in het recht betreffende de lastgeving.

82. Om te beginnen moet duidelijk worden gemaakt wat er in deze thesis wordt verstaan onder het "contracteren met zichzelf". Deze terminologie mag namelijk niet al te letterlijk worden geïnterpreteerd. Men bedoelt hiermee niet dat één en dezelfde persoon louter met zichzelf, binnen zijn eigen vermogen, een contract zou sluiten of dat één en dezelfde persoon tegelijkertijd als schuldeiser en schuldenaar zou optreden. Dergelijke constructies worden in beginsel als een juridische onmogelijkheid beschouwd, aangezien een overeenkomst of contract veronderstelt dat er

een verbintenis tussen twee of meer personen tot stand wordt gebracht.¹¹⁹ Een contract kan dus in principe niet intern (binnen één persoon of binnen één vermogen) tot stand komen. Er is steeds een veruitwendiging vereist.

83. Dit beginsel komt onder meer tot uiting in de regel die reeds stamt uit het Romeinse recht¹²⁰ en die zegt dat men niet zijn eigen zaak kan kopen. Volgens een andere regel kan men bovendien niet tegelijkertijd schuldeiser en schuldenaar zijn met betrekking tot dezelfde verbintenis. In dergelijk geval vermengen de twee partijrollen, de hoedanigheden van schuldeiser en schuldenaar, zich in één en dezelfde persoon, waardoor de beide schuldvorderingen teniet gaan. Tot slot is er nog een regel die inhoudt dat men niet op zijn eigen goed een ander zakelijk recht kan bezitten of vestigen. Zo kan men bijvoorbeeld niet op een goed waarvan men reeds de volle eigendom bezit, nog eens een naakte eigendom of vruchtgebruik vestigen.¹²¹

84. Het "contracteren met zichzelf" dat in deze masterscriptie zal worden onderzocht heeft, zoals hoger aangegeven, betrekking op de overeenkomst gesloten door één en dezelfde persoon, optredend in twee verschillende hoedanigheden. Dit wil zeggen enerzijds voor zichzelf en anderzijds als vertegenwoordiger (bv. lasthebber) van een andere persoon. Het betreft de vraag of een persoon die als vertegenwoordiger (in naam)¹²² en voor rekening van een ander een overeenkomst moet sluiten, deze overeenkomst met zichzelf kan sluiten.¹²³ Kan de vertegenwoordiger m.a.w. optreden als tegenpartij van de vertegenwoordigde? Mag bijvoorbeeld degene die tot iemands vertegenwoordiger werd aangesteld om een onroerend goed te verkopen, zelf als koper van dat goed optreden? Of omgekeerd, mag de vertegenwoordiger bij een opdracht tot aankoop van een onroerend goed zijn eigen goederen aan de vertegenwoordigde verkopen?

Hoofdstuk II. Juridische mogelijkheid

85. In dit hoofdstuk zal nader worden onderzocht of het "contracteren met zichzelf" juridisch mogelijk of toelaatbaar is. Onder het regime van de Code civil geldt namelijk het consensualisme. Dit wil zeggen dat een overeenkomst tot stand kan komen "ex solo consensu" of door de loutere wilsovereenstemming van de partijen. De vraag is nu of dergelijke wilsovereenstemming de medewerking vereist van (minstens) twee personen of dat het voldoende is dat één en dezelfde persoon twee "willen" tot uiting brengt.

86. Oorspronkelijk bestond er discussie in de rechtsleer omtrent de juridische mogelijkheid van het door één persoon uitoefenen van twee wilsuitingen. Allerhande theorieën werden naar voren

---

¹¹⁹ H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge: principes, doctrine, jurisprudence*, II, Brussel, Bruylant, 1964, 411; S. STIJNS, *Verbintenissenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, 3.

¹²⁰ "*Cum rem tuam emas, nulla est emptio in tua persona rei tuae*" geciteerd door L. GOUGET, *Théorie générale du contrat avec soi-même. Etude de droit comparé*, thèse Caen, 1903, 2.

¹²¹ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 28-29.

¹²² In geval van onmiddellijke vertegenwoordiging treedt de vertegenwoordiger op in naam en voor rekening van zijn opdrachtgever. In geval van middellijke vertegenwoordiging treedt de vertegenwoordiger op in eigen naam en voor rekening van zijn opdrachtgever. Zie hieromtrent supra: randnummers 35 ev.

¹²³ I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71-72.

geschoven als mogelijke oplossing voor dit probleem. Zo was er o.m. een theorie die suggereerde dat het niet de persoon was die door het contract werd gebonden, maar wel diens vermogen.¹²⁴ De nadruk verschoof dus van een band tussen twee personen naar een band tussen twee vermogens. Hierdoor was de wilsovereenstemming niet langer van belang en was het volgens deze theorie bijgevolg perfect mogelijk dat één en dezelfde persoon verbintenissen tot stand bracht tussen twee verschillende vermogens.¹²⁵

Volgens een andere strekking, waartoe o.m. R. DEMOGUE¹²⁶ behoorde, was het onmogelijk dat één en dezelfde persoon twee verschillende willen uit, zeker aangezien partijen doorgaans tegenstrijdige belangen hebben. Deze strekking beweerde dan ook dat het "contract met zichzelf" eigenlijk geen contract was, maar een eenzijdige rechtshandeling. Bijgevolg werd de verbintenis tot stand gebracht door een eenzijdige wilsuiting en speelde de problematiek omtrent de wilsovereenstemming niet.

87. Geen van voornoemde theorieën kon overtuigen, waardoor de discussie in de rechtsleer bleef voortduren. Uiteindelijk heeft men een aanvaardbare oplossing gevonden voor dit probleem door toepassing van de leer van de rechtstreekse vertegenwoordiging. Zoals reeds eerder uiteengezet¹²⁷, houdt deze rechtsfiguur een rechtstreekse toerekening in aan de opdrachtgever van de rechtshandelingen gesteld door de vertegenwoordiger. De door de vertegenwoordiger gestelde rechtshandelingen brengen met andere woorden geen rechtsgevolgen teweeg voor hemzelf, maar wel rechtstreeks voor zijn opdrachtgever.¹²⁸

88. Het bijzondere aan de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging is dat de wil van de vertegenwoordiger in de plaats treedt van de wil van zijn opdrachtgever bij de contractsluiting. Het is dus perfect mogelijk dat één en dezelfde persoon twee wilsuitingen doet: de vertegenwoordiger uit namelijk zowel zijn eigen wil als die van de vertegenwoordigde. Ingeval van overeenstemming tussen beide wilsuitingen komt er een overeenkomst tot stand. Het feit dat deze wilsovereenstemming gevormd wordt door twee wilsuitingen uitgaande van één en dezelfde persoon vormt echter geen probleem volgens de heersende rechtsleer, aangezien de vertegenwoordiger handelt in twee onderscheiden hoedanigheden (voor zichzelf en voor rekening van zijn opdrachtgever).¹²⁹

---

¹²⁴ Deze theorie werd o.m. verdedigd door E. PILON en L. GOUGET in: E. PILON, *Essai d'une théorie générale de la représentation dans les obligations*, thèse Caen, 1897, 370 p.; L. GOUGET, *Théorie générale du contrat avec soi-même. Etude de droit comparé*, thèse Caen, 1903, 256 p.

¹²⁵ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 43-44.

¹²⁶ Hij verdedigde deze stelling o.m. in: R. DEMOGUE, *Traité des obligations en général*, I, Parijs, Rousseau, 1923, 109 ev.

¹²⁷ Zie supra: randnummers 36-37.

¹²⁸ W. VAN GERVEN, *Bewindsbevoegdheid. Rechtsvergelijkende bijdrage tot een algemene theorie van bewind over andermans vermogen*, Brussel, Bruylant, 1962, 186-187; C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 132.

¹²⁹ J. FLOUR, J.-L. AUBERT, *Les obligations*, I, *Sources: l'acte juridique*, Parijs, Armand Colin, 1986, 345; F. TERRE, Ph. SIMLER, Y. LEQUETTE, *Droit civil, les obligations*, Parijs, Dalloz, 1996, 141-142; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71-72.

89. Ook in het Nederlandse recht wordt het optreden van de vertegenwoordiger als wederpartij van de vertegenwoordigde fundamenteel mogelijk geacht. Noch uit het geschreven recht, noch uit het ongeschreven recht, valt er een algemeen verbod voor de wederpartijstelling af te leiden.¹³⁰

90. We kunnen dus concluderen dat het contract met zichzelf, net zoals andere overeenkomsten, tot stand komt door twee overeenstemmende wilsuitingen, weliswaar verricht door één en dezelfde persoon. Door het feit dat deze persoon optreedt in twee verschillende hoedanigheden, kan hij voor het recht als twee afzonderlijke personen worden beschouwd. Bijgevolg kan men dus concluderen dat het contract met zichzelf juridisch mogelijk is. Dit wil echter nog niet zeggen dat het ook geldig is naar Belgisch recht. De rechtsgeldigheid van het contracteren met zichzelf zal in het hierna volgende hoofdstuk uitvoerig worden besproken.

Hoofdstuk III. Rechtsgeldigheid

91. Nu duidelijk is gebleken dat het contract met zichzelf juridisch mogelijk is, dient er te worden onderzocht of dergelijke rechtsfiguur wel rechtsgeldig of geoorloofd is. Het feit dat de vertegenwoordiger als wederpartij *kan* optreden wil namelijk nog niet zeggen dat hij dit ook effectief *mag*. Doordat één en dezelfde persoon optreedt in twee verschillende hoedanigheden bestaat er immers een groot gevaar voor belangenconflicten. Tegenstrijdige belangen kunnen ervoor zorgen dat de vertegenwoordiger de belangen van zijn opdrachtgever niet optimaal zal nastreven. De kans is reëel dat de vertegenwoordiger zijn persoonlijke belangen zal laten primeren op die van de vertegenwoordigde, indien ze met elkaar in conflict komen.¹³¹

92. Het is riskant om aan de wil die bij dergelijke belangenconflicten wordt geuit onvoorwaardelijk dezelfde rechtsgevolgen te verbinden als aan een wilsuiting die onder normale omstandigheden tot stand komt. De met zichzelf contracterende vertegenwoordiger bezit immers de macht om langs beide zijden van de rechtshandeling de voorwaarden te bepalen, waardoor de partijen niet op gelijke voet onderhandelen zoals bij een normale contractsluiting het geval is. Het ligt nu eenmaal in de menselijke natuur om het eigen belang te laten voorgaan op een vreemd belang, wanneer men geconfronteerd wordt met een conflict tussen beiden. Belangenconflicten brengen dus de onafhankelijke en onpartijdige beoordeling van de zaak door de vertegenwoordiger in gevaar. In de meeste gevallen zal hij, bewust of onbewust, de voor hem meest gunstige handeling stellen.

93. Het voorgaande neemt echter niet weg dat het contract met zichzelf toch een interessante rechtshandeling kan zijn voor zowel de vertegenwoordiger, als voor de vertegenwoordigde. Bovendien zullen bepaalde vertegenwoordigers, ondanks het bestaan van belangenconflicten, toch trachten om op een eerlijke en plichtsbewuste manier het contract af te sluiten. Tot slot dient te

---

¹³⁰ W.C.L. VAN DER GRINTEN, S.C.J.J. KORTMAN, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, 2, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon*, Deel I, *De vertegenwoordiging*, Deventer, Kluwer, 2004, nr. 15.

¹³¹ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 87.

worden opgemerkt dat niet elk deloyaal gedrag zal leiden tot schade of nadeel voor de vertegenwoordigde.

94. Dit hoofdstuk zal dan ook onderzoeken of er in het gemene recht inzake de lastgeving, dan wel in het gemeenrechtelijk vertegenwoordigingsrecht bepaalde regels aangaande het contract met zichzelf bestaan en of dergelijke overeenkomst al dan niet rechtsgeldig kan worden gesloten.

Afdeling 1. Geen algemene wettelijke regeling

§ 1. Code civil

95. De problematiek van het contracteren met zichzelf of de wederpartijstelling wordt niet algemeen wettelijk geregeld.¹³² Zowel in België als in Frankrijk bevat het Burgerlijk Wetboek (de Code civil) geen algemene regel omtrent belangenconflicten in de persoon van de vertegenwoordiger of de lasthebber. Er zijn echter wel enkele specifieke bepalingen die het optreden als wederpartij reglementeren. De bepaling die het meeste bekendheid geniet, is deze in artikel 1596 B.W. Dit artikel verbiedt lasthebbers om bij een openbare verkoop zelf de goederen, waarvan zij met de verkoop belast zijn, aan te kopen. In de rechtspraak heerste er onverdeeldheid over de draagwijdte van deze artikelen. Volgens de ene strekking moesten de bepalingen worden gezien als bijzondere toepassingen van een algemene regel die de wederpartijstelling *tout court* verbood. Volgens de andere strekking daarentegen moest er via een *a contrario*-redenering worden afgeleid dat de wederpartijstelling wel degelijk was toegestaan in de andere gevallen dan omschreven in de desbetreffende wetsartikelen.¹³³

96. Het merendeel van de rechtsleer, waaronder H. DE PAGE, besloot tot een algemeen verbod: het is de vertegenwoordiger verboden om als tegenpartij op te treden in het contract dat hij namens de vertegenwoordigde moet sluiten, tenzij met medeweten en toestemming van deze laatste. Vanuit hun vrees voor het ontstaan van belangenconflicten zagen zij de specifieke verbodsbepalingen, waaronder o.m. artikel 1596 B.W., dus als toepassingen van een algemene regel die het contracteren met zichzelf verbiedt. Bij overtreding van die regel zou de desbetreffende overeenkomst dan relatief nietig zijn.¹³⁴ Ook in Frankrijk was men deze mening toegedaan.¹³⁵

---

¹³² I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71.

¹³³ B. STARCK, H. ROLAND, L. BOYER, *Obligations*, II, *Contrat*, Parijs, Litec, 1995, 113 ev.; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71-72.

¹³⁴ M. EKELMANS, *Conflits d'intérêts. Contrats d'intermédiaires*, in X. (ed.), *Les conflits d'intérêts*, Brussel, Bruylant, 1997, 9-10; H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge: principes, doctrine, jurisprudence*, V, Brussel, Bruylant, 1975, 410-412; C. PAULUS, R. BOES, *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 95; W. VAN GERVEN, S. COVEMAEKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2001, 97; P.-A. FORIERS, F. GLANSDORF, *Contrats spéciaux*, III, Brussel, Presses Universitaires de Bruxelles, 2000, 607-610; P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 154-158.

¹³⁵ J. GHESTIN, *Traité de droit civil, Les principaux contrats spéciaux*, door J. HUET, Parijs, L.G.D.J., 2001, 1103-1104; H. en L. MAZEAUD, J. MAZEAUD, F. CHABAS, *Leçons de droit civil*, II, vol. 1, *Obligations: théorie générale*, door F. CHABAS, Parijs, Montchrestien, 1998, 146; P. PETEL, *Le contrat de mandat*, Parijs, Dalloz, 1994, 54; G. FLATTET, *Les contrats pour le compte d'autrui. Essai critique sur les contrats conclus par un intermédiaire en droit français*, Parijs, Recueil Sirey, 1950, 128; Ph. MALAURIE, L. AYNES, P.-Y. GAUTIER, *Cours de droit civil*,

Een enkele keer werd de grondslag voor het algemene verbod niet gezocht bij de belangenconflicten, maar wel bij artikel 1998 van het Burgerlijk Wetboek. Als een vertegenwoordiger zich wederpartij stelt in de overeenkomst die hij namens zijn opdrachtgever moet sluiten, dan overschrijdt hij de grenzen van bevoegdheid. Deze manier van handelen is immers niet de normale gang van zaken. Bijgevolg kan de vertegenwoordigde niet worden vermoed met deze handeling te hebben ingestemd en is hij bij toepassing van artikel 1998 B.W. niet gebonden door de overeenkomst. De vertegenwoordigde kan echter wel, zoals bij elke onbevoegde vertegenwoordiging, de overeenkomst uitdrukkelijk of stilzwijgend bekrachtigen. In dergelijk geval komt de vertegenwoordiging tot stand en zal de vertegenwoordigde wel degelijk gebonden zijn.¹³⁶

97. Een kleine minderheid van de rechtsleer was daarentegen van mening dat het contract met zichzelf toegestaan was buiten de specifieke wettelijke verbodsbepalingen. Enkel indien de overeenkomst werd gesloten tegen abnormaal voordelige voorwaarden voor de vertegenwoordiger, kon hij aansprakelijk worden gesteld.¹³⁷

§ 2. Nederland

98. In tegenstelling tot België en Frankrijk, kent Nederland wel degelijk een wettelijke regeling i.v.m. het optreden als wederpartij of i.v.m. belangenconflicten in het vertegenwoordigingsrecht. De problematiek is in het Nederlands Burgerlijk Wetboek niet in een centrale regeling ondergebracht, maar komt uitgebreid aan bod in drie onderscheiden deelgebieden: volmacht, opdracht en lastgeving. Onder volmacht wordt de bevoegdheid verstaan die een volmachtgever verleent aan een ander, de gevolmachtigde, om in zijn naam rechtshandelingen te verrichten.¹³⁸ Lastgeving is daarentegen de overeenkomst van opdracht waarbij de ene partij, de lasthebber, zich jegens de andere partij, de lastgever, verbindt voor rekening van de lastgever een of meer rechtshandelingen te verrichten.¹³⁹ De overeenkomst kan de lasthebber verplichten te handelen in eigen naam¹⁴⁰, maar zij kan ook verplichten te handelen in naam van de lastgever.¹⁴¹

Het verschil tussen de lastgeving en de volmacht is dat bij lastgeving de nadruk ligt op de last, oftewel de verplichting van de lasthebber om een rechtshandeling te verrichten voor rekening van de lastgever. Bij volmacht daarentegen heeft de gevolmachtigde geen plicht tot handelen, maar heeft hij de bevoegdheid om een rechtshandeling te stellen in naam van de volmachtgever.¹⁴² Lastgeving kan ook gepaard gaan met volmacht, maar dit is niet noodzakelijk het geval.

Contrats spéciaux, Parijs, Cujas, 1999, 306 ; ook in de Franse rechtspraak : Cass. fr. 29 januari 1979, *Bull. civ.* 1979, IV, nr. 36.

¹³⁶ H. DE PAGE, R. DEKKERS, *Traité élémentaire de droit civil belge: principes, doctrine, jurisprudence*, V, Brussel, Bruylant, 1975, 411-412; M. EKELMANS, *Conflits d'intérêts. Contrats d'intermédiaires*, in X. (ed.), *Les conflits d'intérêts*, Brussel, Bruylant, 1997, 13-15; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 72.

¹³⁷ J. FLOUR, J.-L. AUBERT, *Les obligations*, I, *Sources: l'acte juridique*, Parijs, Armand Colin, 1986, 345; F. TERRE, PH. SIMLER, Y. LEQUETTE, *Droit civil, les obligations*, Parijs, Dalloz, 1996, 142.

¹³⁸ Artikel 3:60 lid 1 B.W.

¹³⁹ Artikel 7:414 lid 1 B.W.

¹⁴⁰ Bij ons de middellijke vertegenwoordiging.

¹⁴¹ Artikel 7:414 lid 2 B.W.

¹⁴² A.G. CASTERMANS, *Lastgeving*, in *Nieuw burgerlijk wetboek. Tekst en commentaar*, NIEUWENHUIS, J.H., STOLKER, C.J.J.M. EN VALK, W.L. (ed.), Deventer, Kluwer, 1990, 783; J.E.M. AKVELD, *Privaatrechtelijke*

De lastgeving is bovendien van de opdracht te onderscheiden. Lastgeving is namelijk een overeenkomst, waardoor aanvaarding van de opdracht door de lasthebber is vereist. Lastgeving is onderworpen aan het gemeenschappelijk regime van de opdracht en wordt ook wel een 'gekwalificeerde' opdracht genoemd.¹⁴³

99. Het contracteren met zichzelf of de wederpartijstelling¹⁴⁴ wordt naar Nederlands recht geregeld in artikel 3:68 B.W. voor de volmacht en in artikel 7:416 B.W. voor de lastgeving. De wederpartijstelling verzet zich *an sich* niet tegen de Nederlandse rechtsorde maar indien een belangenconflict dreigt, dan is *Selbsteintritt* niet toegestaan.¹⁴⁵ Voornoemde artikelen bepalen dan ook dat de wederpartijstelling is toegestaan indien de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenstrijd is uitgesloten. Dit wil dus zeggen dat indien de inhoud van de rechtshandeling niet nauwkeurig vaststaat, de wederpartijstelling verboden is. Een situatie waarin de inhoud van de rechtshandeling wel zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenconflict uitgesloten is, is eigenlijk alleen mogelijk als de overeenkomst een vaste prijs, vaste voorwaarden en een duidelijk omschreven inhoud heeft.¹⁴⁶ De sanctie op een onrechtmatige wederpartijstelling is het verlies van loon voor de lasthebber.¹⁴⁷

100. Het verbod op wederpartijstelling, neergelegd in lid 1 van artikel 7:416 B.W., wordt in lid 2 uitgebreid tot lasthebbers die slechts in eigen naam mogen handelen. Ook in dat geval is vereist dat de rechtshandeling nauwkeurig vaststaat. Lid 1 en lid 2 zijn bovendien van regelen of aanvullend recht, hetgeen wil zeggen dat van de hoofdregel kan worden afgeweken ten nadele van de lastgever. Een eventuele afwijking is wel onderworpen aan lid 3 van het desbetreffende artikel.¹⁴⁸ De wetgever heeft namelijk, in afwijking van het Ontwerp Meijers, een derde lid ingevoegd omdat professionele lasthebbers vaak een grote invloed hebben op de inhoud van de last. Dit lid bepaalt dat, in de relatie particuliere lastgever (consument) versus professionele lasthebber, de wederpartijstelling enkel is toegelaten indien de lastgever daartoe schriftelijk toestemming heeft gegeven. De toestemmingsvereiste is voorgeschreven op straffe van nietigheid van de rechtshandeling. Artikel 7:416 lid 3 is bovendien van dwingend recht en de wetgever heeft aangevoerd dat deze regel van consumentenbescherming ook moet worden toegepast op de leden 1 en 2.¹⁴⁹

---

vertegenwoordiging, in *Hoofdstukken Handelsrecht*, 2^e ed., Deventer, Kluwer, 1993, 17; P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 118-119.

¹⁴³ S.C.J.J. KORTMANN, L.J.M. DE LEEDE, H.O THUNISSEN, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, 5, *Bijzondere Overeenkomsten*, III, *Overeenkomst van opdracht, arbeidsovereenkomst, aanneming van werk*, 7^e ed., Zwolle, Tjeenk Willink, 1994, 101.

¹⁴⁴ "Selbsteintritt" genoemd in de Nederlandse rechtsleer.

¹⁴⁵ W.C.L. VAN DER GRINTEN, S.C.J.J. KORTMAN, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, 2, *Vertegenwoordiging en Rechtspersoon*, Deel I, *De vertegenwoordiging*, Deventer, Kluwer, 2004, nr 15; E.M. MEIJERS, F.J. DE JONG, *Ontwerp voor een nieuw burgerlijk wetboek, Toelichting*, Vierde Gedeelte (Boek 7), Den Haag, Sdu Uitgevers, 1972, 1002.

¹⁴⁶ K.F. HAAK, R. ZWITSER, *Opdracht aan hulppersonen. Over logistieke dienstverlening in het vervoer*, Deventer, Kluwer, 2003, 159.

¹⁴⁷ Artikel 7:416 lid 4 B.W.

¹⁴⁸ A.H. LAMERS, *Opdracht, lastgeving en bemiddeling*, Zutphen, Paris, 2012, 120-121.

¹⁴⁹ B. WESSELS, A.J. VERHEIJ, *Bijzondere overeenkomsten*, Deventer, Kluwer, 2010, 199; T.F.E. TJONG TJIN TAI, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IV. Opdracht, inclusief geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2009, nr. 234.

Wanneer de lasthebber een overeenkomst met zichzelf sluit, moet hij daar dus toe bevoegd zijn. Indien een lasthebber onbevoegd als wederpartij van de lastgever optreedt, is de rechtshandeling in beginsel nietig. De gevolgen van een onbevoegde wederpartijstelling kunnen bijgevolg ingrijpend zijn. Ook wanneer de lastgever in principe niets te klagen heeft, kan hij toch de nietigheid van de rechtshandeling inroepen indien de lasthebber geen toestemming voor de wederpartijstelling had. Overigens is het wel mogelijk dat de lastgever bekrachtigt, waarmee de toestemming voor *selbsteintritt* achteraf is gegeven. 150

101. Indien de lasthebber handelt met miskenning van artikel 7:416 B.W. pleegt hij een wanprestatie en is hij op grond van artikel 6:74 B.W. gehouden tot vergoeding van de schade. Hiervoor is echter wel vereist dat de lastgever ook effectief schade heeft geleden. Indien de lasthebber dus geen misbruik heeft gemaakt van zijn bevoegdheid, is er geen schade geleden en zal hij bijgevolg geen schadevergoeding verschuldigd zijn. Een andere sanctie die uit de wanprestatie kan voortvloeien is de ontbinding van de lastgevingsovereenkomst, tenzij de tekortkoming gezien haar geringe aard of bijzondere betekenis de ontbinding met haar gevolgen niet rechtvaardigt.¹⁵¹

102. Artikel 7:416 lid 4 B.W. voorziet tenslotte in een regeling betreffende het loon van de lasthebber. Indien deze de last in overeenstemming met de leden 1, 2 en 3, met zichzelf als wederpartij, heeft volbracht, behoudt hij zijn recht op loon. Hij heeft dan immers de prestatie verricht waartoe hij zich had verbonden. Lid 4 is overigens van aanvullend recht, waardoor een particuliere lastgever zijn schriftelijke toestemming afhankelijk kan maken van een nadere afspraak over het recht van loon van de lasthebber.¹⁵² Indien zich de situatie zou voordoen dat de lasthebber onbevoegd met zichzelf heeft gehandeld, heeft de latere bekrachtiging van de desbetreffende rechtshandeling door de lastgever niet tot gevolg dat de lasthebber alsnog bevoegd heeft gehandeld. De bekrachtiging verwezenlijkt enkel de rechtsgeldigheid van de aanvankelijk nietige rechtshandeling. De lasthebber heeft in dergelijke situaties dus geen recht op loon. Hij zal alleen zijn aanspraak op loon behouden als in het concrete geval het niet toekennen van een loon naar redelijkheid en onbillijkheid onaanvaardbaar is.¹⁵³

Afdeling 2. Evolutie in de rechtspraak

103. De overgrote meerderheid van de Belgische rechtspraak volgde de opvatting uit de rechtsleer dat de wettelijke bepalingen, waaronder artikel 1596 B.W., bijzondere toepassingen waren van een algemeen verbod op het contracteren met zichzelf. Hierna zal een overzicht worden gegeven van

---

¹⁵⁰ K.F. HAAK, R. ZWITSER, *Opdracht aan hulppersonen. Over logistieke dienstverlening in het vervoer*, Deventer, Kluwer, 2003, 160; T.F.E. TJONG TJIN TAI, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IV. Opdracht, inclusief geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2009, nr. 235.

¹⁵¹ Artikel 6:265 B.W.

¹⁵² C.J. VAN ZEBEN e.a., *Compendium bijzondere overeenkomsten*, Deventer, Kluwer, 1998, 350; A.H. LAMBERS, *Opdracht, lastgeving en bemiddeling*, Zutphen, Paris, 2012, 122; B. WESSELS, A.J. VERHEIJ, *Bijzondere overeenkomsten*, Deventer, Kluwer, 2010, 200.

¹⁵³ T.F.E. TJONG TJIN TAI, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IV. Opdracht, inclusief geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2009, nr. 236.

de belangrijkste Cassatie-arresten en hun bijdrage in het kader van de centrale problematiek van deze masterthesis, namelijk de wederpartijstelling.

§ 1. Cassatie 7 december 1978

104. Een eerste belangrijk arrest omtrent de desbetreffende problematiek was dat van het Belgisch Hof van Cassatie van 7 december 1978. In dit arrest inzake lastgeving oordeelde het Hof als volgt: "Overwegende dat, zo de handeling, gesteld in strijd met het rechtsbeginsel dat zich ertegen verzet dat in een akte de lasthebber van een partij tevens als tegenpartij van zijn lastgever zou optreden, nietig is, deze nietigheid slechts relatief is en kan worden gedekt door de met kennis van zaken handelende lastgever".¹⁵⁴ Het Hof van Cassatie oordeelde m.a.w. dat het de lasthebber verboden is om als tegenpartij van zijn lastgever op te treden. Hierbij erkende het Hof het bestaan van zulk een verbodsregel als een algemeen rechtsbeginsel.

105. Door het verbod voor de lasthebber om als tegenpartij van de lastgever op te treden als een algemeen rechtsbeginsel te erkennen, kon het cassatie-arrest van 7 december 1978 zonder enige twijfel als een uiterst belangrijk arrest worden beschouwd. Daarmee was echter nog geen einde gekomen aan de discussie omtrent de problematiek van de wederpartijstelling. Meer nog, het desbetreffende arrest was een voedingsbron voor nieuwe discussies in de rechtsleer. Er doken meer bepaald vragen op omtrent de betekenis, de inhoud en de draagwijdte van het algemeen rechtsbeginsel.

De belangrijkste vraag die rees, was de vraag of het rechtsbeginsel ook bestond voor het vertegenwoordigingsrecht *in globo*, aangezien het Hof van Cassatie de algemene verbodsregel formuleerde als een *algemeen rechtsbeginsel m.b.t. de lastgeving*. Voor een algemeen aanvaard antwoord op deze vraag was het wachten tot een cassatie-arrest van 2004.¹⁵⁵

Bovendien rees de vraag of het algemeen rechtsbeginsel mede van toepassing was op een persoon die een contract sloot in een dubbele vertegenwoordigingshoedanigheid. Aangenomen werd dat het verbod om als wederpartij op treden de vertegenwoordiger niet belette om twee complementaire opdrachten, uitgaande van twee verschillende opdrachtgevers, samen te brengen en voor beide partijen als vertegenwoordiger op te treden.¹⁵⁶ Sommige auteurs eisen echter wel dat de vertegenwoordigden, hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend, op de hoogte worden gebracht van het feit dat de vertegenwoordiger voor hen beiden zal optreden.¹⁵⁷

Tot slot werd de vraag gesteld of de door het Hof erkende verbodsregel niet eerder moest worden begrepen als een regel van onbevoegdheid dan als een regel van onbekwaamheid. Het verbod voor de lasthebber om op te treden als tegenpartij van zijn lastgever wordt immers benaderd als een specifieke rechtsonbekwaamheid. Bepaalde auteurs, waaronder P. ERNST, zijn echter van mening

---

¹⁵⁴ Cass. 7 december 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 407 en *Pas.* 1979, I, 408; zie bovendien J.H. HERBOTS, C. PAUWELS, *Rechtspraak bijzondere overeenkomsten, Arresten van het Hof van Cassatie als spiegel van het levende contractenrecht*, Leuven, Acco, 1992, 298-300.

¹⁵⁵ Zie *infra*: randnummers 107 ev.

¹⁵⁶ M. EKELMANS, *Conflicts d'intérêts. Contrats d'intermédiaires*, in X. (ed.), *Les conflits d'intérêts*, Brussel, Bruylant, 1997, 16; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71; bovendien impliciet bevestigd in het arrest van het Hof van Cassatie van 18 maart 2004: Cass. 18 maart 2004, *R.W.* 2004-05, 303, noot A. SMETS.

¹⁵⁷ P. WERY, *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 158-159.

dat de algemene verbodsregel moet worden beschouwd als een onbevoegdheid van de vertegenwoordiger (lasthebber). De vertegenwoordiger is, omwille van het belangenconflict dat zich daarbij voordoet, in beginsel niet bevoegd om met zichzelf te contracteren. Doet hij dit toch, dan is de vertegenwoordigde niet gebonden door de rechtshandeling, tenzij hij op voorhand specifiek toelating heeft gegeven aan de vertegenwoordiger om als wederpartij op te treden of tenzij hij de gestelde rechtshandeling heeft bekrachtigd. Bij een onbekwaamheid ligt daarentegen de klemtoon op de bescherming van de onbekwame, die als het ware tegen zichzelf moet worden beschermd. De bekwaamheid is de regel, de onbekwaamheid de uitzondering. Zulks vormt volgens een bepaalde strekking in de rechtsleer al een fundamenteel bezwaar om de algemene verbodsregel als een onbekwaamheidsregeling te kwalificeren.¹⁵⁸

§ 2. Cassatie 24 september 1981

106. Een volgend noemenswaardig arrest in het kader van de problematiek van de wederpartijstelling was dat van het Hof van Cassatie van 24 september 1981. In dit arrest oordeelde het Hof dat de verbodsregel neergelegd in artikel 1596 derde lid B.W., op grond waarvan de lasthebber niet zelf de goederen mag aankopen van de openbare verkoping waarmee hij belast is, ruim geïnterpreteerd moet worden. Het verbod geldt namelijk niet enkel voor openbare verkopen, maar ook voor verkopen uit de hand, zelfs wanneer de lastgever de prijs heeft vastgesteld waartegen het goed mag worden verkocht.¹⁵⁹ Deze ruime interpretatie vindt haar grondslag in een *a fortiori*-redenering. Bij een openbare verkoop is er immers sprake van publiciteit en concurrentiële biedingen, hetgeen bij een verkoop uit de hand ontbreekt. Bijgevolg zou de lasthebber, die zelf wenst te kopen, de neiging kunnen hebben om kandidaat-kopers weg te houden of af te schrikken om zelf zo goedkoop mogelijk de goederen te kunnen aankopen. De lasthebber die zelf van zijn lastgever koopt, wordt vermoed zich niet optimaal voor zijn opdrachtgever te hebben ingespannen en niet het onderste uit de kan te hebben gehaald.¹⁶⁰

§ 3. Cassatie 18 maart 2004

107. Het arrest van het Hof van Cassatie van 18 maart 2004 wordt gezien als het mijlpaalarrest binnen de problematiek van het contracteren met zichzelf. Dit arrest stelde definitief een einde aan de discussie die er heerste in de rechtspraak en de rechtsleer omtrent de rechtsgeldigheid van de wederpartijstelling en omtrent het al dan niet bestaan van een algemeen rechtsbeginsel in het gemene vertegenwoordigingsrecht. Alvorens over te gaan tot de relevantie van het arrest, zal eerst een korte uiteenzetting van de feiten worden gegeven.

A. FEITEN

---

¹⁵⁸ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 135 ev.

¹⁵⁹ Cass. 24 september 1981, *RW* 1982-83, 2082; Cass. 24 september 1981, *Pas.* 1982, I, 125.

¹⁶⁰ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 100; B. TILLEMANS, *Overeenkomsten, Deel 2, Bijzondere overeenkomsten. A. Verkoop. Totstandkoming en kwalificatie van de koop in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Brussel, Story-Scientia, 2001, 622.

108. De onderliggende feiten van het arrest kunnen vrij eenvoudig worden geschetst. In de akte van betekening van een vonnis deed een partij C keuze van woonplaats bij gerechtsdeurwaarder X op diens kantoor. Hierdoor werd de gerechtsdeurwaarder lasthebber van partij C. Echter, ook de partijen A en B verzochten gerechtsdeurwaarder X om de akte van hoger beroep aan hun tegenpartij C te betekenen, waardoor de gerechtsdeurwaarder tevens lasthebber werd van de partijen A en B. Dit bracht dus met zich mee dat gerechtsdeurwaarder X in principe moest betekenen aan zichzelf, op zijn eigen kantoor. Volgende twee vragen dienden dan ook te worden beantwoord: wat zijn in het algemeen de implicaties van een keuze van woonplaats? Kan de gerechtsdeurwaarder in een dergelijk geval betekenen op zijn eigen kantoor?¹⁶¹

B. RELEVANTIE

109. Door de keuze van woonplaats van partij C bij gerechtsdeurwaarder X op diens kantoor en gedaan in de akte van betekening van een vonnis, verleende partij C aan de gerechtsdeurwaarder een mandaat om in haar naam en voor haar rekening op zijn kantoor de akte van hoger beroep tegen het betekende vonnis te ontvangen. Bovendien verplichtte het de gerechtsdeurwaarder om tijdig kennis te geven van dat rechtsmiddel en van die akte. Gerechtsdeurwaarder X werd m.a.w. lasthebber van partij C. Dit gegeven, gecombineerd met het feit dat dezelfde gerechtsdeurwaarder door partijen A en B werd gemandateerd om de akte van hoger beroep te betekenen aan tegenpartij C, heeft het Hof van Beroep te Antwerpen doen besluiten tot de relatieve nietigheid van de desbetreffende akte.¹⁶² Het Hof van Beroep was namelijk van mening dat een algemeen rechtsbeginsel uit het materiële recht, dat inhoudt dat een lasthebber niet als tegenpartij van zijn lastgever mag optreden, geschonden was.

110. Het Hof van Cassatie verbrak op zijn beurt (terecht) het door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen arrest, omdat *in casu* de gerechtsdeurwaarder niet als een wederpartij kon worden beschouwd.¹⁶³ Hoewel het Hof van Cassatie het in beroep gewezen arrest verbrak, erkende het evenwel de grond waarop het Hof van Beroep zijn beslissing steunde. Het Hof van Cassatie oordeelde namelijk als volgt: "*Overwegende dat het een algemeen rechtsbeginsel is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere. Dat een dergelijke handeling uit haar aard nietig is. Dat daaruit volgt dat een lasthebber in de uitvoering van zijn mandaat niet mag optreden als tegenpartij van zijn lastgever terzake van de te verrichten rechtshandeling.*"¹⁶⁴

111. Het Hof van Cassatie heeft in dit arrest dus een einde gesteld aan de voordien heersende discussie in de rechtspraak en de rechtsleer door te oordelen dat het een algemeen rechtsbeginsel

¹⁶¹ Cass. 18 maart 2004, R.W. 2004-05, 303, noot A. SMETS; I. SAMOY, *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 71-72; A.L. VERBEKE, P. BRULEZ, N. CARETTE, N. HOEKX, *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 299.

¹⁶² Cass. 18 maart 2004, R.W. 2004-05, 303, noot A. SMETS.

¹⁶³ In werkelijkheid betrof de zaak die aan het Hof van Cassatie werd voorgelegd inderdaad geen probleem van wederpartijstelling, maar wel van dubbele vertegenwoordiging. In de noot van A. SMETS bij het desbetreffende Cassatie-arrest is dit echter over het hoofd gezien.

¹⁶⁴ Cass. 18 maart 2004, R.W. 2004-05, 303, noot A. SMETS.

is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere. Dergelijke handeling is uit haar aard nietig. In tegenstelling tot het cassatie-arrest van 7 december 1978, waarbij de focus specifiek lag op de lastgevingsovereenkomst, erkende het Hof in 2004 het verbod op het contracteren met zichzelf als een algemeen rechtsbeginsel *in globo*.

C. SANCTIE

112. Vanuit het gevaar voor het ontstaan van belangenconflicten en de vrees dat de vertegenwoordiger zichzelf in dergelijk geval zal bevoordelen ten nadele van zijn opdrachtgever, rust er op de vertegenwoordiger een onthoudingsplicht. Onthoudt deze zich niet, dan handelt hij *ipso facto* foutief en is de door hem gestelde rechtshandeling vernietigbaar. Het gaat meer bepaald om een relatieve nietigheid. Bevestiging van de rechtshandeling, ook stilzwijgend, door de vertegenwoordigde is dus mogelijk en verhindert bijgevolg de nietigverklaring. Het is bovendien enkel de vertegenwoordigde die beoordeelt of de schending van het algemeen rechtsbeginsel moet leiden tot de vernietiging van de voor hem gestelde rechtshandeling.¹⁶⁵

§ 4. Cassatie 13 september 2012

113. Een laatste relevant cassatie-arrest in het kader van de problematiek van de wederpartijstelling was dat van 13 september 2012. In dit arrest bevestigde het Hof van Cassatie dat krachtens artikel 1596 derde lid B.W. lasthebbers noch door henzelf, noch door tussenpersonen, kopers mogen worden van de goederen met de verkoop waarvan zij zijn belast. Dit is op straffe van nietigheid. Het verbod blijft bestaan zolang de lastgeving niet werd beëindigd. Het Hof oordeelde in dit arrest echter dat het volbrengen door de lastgever van de handeling waartoe de lastgeving strekt, geldt als een stilzwijgende herroeping ervan.

In casu hadden kandidaat-verkopers van een onroerend goed de exclusieve opdracht tot onderhandeling en ondertekening van de koopovereenkomst, tegen een bepaalde minimumprijs, gegeven aan een vastgoedmakelaar. Uiteindelijk ondertekenden de verkopers de koopovereenkomst zelf, waarbij er werd voldaan aan de vooraf bedongen minimumprijs. Naderhand blijkt echter dat één van de kopers tevens afgevaardigd bestuurder was van het makelaarskantoor dat met de verkoop was belast. Daarop vorderden de verkopers de vernietiging van de koopovereenkomst op grond van artikel 1596 B.W. Zowel in eerste aanleg als in hoger beroep werd hun vordering gegrond verklaard. De appelrechters waren van oordeel dat uit geen enkel stuk de voortijdige beëindiging van de lastgevingsovereenkomst kon worden afgeleid. Het Hof van Cassatie deed deze redenering echter teniet door te oordelen dat de omstandigheid dat de verkopers de koopovereenkomst in eigen naam hadden getekend, een einde maakte aan de lastgeving. Het Hof oordeelde namelijk dat: "*Het volbrengen door de lastgever van de handeling waartoe de lastgeving strekt, geldt als een stilzwijgende herroeping ervan.*"¹⁶⁶

---

¹⁶⁵ Cass. 18 maart 2004, *R.W.* 2004-05, 303, noot A. SMETS.

¹⁶⁶ Cass. 13 september 2012, *R.W.* 2013-2014, 1100, noot B. VAN DEN BERGH.

Hoofdstuk IV. Specifieke rechtstakken

114. In de voorgaande hoofdstukken van deze masterthesis werd uitgebreid omschreven hoe de problematiek van het contracteren met zichzelf zich verhoudt in het gemeenrechtelijk vertegenwoordigingsrecht. De bedoeling van dit hoofdstuk is om deze bevindingen eens te plaatsen tegenover andere, specifieke rechtstakken. Hierbij zullen het vennootschapsrecht en het notariaat beknopt aan bod komen. Enerzijds werd er gekozen voor het vennootschapsrecht omwille van het feit dat deze rechtstak de organieke vertegenwoordiging kent. Anderzijds werd er gekozen voor het notariaat omdat dit een interessante invalshoek leek in het kader van mijn huidige masterstudies in het notariaat.

Afdeling 1. Wederpartijstelling in het vennootschapsrecht

§ 1. Kwalificatie van de rechtsverhouding

115. Alvorens de problematiek van de wederpartijstelling in het vennootschapsrecht te kunnen beoordelen, moet eerst de rechtsverhouding tussen de vennootschap en haar bestuurders worden gekwalificeerd. Zowel de zaakvoerders van een besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (B.V.B.A.) als de bestuurders van een naamloze vennootschap (N.V.) werden onder de oude vennootschapswet als lasthebbers aangemerkt.¹⁶⁷ Deze kwalificatie voldeed echter niet om de rechtsverhouding tussen de vennootschap en haar bestuurders volledig en correct weer te geven. In het huidige Wetboek van Vennootschappen, ingevoerd door de wet van 7 mei 1999¹⁶⁸ en in werking getreden op 6 februari 2001, werd daarom de orgaantheorie in het leven geroepen.

116. Om op treden in het rechtsverkeer moet een rechtspersoon noodzakelijkerwijze een beroep doen op natuurlijke personen.¹⁶⁹ Het is dan ook niet meer dan logisch dat de rechtspersoon aansprakelijk is voor de fouten die door zijn organen worden begaan wanneer deze hebben gehandeld binnen de perken van hun bevoegdheid. Dit is de essentie van de orgaantheorie.¹⁷⁰ Op basis van de orgaantheorie worden immers zowel de rechtshandelingen als de onrechtmatige daden, door het orgaan schijnbaar binnen de perken van zijn bevoegdheid verricht, rechtstreeks toegerekend aan de rechtspersoon.¹⁷¹ Het orgaan vereenzelvigt zich als het ware met de vennootschap, meer nog het *is* de vennootschap.

---

¹⁶⁷ Oude artikelen 53 en 129 Venn.W.

¹⁶⁸ B.S. 6 augustus 1999.

¹⁶⁹ Artikel 61 W. Venn.

¹⁷⁰ De orgaantheorie was oorspronkelijk ontwikkeld voor publiekrechtelijke rechtspersonen, maar geldt evenwel voor privaatrechtelijke rechtspersonen; J. VANANROYE, *Toerekening aan rechtspersonen en andere organisaties*, T.P.R. 2004, afl. 1, 759-762.

¹⁷¹ B. TILLEMANS, *Bestuur van vennootschappen*, Brugge, die Keure, 2005, 544-546; J. DELVOIE, *Orgaantheorie in rechtspersonen van privaatrecht*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2010, 50-53.

§ 2. Mogelijkheid en geldigheid

117. Het hierboven besproken algemeen rechtsbeginsel inzake het contracteren met zichzelf is zonder enige twijfel van toepassing op alle gevallen van conventionele of wettelijke vertegenwoordiging. De organieke vertegenwoordiging wordt daarentegen meestal als een afzonderlijke categorie van vertegenwoordiging beschouwd. Het bijzondere aan deze vertegenwoordigingsvorm is namelijk dat de vertegenwoordigde (de rechtspersoon) niet zelf kan handelen, tenzij door zijn organen. Bijgevolg is de vertegenwoordiging voor de rechtspersoon noodzakelijk om deel te kunnen nemen aan het rechtsverkeer. Dit is tevens een blijvende noodzakelijkheid. Daarentegen is de conventionele vertegenwoordiging van een fysieke persoon slechts van tijdelijke of accidentele aard. In de meeste gevallen kan de vertegenwoordigde zelf handelen, maar verkiest hij om dit aan een ander op te dragen. Bij de wettelijke vertegenwoordiging mag de vertegenwoordigde¹⁷² niet zelf handelen, ook al zou hij dit feitelijk misschien wel kunnen. Hier is er dus sprake van een onbekwaamheid en niet, zoals bij de organieke vertegenwoordiging, van een onmogelijkheid. Bovendien is ook de wettelijke vertegenwoordiging in bepaalde gevallen beperkt in de tijd.¹⁷³

118. De problematiek omtrent de rechtsgeldigheid van het contracteren met zichzelf in geval van belangenconflict, is echter ruimer dan enkel het domein van de vertegenwoordiging. Het betreft alle rechtsverhoudingen waarbij een persoon bevoegd is om in naam en/of voor rekening van een andere persoon of vermogen, of in het belang van een ander op te treden.¹⁷⁴ Bijgevolg valt ook de organieke vertegenwoordiging onder de desbetreffende problematiek. Bij de organieke vertegenwoordiging handelt het orgaan als het ware in naam en voor rekening van de vennootschap en heeft het een doelgebonden bevoegdheid die het in het belang van de vennootschap dient uit te oefenen. Het algemeen rechtsbeginsel dat een persoon verbiedt om bij eenzelfde rechtshandeling tegelijkertijd in twee hoedanigheden (waarvan minstens één in naam, voor rekening of in het belang van een ander) op te treden, indien daaraan tegenstrijdige belangen zijn verbonden, geldt derhalve ook voor organen van de vennootschap. Bovendien heeft het Hof van Cassatie in zijn arrest van 18 maart 2004 geoordeeld dat het een algemeen rechtsbeginsel is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere.¹⁷⁵ De omschrijving in dit arrest van het algemeen rechtsbeginsel is zeer ruim, waardoor ook de organieke vertegenwoordiging hieronder valt. Bijgevolg kan men concluderen dat het verbod om met zichzelf te contracteren in beginsel ook geldt voor de bestuurders van een vennootschap.

119. Het vennootschapsrecht heeft echter, in tegenstelling tot het vertegenwoordigingsrecht, een eigen specifieke regeling inzake belangenconflicten. Deze regeling wijkt af van het door het Hof van Cassatie erkende algemeen rechtsbeginsel. Als men het eenvoudige voorbeeld neemt waarbij

---

¹⁷² Bv. minderjarigen, geesteszieken, ...

¹⁷³ Y. MERCHIERS, *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 256; B. TILLEMANS, *Le mandat*, Diegem, Kluwer, 1999, 55; P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 302.

¹⁷⁴ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 305-306.

¹⁷⁵ Cass. 18 maart 2004, *R.W.* 2004-05, 303, noot A. SMETS.

een persoon een eigen onroerend goed verkoopt aan de vennootschap waarvan hij tevens bestuurder is, dan kan men al snel in conflict komen met enkele artikelen van het Wetboek van Vennootschappen.

Een eerste mogelijk conflict is dat van de quasi-inbreng. Van een quasi-inbreng is er sprake wanneer de vennootschap binnen de twee jaar na oprichting een vermogensbestanddeel verkrijgt ten bezwarende titel, dat toebehoort aan de ondertekenaars van de oprichtingsakte, een bestuurder of een aandeelhouder, tegen een vergoeding van tenminste één tiende van het geplaatste kapitaal.¹⁷⁶ In dergelijk geval is er voorzien in specifieke verslagplichten en een voorafgaande goedkeuring van de Algemene Vergadering.¹⁷⁷

Een ander, in het kader van deze masterscriptie zeer belangrijk, conflict dat in dergelijk geval kan opduiken is het belangenconflict. Het Wetboek van Vennootschappen bevat een zeer specifieke regeling omtrent de situaties waarin een bestuurder een rechtstreeks of onrechtstreeks belang van vermogensrechtelijke aard heeft dat strijdig is (of kan zijn) met het belang van de vennootschap.¹⁷⁸ Beslissingen of verrichtingen blijven in dergelijke gevallen mogelijk ondanks het (eventueel) bestaan van een belangenconflict in hoofde van één of meerdere bestuurders, doch zijn onderworpen aan een informatieve procedure. Er wordt namelijk voorzien in een bijzondere meldings- en een verslagplicht. Bovendien wordt er voorzien in een nietigheidsregeling. De vennootschap kan de nietigheid vorderen van de beslissingen of verrichtingen die hebben plaatsgevonden met overtreding van de te volgen procedure, indien de wederpartij bij die beslissingen of verrichtingen op de hoogte was (of had moeten zijn) van de overtreding.¹⁷⁹ Tot slot bevat het Wetboek van Vennootschappen nog een versterkte aansprakelijkheid voor de bestuurders. Ook de bestuurders die de voorgeschreven procedure hebben nageleefd, kunnen immers persoonlijk en hoofdelijk aansprakelijk worden gesteld voor schade geleden door de vennootschap en door derden, indien de beslissing of verrichting aan hen een onrechtmatig financieel voordeel heeft bezorgd ten nadele van de vennootschap.¹⁸⁰

120. Voor het vennootschapsrecht kan men dus concluderen dat een bestuurder van de vennootschap wel degelijk zichzelf als wederpartij kan en mag stellen, zo lang er zich geen belangenconflicten voordoen. Is dit wel het geval, dan zal er een zeer specifieke procedure moeten worden gevolgd. De bestuurder heeft dan immers een bijzondere meldings- en verslagplicht. Maar zelfs in dergelijke situatie van tegenstrijdige belangen, is het alsnog mogelijk dat de handeling of verrichting zal plaatsvinden.

Afdeling 2. Wederpartijstelling in het notariaat

121. Het Burgerlijk Wetboek voorziet in een specifieke wettelijke regeling die een verbod bevat voor de notaris om met zichzelf te contracteren. Artikel 1596, derde lid B.W. bepaalt dat lasthebbers bij een openbare verkoping noch door henzelf noch door tussenpersonen kopers

---

¹⁷⁶ Artikelen 220-222 W. Venn. voor de B.V.B.A. en artikelen 445-447 voor de N.V.

¹⁷⁷ Artikelen 222 en 447 W. Venn.

¹⁷⁸ Artikel 259 W. Venn. voor de B.V.B.A. en artikel 523 W. Venn. voor de N.V.

¹⁷⁹ Artikelen 259 § 2 en 523 § 2 W. Venn.

¹⁸⁰ Artikelen 264 en 529 ev W. Venn.

mogen worden van de goederen met de verkoop waarvan zij belast zijn. Dit verbod is tevens voorgeschreven op straffe van nietigheid en maakt een specifieke rechtsonbekwaamheid uit. Het woordje 'lasthebbers' in het desbetreffende artikel verwijst naar de notaris. De notaris is immers, onder voorbehoud van de rechten van de openbare overheid, exclusief bevoegd voor de openbare verkopen van onroerende goederen. Dit gegeven is terug te vinden in artikel 1, tweede lid van de Organieke Wet Notariaat. Deze exclusieve bevoegdheid geldt zowel voor de vrijwillige¹⁸¹ als voor de gedwongen¹⁸² openbare verkopen. Ongeacht de voordien heersende discussie in de rechtspraak en de rechtsleer omtrent het al dan niet bestaan van een algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om als wederpartij van zijn opdrachtgever op te treden, is er voor de notaris dus altijd al een verbod geweest om met zichzelf te contracteren in het kader van een openbare verkoop.

122. Daarnaast is de notaris, weliswaar met respect voor de notariële deontologie en op verzoek van zijn cliënt, ook bevoegd om te bemiddelen bij de onderhandse verkoop van onroerende goederen, mits deze activiteit een accessoir karakter heeft.¹⁸³ In het reeds vermelde arrest van het Hof van Cassatie van 24 september 1981¹⁸⁴ werd er geoordeeld dat de verbodsregel neergelegd in artikel 1596, derde lid B.W., op grond waarvan de lasthebber niet zelf de goederen mag aankopen van de openbare verkoop waarmee hij belast is, ruim geïnterpreteerd moet worden. Het verbod geldt immers ook voor verkopen uit de hand.¹⁸⁵ Bijgevolg is het de notaris tevens verboden om bij een onderhandse verkoop zelf als koper van het goed op te treden.

123. Naast de hierboven uiteengezette notariële bevoegdheden in het kader van de verkoop van onroerende goederen, heeft de notaris vanzelfsprekend nog tal van andere bevoegdheden. Het notarisberoep kan doorgaans als een tweeledig beroep worden beschouwd. Enerzijds is de notaris een openbaar ambtenaar, bekleed met overheidsgezag en aldus bevoegd om authentieke akten te verlijden.¹⁸⁶ Anderzijds is de notaris een 'juridisch zakenman' of dienstverlener, die zijn cliënteel met raad en daad bijstaat.¹⁸⁷ In deze laatste hoedanigheid kan de notaris beschouwd worden als een lasthebber, een verhuurder van diensten of (uitzonderlijk) een zaakwaarnemer. Hierbij worden de gemeenrechtelijke principes toegepast die verbonden zijn aan deze rechtsfiguren.

124. De notaris kan m.a.w. in bepaalde situaties worden beschouwd als de vertegenwoordiger van zijn cliënten. Bijgevolg zijn de reeds besproken arresten van het Hof van Cassatie¹⁸⁸ in beginsel ook voor het notariaat van belang. Ze bepalen immers dat er voor de notaris niet enkel een verbod

---

¹⁸¹ Van een vrijwillige openbare verkoop is er sprake wanneer de verkoper samen met de notaris beslist om dergelijke verkoop te organiseren. De verkoper kan de openbare verkoop echter op ieder moment intrekken, zonder dat hij daarvoor enige verantwoording dient af te leggen.

¹⁸² De openbare verkoop is gedwongen wanneer het door de wet wordt opgelegd. Hierbij valt o.m. te denken aan faillissement, onroerend beslag, verkoop door/aan minderjarigen of andere onbekwamen,...

¹⁸³ Cass. 31 januari 2002, *T. Not.* 2002, 202.

¹⁸⁴ Zie supra: randnummer 106.

¹⁸⁵ Cass. 24 september 1981, *RW* 1982-83, 2082; Cass. 24 september 1981, *Pas.* 1982, I, 125.

¹⁸⁶ Artikelen 1 en 19 Organieke Wet Notariaat.

¹⁸⁷ L. WEYTS, *De inrichting van het notariaat en plichtenleer i.v.m. het beroep*, Leuven, Acco, 1991, 10.

¹⁸⁸ In eerste instantie het arrest van 7 december 1978 waarin er een algemeen verbod op wederpartijstelling wordt erkend voor de rechtsfiguur van de lastgeving. Later het arrest van 18 maart 2004 waarin het Hof het verbod erkent als een algemeen rechtsbeginsel voor het vertegenwoordigingsrecht *in globo*.

geldt om zich wederpartij te stellen bij de verkoop van onroerende goederen, maar in elke situatie waarbij hij optreedt als vertegenwoordiger van zijn cliënteel.

125. In de Organieke Wet Notariaat, daterend van ver voor de desbetreffende cassatie-arresten, is echter reeds een belangenconflictenregeling opgenomen. Artikel 8 O.W.N. bepaalt immers dat de notarissen geen akten mogen verlijden waarin zij zelf partij zijn of waarin enige bepaling te hunnen voordele voortkomt.¹⁸⁹ Bovendien bepaalt artikel 9 O.W.N. dat de notaris de partijen attent moet maken op het bestaan van eventuele tegenstrijdige belangen. Aangezien de notaris een openbaar ambtenaar is die de verplichting heeft om onafhankelijk en onpartijdig op te treden, is het contracteren met zichzelf *not done* voor de notaris. De reeds besproken arresten van het Hof van Cassatie kunnen dus worden gezien als een extra bevestiging van hetgeen eigenlijk al van toepassing was voor het notariaat, zijnde een algemeen verbod op de wederpartijstelling.

126. Hoewel later in deze masterthesis zal blijken dat ik voorstander ben van een afschaffing van het algemeen verbod om met zichzelf te contracteren, wil ik deze zienswijze even nuanceren voor het notariaat. De notaris is en blijft echter een openbare ambtenaar, bekleed met overheidsgezag. Hij dient steeds op een onafhankelijke en onpartijdige wijze op te treden. Het verbod op partijdigheid houdt niet enkel een verbod in om een van de partijen te bevoordelen, maar ook een verbod om zijn eigen belangen te behartigen. Bijgevolg is het verbod om met zichzelf te contracteren, naar mijn mening, wel degelijk verantwoord in het notariaat. Indien dit verbod zou worden opgeheven zou men al snel in strijd kunnen komen met de notariële deontologie.

Hoofdstuk V. Evaluatie

127. In dit hoofdstuk zal een evaluatie volgen van de centrale problematiek van deze masterscriptie. De positieve en de negatieve elementen van de desbetreffende rechtsfiguur zullen worden geanalyseerd om alzo te zien waar het geldende recht te kort schiet. De wederpartijstelling zal kritisch worden beoordeeld op basis van verworven inzichten in de materie.

128. In eerste instantie zal kort worden ingegaan op de theorie van de rechtstreekse vertegenwoordiging die de juridische mogelijkheid van het contract met zichzelf verantwoordt. Meer bepaald zal worden geanalyseerd in welke mate deze theorie een oplossing biedt voor de middellijke vertegenwoordiging. Vervolgens zal worden onderzocht of het inderdaad wenselijk is om, zoals verschillende auteurs pleiten, over te gaan tot een onbevoegdheid in plaats van een onbekwaamheid van de wederpartijstelling. Tot slot zal de sanctie voor een overtreding van het verbod om met zichzelf te contracteren worden geëvalueerd, zijnde de (relatieve) nietigheid.

Afdeling 1. Theorie van de rechtstreekse vertegenwoordiging

---

¹⁸⁹ Bovendien mag de notaris geen akten verlijden van zijn echtgenoot, bloed- of aanverwanten in de rechte lijn zonder onderscheid van graad en in de zijlijn tot en met de derde graad.

129. In deze masterthesis werd vermeld dat een oplossing voor het probleem van het door één en dezelfde persoon uitoefenen van twee wilsuitingen werd gevonden in de leer van de rechtstreekse vertegenwoordiging.¹⁹⁰ Deze rechtsfiguur houdt immers een rechtstreekse toerekening in aan de opdrachtgever van de rechtshandelingen gesteld door de vertegenwoordiger. De wil van de vertegenwoordiger treedt bij de contractsluiting als het ware in de plaats van de wil van de vertegenwoordigde. Bijgevolg is het perfect mogelijk dat één en dezelfde persoon twee wilsuitingen doet: de vertegenwoordiger uit namelijk zowel zijn eigen wil als die van zijn opdrachtgever. Ingeval van overeenstemming tussen beide wilsuitingen komt er een overeenkomst tot stand. Het feit dat deze wilsovereenstemming gevormd wordt door twee wilsuitingen uitgaande van één en dezelfde persoon vormt geen probleem volgens de heersende rechtsleer, aangezien de vertegenwoordiger handelt in twee onderscheiden hoedanigheden: voor zichzelf en voor rekening van zijn opdrachtgever.

130. Hierop rijst de vraag of de gevonden oplossing ook van enige waarde kan zijn voor de middellijke vertegenwoordiging.¹⁹¹ Bij de middellijke of onrechtstreekse vertegenwoordiging handelt de tussenpersoon immers in eigen naam, waardoor de rechtsgevolgen van de door hem verrichtte rechtshandeling, althans op verbintenisrechtelijk vlak, niet rechtstreeks worden toegerekend aan zijn opdrachtgever. De overeenkomst komt in eerste instantie tot stand tussen de in eigen naam handelende vertegenwoordiger en de derde-partij. Op grond van de interne verhouding tot zijn opdrachtgever, is de vertegenwoordiger er echter wel toe gehouden om de rechtsgevolgen aan de vertegenwoordigde door te geven.

131. Ingeval de vertegenwoordiger tevens wederpartij wordt in de overeenkomst die hij in eigen naam en voor rekening van zijn opdrachtgever moet sluiten, kan dit dus tot problemen leiden. Doordat er geen rechtstreekse toerekening aan de vertegenwoordigde plaatsvindt, wordt de vertegenwoordiger (weliswaar tijdelijk) zowel partij als wederpartij van de overeenkomst. De vraag is dan ook of men in dergelijk geval moet besluiten tot de juridische onmogelijkheid van de overeenkomst, daar de twee partijrollen worden vervuld door één en dezelfde persoon?

132. Een oplossing voor de desbetreffende problematiek kan echter worden gevonden in het formuleren van een ruimer criterium en derhalve de onmogelijkheid om met zichzelf te contracteren te relativiseren. Het feit dat een persoon met zichzelf contracteert moet niet als een juridische onmogelijkheid worden beschouwd, indien deze persoon optreedt in twee onderscheiden hoedanigheden, waarbij (minstens) één hoedanigheid impliceert dat hij optreedt voor rekening van een andere persoon of van een ander vermogen.¹⁹² In het geval van middellijke vertegenwoordiging zal er aldus geen probleem zijn met betrekking tot de juridische mogelijkheid, aangezien de vertegenwoordiger wel degelijk optreedt in twee onderscheiden hoedanigheden, ter behartiging van twee onderscheiden belangen. De in eigen naam optredende vertegenwoordiger handelt namelijk in opdracht, voor rekening en in het belang van de vertegenwoordigde. Hij heeft de contractuele verplichting om de door hem gesloten overeenkomst over te dragen aan zijn

---

¹⁹⁰ Zie supra: randnummers 85-90.

¹⁹¹ Zie supra: randnummers 39-40.

¹⁹² P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 61-65.

opdrachtgever. Ook het feit dat de rechtsgevolgen niet rechtstreeks zullen worden toegerekend aan de vertegenwoordigde vormt geen bezwaar, zolang zij uiteindelijk maar (zij het onrechtstreeks) de vertegenwoordigde treffen, zodat finaal toch geen schuldvermenging optreedt.

133. Ook naar Nederlands recht was het oorspronkelijk onmogelijk voor de in eigen naam handelende vertegenwoordiger om met zichzelf te contracteren, aangezien er in dergelijk geval geen twee partijen zouden zijn. In het (nieuw) Nederlands Burgerlijk Wetboek wordt daarentegen duidelijk voorzien in de mogelijkheid voor de vertegenwoordiger om op te treden als wederpartij van zijn opdrachtgever in het kader van een middellijke vertegenwoordiging. Artikel 7:416 lid 2 Burgerlijk Wetboek bepaalt immers dat de lasthebber die verplicht is om in eigen naam te handelen, bevoegd is om met zichzelf te handelen.¹⁹³ Hiermee heeft de wetgever dus beslist om af te wijken van de principiële juridische onmogelijkheid tot wederpartijstelling bij de middellijke vertegenwoordiging. Dit verklaart dan ook het woordje "niettemin" dat is opgenomen in de tekst van artikel 7:416 lid 2.¹⁹⁴

Afdeling 2. Onbevoegdheid i.p.v. onbekwaamheid

134. Het door het Hof van Cassatie erkende algemene rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om op te treden als tegenpartij van zijn opdrachtgever wordt benaderd als een specifieke rechtsonbekwaamheid.¹⁹⁵ Het algemene verbod wordt immers afgeleid uit specifieke wetsbepalingen, waaronder artikel 1596 B.W., die onbekwaamheden inhouden en om die reden restrictief worden geïnterpreteerd. De bekwaamheid is de regel, de onbekwaamheid de uitzondering. Bepaalde auteurs pleiten echter voor een algemene regel van onbevoegdheid i.p.v. onbekwaamheid, aangezien de nadruk eerder ligt op een verbod om een specifieke soort rechtshandelingen te stellen *tegen* de onbevoegde. Daarentegen staat bij een onbekwaamheid de bescherming van de onbekwame centraal, die als het ware tegen zichzelf moet worden beschermd. Het algemene rechtsbeginsel beschermt echter de wederpartij van de rechtsonbekwame, zijnde de vertegenwoordigde.¹⁹⁶

135. Persoonlijk volg ik de strekking in de rechtsleer die stelt dat de vertegenwoordiger als een onbevoegde moet worden aanzien. Indien men immers zou aanvaarden dat de algemene verbodsregel grenzen stelt aan de bevoegdheid van de vertegenwoordiger, dan zal een overtreding van deze regel bijgevolg leiden tot een onbevoegd gestelde rechtshandeling. Het gevolg hiervan is dat de vertegenwoordigde in beginsel niet gebonden is. Hij kan de onbevoegd gestelde rechtshandeling eventueel wel bekrachtigen¹⁹⁷, waardoor hij (met retroactieve werking) verklaart er toch door gebonden te willen zijn. Deze theorie strookt echter niet met de zienswijze van het Hof van Cassatie. Het Hof voorziet immers de (relatieve) nietigheid¹⁹⁸ als sanctie voor een overtreding van het algemeen rechtsbeginsel dat verbiedt om als wederpartij op te treden.

---

¹⁹³ Vanzelfsprekend enkel indien een belangenconflict uitgesloten is.

¹⁹⁴ A.H. LAMERS, *Opdracht, lastgeving en bemiddeling*, Zutphen, Paris, 2012, 121.

¹⁹⁵ Zie supra: randnummers 104-105.

¹⁹⁶ Cass. 13 september 2012, *R.W.* 2013-2014, 1100, noot B. VAN DEN BERGH.

¹⁹⁷ Artikel 1998 B.W.

¹⁹⁸ Eventueel vatbaar voor bevestiging door de beschermde persoon.

Dergelijke sanctie veronderstelt dat het algemeen verbod wordt beschouwd als een regel van onbekwaamheid, hetgeen moeilijk compatibel is met het uitzonderingskarakter van de onbekwaamheden. Door het verbod daarentegen als een regel van onbevoegdheid te beschouwen, kan dit nadeel worden vermeden. Zoals gezegd zal de sanctie in dergelijk geval dus bestaan uit een niet-gebondenheid, behoudens bekrachtiging door de vertegenwoordigde. Deze oplossing is meer in overeenstemming met de (veronderstelde) wil van de partijen en beter aangepast aan de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging.¹⁹⁹

136. Ook in het Nederlandse recht wordt overigens aangenomen dat de wettelijke regeling inzake het optreden als wederpartij de bevoegdheid van de lasthebber beperkt en niet de bekwaamheid.²⁰⁰ Het is dus verantwoord om tevens in België de algemene verbodsregel als een regel van onbevoegdheid te kwalificeren, die inhoudt dat de vertegenwoordiger niet bevoegd is tot contracteren, omwille van het gevaar voor belangenconflicten dat zich daarbij kan voordoen. Er wordt m.a.w. uitgegaan van een vermoeden dat de vertegenwoordiger geen toestemming heeft om zichzelf als wederpartij te stellen. Doet hij dit toch, dan begeeft hij zich buiten de aan hem verleende vertegenwoordigingsbevoegdheid.

Afdeling 3. Relatieve nietigheid als sanctie-mechanisme

137. Zoals in deze thesis reeds vermeld²⁰¹, wordt een overtreding op het verbod om met zichzelf te contracteren gesanctioneerd met de nietigheid van de gestelde rechtshandeling. Het gaat meer bepaald om een relatieve nietigheid, waardoor bevestiging van de rechtshandeling door de vertegenwoordigde mogelijk is en bijgevolg de nietigverklaring verhindert. Daarenboven is het enkel de vertegenwoordigde die beoordeelt of de schending van het algemeen rechtsbeginsel moet leiden tot de vernietiging van de voor hem gestelde rechtshandeling.

138. De nietigheid is (en blijft) echter een onverbiddelijke sanctie, zodat voorzichtigheid geboden is. Ze moet aangepast zijn aan de aard en het doel van de miskende regel en de belangrijkheid van de wets- of belangenschending. De nietigheidssanctie moet derhalve maatwerk zijn.²⁰² Er zijn immers voldoende alternatieven beschikbaar op grond waarvan de door de vertegenwoordiger gestelde handelingen kunnen worden aangevochten wanneer de vertegenwoordigde schade heeft geleden. Zo is de rechtshandeling in principe niet toerekenbaar aan de vertegenwoordigde, indien de vertegenwoordiger de grenzen van zijn bevoegdheid overschrijdt. Daarnaast kan men ook een beroep doen op de contractuele goede trouw²⁰³ of de gemeenrechtelijke leer van de wilsgebreken (o.m. wanneer er sprake is van bedrog).²⁰⁴ Ook voor de vastgoedbemiddeling zijn er ten slotte

---

¹⁹⁹ P. ERNST, *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 183-184.

²⁰⁰ B. WESSELS, A.J. VERHEIJ, *Bijzondere overeenkomsten*, Deventer, Kluwer, 2010, 199; T.F.E. TJONG TJIN TAI, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IV. Opdracht, inclusief geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2009, nr. 234.

²⁰¹ Zie supra: randnummer 112.

²⁰² L. DE GRUYSE, *De nietigheid in het algemeen overeenkomstenrecht*, in M. RIGAUX (ed.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1993, 306.

²⁰³ Artikel 1134 lid 3 B.W.

²⁰⁴ J.F. ROMAIN, *Du contrat avec soi-même et des conflits d'intérêts: théorie générale dans le droit commun de*

specifieke deontologische correctiemechanismen. Zo is er de bepaling die de vastgoedmakelaar uitdrukkelijk verplicht om elk belangenconflict te vermijden.²⁰⁵ Hij moet daarom zijn opdrachtgever informeren in elke situatie waarbij de eventuele contractant van deze laatste een persoon is met wie hij een familiale, morele of juridische band heeft. Alzo wordt de preventieve functie van de nietigheidssanctie voor een belangrijk deel overgenomen door deze tuchtregeling.

139. Op het eerste zicht laat artikel 1596 B.W. weinig tot geen ruimte voor appreciatie of beoordeling. Daarenboven is het de rechter verboden om wijzigingen aan te brengen aan een wettelijk kader of om een wetsbepaling te negeren. Wat hij eventueel wel kan, is een wetsbepaling (opnieuw) interpreteren.²⁰⁶ Een moderne interpretatie van artikel 1596 B.W. zou naar mijn mening dan ook wenselijk zijn. Hiervoor zou de rechter eventueel een historisch-systematische interpretatie kunnen doorvoeren om de achterliggende bedoeling van de normgever vast te stellen en vervolgens de desbetreffende norm te situeren binnen de context van de rechtsorde, inclusief de algemene rechtsbeginselen die ten grondslag liggen. Daarnaast zou hij een beroep kunnen doen op een sociologisch-teleologische interpretatie van artikel 1596 B.W. Hij kan zich derhalve afvragen wat de wetgever op het ogenblik van de uitvaardiging met de desbetreffende regel wou bereiken, om dit vervolgens te reflecteren naar de vraag of de wetgever de regel vandaag de dag op dezelfde wijze zou hebben geformuleerd.²⁰⁷

Daarbij dient in acht te worden genomen dat, zoals vermeld, rechtsonbekwaamheden restrictief moeten worden geïnterpreteerd. De bekwaamheid is immers de regel, de onbekwaamheid de uitzondering. Artikel 1596 B.W. is dan ook de uitzondering op het algemene principe, neergelegd in artikel 1594 B.W., dat bepaalt dat al degenen aan wie de wet het niet verbiedt, kunnen kopen of verkopen. Daarenboven vormt het een uitzondering op artikel 1123 B.W. Dit artikel bepaalt dat eenieder contracten kan aangaan, indien hij daartoe door de wet niet onbekwaam is verklaard. Deze traditionele restrictieve interpretatie van rechtsonbekwaamheden staat bijgevolg op gespannen voet met het algemeen rechtsbeginsel dat verbiedt om bij een en dezelfde rechtshandeling in twee hoedanigheden op te treden.

Bovendien zijn ook de maatschappelijke opvattingen rond lastgeving geëvolueerd. Oorspronkelijk werd de lastgeving immers gezien als een vriendendienst, die plaatsvond om niet en die doorgaans was gebaseerd op het vertrouwen van de lastgever in de lasthebber. In dat perspectief was het verbod om met zichzelf te contracteren, vervat in artikel 1596 B.W., niet geheel onlogisch. Vandaag de dag is de lastgevingsrelatie echter vrijwel volledig gecommercialiseerd. Meer en meer taken worden uitgevoerd door professionele dienstverleners, die vanzelfsprekend een winstogmerk nastreven.²⁰⁸

140. Vanuit deze optiek kan er worden gepleit voor een aanpak die aangepast is aan de specifieke situatie en context. De problematiek van de wederpartijstelling en de daarbij horende

---

la représentation, fondée sur le principe de bonne foi et applications en droit financier, in *Les conflits d'intérêts*, Brussel, Bruylant, 1997, 132; M. EKELMANS, *Conflits d'intérêts. Contrats d'intermédiaires*, in X. (ed.), *Les conflits d'intérêts*, Brussel, Bruylant, 1997, 41-45.

²⁰⁵ Artikel 38 van het KB van 27 september 2006 tot goedkeuring van het reglement van plichtenleer van het Beroepsinstituut van vastgoedmakelaars (BS 18 oktober 2006).

²⁰⁶ W. VAN GERVEN, *Creatieve rechtspraak*, RW 1997-1998, 212.

²⁰⁷ Cass. 13 september 2012, R.W. 2013-2014, 1100, noot B. VAN DEN BERGH.

²⁰⁸ Cass. 13 september 2012, R.W. 2013-2014, 1100, noot B. VAN DEN BERGH.

belangenconflicten vereisen een feitelijke beoordeling *in concreto*. De klassieke argumenten tegen het optreden van een vertegenwoordiger als tegenpartij van zijn opdrachtgever zijn niet altijd steekhoudend en soms zelfs louter speculatief. Meer bepaald rijst de vraag welk bezwaar er *a priori* kan bestaan tegen het feit dat de vertegenwoordiger zelf aankoopt van de vertegenwoordigde, indien vooraf de prijs en de andere verkoopsvoorwaarden nauwkeurig zijn vastgelegd. Dit zou, naar mijn mening, toch een vermoeden opleveren dat de identiteit van de koper irrelevant is. Bovendien heeft ook het Nederlandse recht geen bezwaar tegen het contracteren met zichzelf in de hypothese hiervoor uiteengezet.²⁰⁹ Vandaar dat er ook in België voor een 'soepelere' aanpak van de desbetreffende materie kan worden gepleit.

---

²⁰⁹ Zie *supra*: randnummers 95-102.

DEEL III. DE WEDERPARTIJSTELLING: QUO VADIS ?

Inleiding

141. In dit laatste deel zal onderzoek worden gevoerd naar de toekomst van de centrale problematiek van deze masterthesis, zijnde het contract met zichzelf. Zoals gebleken uit de evaluatie, is het door het Hof van Cassatie in het leven geroepen algemeen rechtsbeginsel allesbehalve volmaakt. Er zal dan ook worden getracht om een antwoord te geven op de vraag hoe het recht idealiter zou moeten zijn en of er zich bijgevolg een aanpassing noodzaakt van ons huidige recht. Dit zal resulteren in een voorstel om bepaalde maatregelen te nemen om zo in de toekomst tot het gewenste recht te komen. De bedoeling is om uiteindelijk tot een antwoord te komen op de centrale onderzoeksvraag of er nood is aan modernisering en/of codificering van het algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om op te treden als de wederpartij van zijn opdrachtgever.

Hoofdstuk I. Toekomst

142. *"Overwegende dat het een algemeen rechtsbeginsel is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere. Dat een dergelijke handeling uit haar aard nietig is. Dat daaruit volgt dat een lasthebber in de uitvoering van zijn mandaat niet mag optreden als tegenpartij van zijn lastgever terzake van de te verrichten rechtshandeling."*²¹⁰ Met deze woorden stelde het Hof van Cassatie op 18 maart 2004 een einde aan de voordien heersende discussies in de rechtsleer. Het Hof erkende in het desbetreffende arrest het verbod om met zichzelf te contracteren als een algemeen rechtsbeginsel *in globo*.

143. Sindsdien is er nog maar bitter weinig gezegd of geschreven omtrent de problematiek van de wederpartijstelling. In de rechtspraak is er een soort van berusting in het vonnis van het Hof van Cassatie waar te nemen. Nagenoeg iedereen neemt genoegen met het feit dat er een algemeen verbod bestaat op het contracteren met zichzelf. Er wordt verder niet meer gediscussieerd over een eventuele modernisering en/of codificatie. Ook het Hof van Cassatie zelf laat na om een moderne interpretatie door te voeren van zijn eerder genomen beslissingen. Vooral in het (reeds besproken) cassatie-arrest van 13 september 2012²¹¹ heeft het een grote kans onbenut gelaten.

144. Zoals reeds vermeld, hadden de verkopers van een onroerend goed de exclusieve opdracht tot onderhandeling en ondertekening van de koopovereenkomst gegeven aan een vastgoedmakelaar. De verkoopovereenkomst mocht worden afgesloten indien er werd voldaan aan

---

²¹⁰ Cass. 18 maart 2004, R.W. 2004-05, 303, noot A. SMETS.

²¹¹ Zie supra: randnummer 113.

een vooraf bedongen minimumprijs. Uiteindelijk waren het echter de verkopers zelf die de overeenkomst tekenden. Naderhand bleek echter dat één van de kopers tevens afgevaardigd bestuurder was van het makelaarskantoor dat met de verkoop was belast, waarop de verkopers de nietigheid van de verkoopovereenkomst vorderden.

145. Los van het feit of er *in casu* al dan niet sprake was van een (stilzwijgende) herroeping van de lastgevingsovereenkomst, had het Hof van Cassatie kunnen (naar mijn mening zelfs *moeten*) aanhalen dat er in feite helemaal geen belangenconflict was. In het desbetreffende arrest werd het pand immers verkocht aan een prijs die zelfs hoger lag dan de vooraf in de makelaarsopdracht bedongen minimumprijs. Naar mijn mening getuigt het dan ook van rechtsmisbruik om de nietigheid van de verkoop te vorderen indien er geen concrete schade kan worden aangetoond. Doordat het Hof van Cassatie hier niet tegenin gaat, opent het onbewust de deur naar nog meer misbruik van het algemeen rechtsbeginsel in de toekomst. Ook wanneer de vertegenwoordigde in principe niets te klagen heeft, kan hij zich alsnog beroepen op de nietigheid van de rechtshandeling, zijnde de door de vertegenwoordiger met zichzelf gesloten overeenkomst. Dit kan allesbehalve de bedoeling zijn van het algemeen rechtsbeginsel, dat oorspronkelijk werd ingevoerd vanuit de vrees voor het ontstaan van belangenconflicten.

146. Aangezien er zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer een tendens van gelatenheid waar te nemen is, vrees ik dat er de eerstkomende tijd niet veel zal veranderen. Zowel een modernisering als een codificering lijken op dit ogenblik nog erg ver weg.

Hoofdstuk II. Het gewenste recht

Afdeling 1. Noodzaakt zich een aanpassing van het huidige recht?

147. Hoewel het er op het eerste zicht dus niet ziet aan te komen, noodzaakt er zich naar mijn mening wel degelijk een aanpassing van het huidige recht. Het huidige recht is immers verouderd en bijgevolg toe aan modernisering. De maatschappelijke opvattingen rond vertegenwoordiging, en meer specifiek rond lastgeving, zijn geëvolueerd. Oorspronkelijk werd de lastgeving beschouwd als een vriendendienst, die plaatsvond om niet en die doorgaans gebaseerd was op het vertrouwen dat de lastgever had in zijn lasthebber. Vanuit deze optiek was de vrees voor het ontstaan van belangenconflicten en het verbod voor de lasthebber om met zichzelf te contracteren dan ook niet geheel onlogisch. Vandaag de dag is de lastgevingsrelatie echter vrijwel volledig gecommercialiseerd. Steeds meer taken worden uitgevoerd door professionele dienstverleners, die vanzelfsprekend een winstoogmerk nastreven. Bijgevolg is een algemeen verbod op de wederpartijstelling niet meer verantwoord.

148. Naar mijn mening noodzaakt zich in België een codificering van de rechtsfiguur van de wederpartijstelling en de bijhorende problematiek van de belangenconflicten. Op deze manier zou

men komaf kunnen maken met de tekortkomingen die er onder het huidige recht gelden, waaronder de rechtsonbekwaamheid en de zware nietigheidssanctie. Persoonlijk ben ik voorstander van een aanpak die volledig het tegenovergestelde is van het heden ten dage geldende algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om als wederpartij van zijn opdrachtgever op te treden. Het algemeen verbod is immers verouderd en voldoet niet meer aan de hedendaagse noden en gebruiken. De klassieke argumenten tegen het optreden van een vertegenwoordiger als tegenpartij van zijn opdrachtgever zijn niet altijd steekhoudend en soms zelfs louter speculatief. Vandaar dat er kan worden gepleit voor de toelaatbaarheid van het contracteren met zichzelf als uitgangspunt. Enkel indien er gevaar is voor tegenstrijdige belangen moet de wederpartijstelling worden verboden.

Afdeling 2. Buitenlands recht als voorbeeld?

149. Om te komen tot het gewenste recht, zijnde een codificering van de rechtsfiguur van de wederpartijstelling en de bijhorende belangenconflicten, kan men in eerste instantie een voorbeeld nemen aan het Nederlandse recht. Nederland kent, zoals reeds vermeld, wel degelijk een wettelijke regeling omtrent de centrale problematiek van deze masterthesis.²¹² Het uitgangspunt is de toelaatbaarheid van het contracteren met zichzelf. Enkel indien een belangenconflict dreigt, is de wederpartijstelling verboden.²¹³ Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt dan ook dat het contract met zichzelf is toegestaan indien de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenconflict is uitgesloten. Dit principe is hetgene dat, naar mijn mening, ook in België moet worden ingevoerd. Indien vooraf de prijs en de andere verkoopsvoorwaarden nauwkeurig zijn vastgelegd, is de identiteit van de wederpartij immers irrelevant.

150. Daarnaast voorziet men in Nederland in een toestemmingsvereiste. De wederpartijstelling is enkel toegelaten indien de lastgever daartoe schriftelijke toestemming heeft gegeven. Deze vereiste is voorgeschreven op straffe van nietigheid van de door de lasthebber gesloten rechtshandeling. Wanneer een lasthebber dus een overeenkomst met zichzelf sluit, moet hij daartoe bevoegd zijn. Indien een lasthebber onbevoegd als wederpartij van de lastgever optreedt, is de rechtshandeling in beginsel nietig. Bekrachtiging achteraf is wel mogelijk en verhindert de nietigheid van de rechtshandeling.²¹⁴ Deze regel was oorspronkelijk bedoeld om de consument te beschermen in de relatie particuliere lastgever *versus* professionele lasthebber. De wetgever heeft deze vereiste echter ook doorgetrokken naar de situaties waarbij er geen sprake is van een professionele lasthebber.

Het positieve is dat men in Nederland spreekt van een onbevoegdheid en niet, zoals in België, van een onbekwaamheid. Met de sanctie ben ik het echter niet volledig eens. De gevolgen van een

---

²¹² Zie supra: randnummers 98-102.

²¹³ W.C.L. VAN DER GRINTEN, S.C.J.J. KORTMAN, *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, 2, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon*, Deel I, *De vertegenwoordiging*, Deventer, Kluwer, 2004, nr 15; E.M. MEIJERS, F.J. DE JONG, *Ontwerp voor een nieuw burgerlijk wetboek, Toelichting*, Vierde Gedeelte (Boek 7), Den Haag, Sdu Uitgevers, 1972, 1002.

²¹⁴ K.F. HAAK, R. ZWITSER, *Opdracht aan hulppersonen. Over logistieke dienstverlening in het vervoer*, Deventer, Kluwer, 2003, 160; T.F.E. Tjong Tjin Tai, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IV. Opdracht, inclusief geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2009, nr. 235.

onbevoegde wederpartijstelling kunnen immers zeer ingrijpend zijn: ook wanneer de lastgever in principe niets te klagen heeft, kan hij toch de nietigheid van de rechtshandeling inroepen indien de lasthebber geen toestemming had om met zichzelf te contracteren. Naar mijn mening is het dan ook beter om deze nietigheidssanctie aan te passen aan de concrete situatie. Dit kan door in de wet bijvoorbeeld op te nemen dat de onbevoegde wederpartijstelling enkel met de nietigheid gesanctioneerd zal worden indien de vertegenwoordigde daadwerkelijk kan aantonen dat hij hinder of schade heeft ondervonden van de door de vertegenwoordiger gestelde rechtshandeling.

151. Naast het Nederlandse recht, kan men ook een voorbeeld nemen aan een specifieke rechtstak in ons eigen, nationale recht: het vennootschapsrecht. Ook het vennootschapsrecht bevat, in tegenstelling tot het vertegenwoordigingsrecht, een wettelijke regeling omtrent de belangenconflicten.²¹⁵ Deze regeling houdt in dat de vertegenwoordiger (zijnde de bestuurder van de vennootschap) wel degelijk met zichzelf mag contracteren. Ingeval van een belangenconflict blijven beslissingen of verrichtingen alsnog mogelijk. Zij zijn dan wel onderworpen aan een informatieve procedure. Er wordt namelijk voorzien in een meldings- en een verslagplicht. Ook wordt er voorzien in een nietigheidsregeling en een versterkte aansprakelijkheid voor de bestuurders.²¹⁶

Het vertegenwoordigingsrecht zou zich bij een eventuele codificatie ook kunnen laten inspireren door de procedure voorzien in de vennootschapswet: indien de vertegenwoordiger vaststelt dat hij tegenstrijdige belangen heeft met de vertegenwoordigde, is hij, op straffe van nietigheid, verplicht om zijn opdrachtgever daarvan op de hoogte te stellen. De vertegenwoordigde zal dan moeten beslissen of de rechtshandeling al dan niet mag plaatsvinden.

---

²¹⁵ Zie supra: randnummers 115-120.

²¹⁶ Artikelen 259 en 263 W. Venn.

ALGEMEEN BESLUIT

152. "De problematiek van het contracteren met zichzelf: Nood aan modernisering en/of codificering van het algemeen rechtsbeginsel?". Van in het begin werd al snel duidelijk dat deze centrale onderzoeksvraag geen pasklaar antwoord biedt. Tal van problemen kunnen rijzen naar aanleiding van het contract met zichzelf.

153. In eerste instantie werd het onderzoek geconfronteerd met de fundamentele rechtstheoretische vraag of de wederpartijstelling juridisch mogelijk of toelaatbaar is. Eén en dezelfde persoon, handelend in één enkele hoedanigheid, kan in beginsel immers geen contract met zichzelf sluiten, aangezien de twee partijrollen (schuldeiser en schuldenaar) zich in dergelijk geval vermengen in die ene persoon. Hierdoor treedt slechts de wil van één persoon in werking, zodat de voor de vorming van de overeenkomst essentiële wilsovereenstemming ontbreekt.

Uiteindelijk werd een oplossing voor het desbetreffende probleem gevonden in de theorie van de rechtstreekse vertegenwoordiging. Op basis van deze theorie brengen de door de vertegenwoordiger gestelde rechtshandelingen geen gevolgen teweeg voor hemzelf, maar wel rechtstreeks voor zijn opdrachtgever. De wil van de vertegenwoordiger treedt bij de contractsluiting als het ware in de plaats van de wil van de vertegenwoordigde. Bijgevolg is het perfect mogelijk dat één en dezelfde persoon twee wilsuitingen doet: de vertegenwoordiger uit namelijk zowel zijn eigen wil als die van zijn opdrachtgever.

Het contract met zichzelf komt dus, net zoals andere overeenkomsten, tot stand door twee overeenstemmende wilsuitingen, weliswaar verricht door één en dezelfde persoon. Door het feit dat de vertegenwoordiger optreedt in twee verschillende hoedanigheden, kan hij voor het recht als twee afzonderlijke personen worden beschouwd. Bijgevolg kan men concluderen dat het contract met zichzelf juridisch mogelijk is.

154. Nadat duidelijk was gebleken dat het contract met zichzelf juridisch mogelijk is, diende er te worden onderzocht of dergelijke rechtsfiguur wel rechtsgeldig of geoorloofd is. Het feit dat de vertegenwoordiger als wederpartij *kan* optreden, wil namelijk nog niet zeggen dat hij dit ook effectief *mag*. In dit verband kwam de problematiek van de belangenconflicten op de voorgrond. Doordat één en dezelfde persoon optreedt in twee verschillende hoedanigheden, bestaat er immers een groot gevaar voor tegenstrijdige belangen.

155. De problematiek van het contracteren met zichzelf of de wederpartijstelling wordt, zowel in België als in Frankrijk, niet algemeen wettelijk geregeld. Het Burgerlijk Wetboek (de Code civil) bevat geen algemene regel omtrent belangenconflicten in de persoon van de vertegenwoordiger of de lasthebber. Er zijn echter wel enkele specifieke bepalingen, zoals o.m. deze in artikel 1596 B.W., die het optreden als wederpartij reglementeren. In de rechtspraak heerste er onverdeeldheid over de draagwijdte van deze artikelen. Volgens de ene strekking moesten de bepalingen worden gezien als bijzondere toepassingen van een algemene regel die de wederpartijstelling *tout court* verbood. Volgens de andere strekking daarentegen moest er via een *a contrario*-redenering worden

afgeleid dat de wederpartijstelling wel degelijk was toegestaan in de andere gevallen dan omschreven in de desbetreffende wetsartikelen.

156. In tegenstelling tot België en Frankrijk, kent Nederland wel degelijk een wettelijke regeling i.v.m. het optreden als wederpartij of i.v.m. belangenconflicten in het vertegenwoordigingsrecht. De wederpartijstelling verzet zich *an sich* niet tegen de Nederlandse rechtsorde maar indien een belangenconflict dreigt, dan is *Selbsteintritt* niet toegestaan. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt dan ook dat de wederpartijstelling is toegestaan, indien de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenstrijd is uitgesloten. Dit is eigenlijk enkel mogelijk indien de overeenkomst een vaste prijs, vaste voorwaarden en een duidelijk omschreven inhoud heeft. Daarnaast voorziet men in Nederland in een toestemmingsvereiste. De wederpartijstelling is enkel toegelaten indien de lastgever daartoe schriftelijke toestemming heeft gegeven. Deze vereiste is voorgeschreven op straffe van nietigheid van de door de lasthebber gesloten rechtshandeling. Wanneer een lasthebber dus een overeenkomst met zichzelf sluit, moet hij daartoe bevoegd zijn. Indien een lasthebber onbevoegd als wederpartij van de lastgever optreedt, is de rechtshandeling in beginsel nietig. Bekrachtiging achteraf is wel mogelijk en verhindert de nietigheid van de rechtshandeling.

157. Het is de rechtspraak, en meer bepaald die van het Hof van Cassatie, die een einde heeft gesteld aan de in de rechtsleer heersende discussies. Een eerste arrest dat hierbij van belang was, was het arrest van 7 december 1978. In dit arrest inzake lastgeving oordeelde het Hof van Cassatie dat het de lasthebber verboden is om als tegenpartij van zijn lastgever op te treden. Bovendien erkende het Hof het bestaan van zulk een verbodsregel als een algemeen rechtsbeginsel. Hierdoor kan het desbetreffende arrest zonder enige twijfel als een uiterst belangrijk arrest worden beschouwd. Daarmee was echter nog geen einde gekomen aan de discussie omtrent de problematiek van de wederpartijstelling. Meer nog, het desbetreffende arrest was een voedingsbron voor nieuwe discussies in de rechtsleer. De belangrijkste vraag die rees, was de vraag of het rechtsbeginsel ook bestond voor het vertegenwoordigingsrecht *in globo*, aangezien het Hof van Cassatie de algemene verbodsregel formuleerde als een *algemeen rechtsbeginsel m.b.t. de lastgeving*. Voor een algemeen aanvaard antwoord op deze vraag was het wachten tot een Cassatie-arrest in 2004.

Het arrest van het Hof van Cassatie van 18 maart 2004 kan worden gezien als het mijlpaalarrest binnen de problematiek van het contracteren met zichzelf. Dit arrest stelde definitief een einde aan de discussie die er heerste in de rechtspraak en de rechtsleer omtrent de rechtsgeldigheid van de wederpartijstelling en omtrent het al dan niet bestaan van een algemeen rechtsbeginsel in het gemene vertegenwoordigingsrecht. Het Hof oordeelde meer bepaald dat het een algemeen rechtsbeginsel is dat degene die voor rekening van een ander rechtshandelingen moet stellen, daarbij niet mag optreden als tegenpartij van die andere. Dergelijke handeling is uit haar aard nietig. Het betreft een relatieve nietigheid, waardoor bevestiging van de rechtshandeling (ook stilzwijgend) door de vertegenwoordigde mogelijk is en bijgevolg de nietigverklaring verhindert. In tegenstelling tot het Cassatie-arrest van 7 december 1978, waarbij de focus specifiek lag op de lastgevingsovereenkomst, erkende het Hof in 2004 het verbod op het contracteren met zichzelf als een algemeen rechtsbeginsel *in globo*.

158. Na onderzoek van de problematiek van de wederpartijstelling in het gemeen vertegenwoordigingsrecht, werd overgegaan tot een analyse van twee specifieke rechtstakken: het vennootschapsrecht en het notariaat.

159. In het vennootschapsrecht heeft men, in tegenstelling tot het gemeen vertegenwoordigingsrecht, een specifieke regeling inzake belangenconflicten. Het Wetboek van Vennootschappen regelt meer bepaald de situaties waarin een bestuurder een rechtstreeks of onrechtstreeks belang van vermogensrechtelijke aard heeft, dat strijdig is (of kan zijn) met het belang van de vennootschap. Beslissingen of verrichtingen blijven in dergelijke gevallen mogelijk, ondanks het (eventueel) bestaan van een belangenconflict in hoofde van één of meerdere bestuurders, doch zijn onderworpen aan een informatieve procedure. Er wordt namelijk voorzien in een bijzondere meldings- en een verslagplicht. Bovendien wordt er voorzien in een nietigheidsregeling en een versterkte aansprakelijkheid voor de bestuurder.

160. Voor het notariaat, wordt er in het Burgerlijk Wetboek voorzien in een specifieke wettelijke regeling die een verbod bevat voor de notaris om met zichzelf te contracteren. Artikel 1596, derde lid B.W. bepaalt dat lasthebbers bij een openbare verkoping, noch door henzelf, noch door tussenpersonen kopers mogen worden van de goederen met de verkoop waarvan zij belast zijn. Dit verbod is tevens voorgeschreven op straffe van nietigheid en maakt een specifieke rechtsonbekwaamheid uit. Ongeacht de voordien heersende discussie in de rechtspraak en de rechtsleer omtrent het al dan niet bestaan van een algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om als wederpartij van zijn opdrachtgever op te treden, is er voor de notaris dus altijd al een verbod geweest om met zichzelf te contracteren in het kader van een openbare verkoop. Daarenboven werd in het arrest van het Hof van Cassatie van 24 september 1981 geoordeeld dat de verbodsregel, neergelegd in artikel 1596, derde lid ruim geïnterpreteerd moet worden en derhalve ook geldt voor verkopen uit de hand. Bijgevolg is het de notaris tevens verboden om bij een onderhandse verkoop zelf als koper van het goed op te treden.

Daarnaast voorziet ook de Organieke Wet Notariaat in een belangenconflictenregeling. Artikel 8 O.W.N. bepaalt immers dat de notarissen geen akten mogen verlijden waarin zij zelf partij zijn of waarin enige bepaling te hunnen voordele voortkomt. Bovendien bepaalt artikel 9 O.W.N. dat de notaris de partijen attent moet maken op het bestaan van eventuele tegenstrijdige belangen. Aangezien de notaris een openbaar ambtenaar is, die de verplichting heeft om onafhankelijk en onpartijdig op te treden, is het contracteren met zichzelf *not done* voor de notaris. De reeds besproken arresten van het Hof van Cassatie kunnen dus worden gezien als een extra bevestiging van hetgeen eigenlijk al van toepassing was voor het notariaat, zijnde een algemeen verbod op de wederpartijstelling. Het verbod voor de notaris om met zichzelf te contracteren is, naar mijn mening, niet meer dan logisch. Hij is en blijft immers een openbare ambtenaar, bekleed met overheidsgezag, die steeds op een onafhankelijke en onpartijdige wijze dient op te treden. Indien dit verbod zou worden opgeheven zou men al snel in strijd kunnen komen met de notariële deontologie.

161. Na een grondige analyse van de problematiek van de wederpartijstelling, in zowel het gemene vertegenwoordigingsrecht als in enkele specifieke rechtstakken, kon de desbetreffende rechtsfiguur worden geëvalueerd. Hierbij kwamen drie onderwerpen aan bod: de rechtstreekse vertegenwoordiging, de onbekwaamheid en de nietigheidssanctie.

162. Om te beginnen werd onderzocht of de theorie van de rechtstreekse vertegenwoordiging van enige waarde kon zijn voor de juridische mogelijkheid van het contracteren met zichzelf bij de middellijke vertegenwoordiging. Bij de middellijke of onrechtstreekse vertegenwoordiging handelt de tussenpersoon immers in eigen naam, waardoor de rechtsgevolgen van de door hem verrichtte rechtshandeling, althans op verbintenisrechtelijk vlak, niet rechtstreeks worden toegerekend aan zijn opdrachtgever. De overeenkomst komt in eerste instantie tot stand tussen de in eigen naam handelende vertegenwoordiger en de derde-partij. Op grond van de interne verhouding tot zijn opdrachtgever, is de vertegenwoordiger er echter wel toe gehouden om de rechtsgevolgen aan de vertegenwoordigde door te geven. Ingeval de vertegenwoordiger tevens wederpartij wordt in de overeenkomst die hij in eigen naam en voor rekening van zijn opdrachtgever moet sluiten, kan dit dus tot problemen leiden. Doordat er geen rechtstreekse toerekening aan de vertegenwoordigde plaatsvindt, wordt de vertegenwoordiger (weliswaar tijdelijk) zowel partij als wederpartij van de overeenkomst. Een oplossing voor deze problematiek werd echter gevonden in het formuleren van een ruimer criterium en derhalve de onmogelijkheid om met zichzelf te contracteren te relativiseren. Het feit dat een persoon met zichzelf contracteert, moet niet als een juridische onmogelijkheid worden beschouwd, indien deze persoon optreedt in twee onderscheiden hoedanigheden, waarbij (minstens) één hoedanigheid impliceert dat hij optreedt voor rekening van een andere persoon of van een ander vermogen. In het geval van middellijke vertegenwoordiging zal er aldus geen probleem zijn met betrekking tot de juridische mogelijkheid, aangezien de vertegenwoordiger wel degelijk optreedt in twee onderscheiden hoedanigheden, ter behartiging van twee onderscheiden belangen: zijn eigen belang en dat van zijn opdrachtgever.

163. Vervolgens werd de onbekwaamheid tot wederpartijstelling kritisch bekeken. Het door het Hof van Cassatie erkende algemene rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om op te treden als tegenpartij van zijn opdrachtgever wordt benaderd als een specifieke rechtsonbekwaamheid. Het verbod wordt immers afgeleid uit specifieke wetsbepalingen die onbekwaamheden inhouden en om die reden restrictief worden geïnterpreteerd. De bekwaamheid is de regel, de onbekwaamheid de uitzondering. Persoonlijk volg ik echter de strekking in de rechtsleer die pleit voor een regel van onbevoegdheid i.p.v. onbekwaamheid, daar de nadruk eerder ligt op een verbod om een specifieke soort rechtshandelingen te stellen *tegen* de onbevoegde. Bij een onbekwaamheid staat daarentegen de bescherming van de onbekwame centraal, die als het ware tegen zichzelf moet worden beschermd. Het algemene rechtsbeginsel beschermt echter de wederpartij van de rechtsonbekwame, zijnde de vertegenwoordigde.

Deze gedachtegang strookt echter niet met de zienswijze van het Hof van Cassatie. Het Hof voorziet immers de (relatieve) nietigheid als sanctie voor een overtreding van het algemeen rechtsbeginsel dat verbiedt om als wederpartij op te treden. Dergelijke sanctie veronderstelt dat het algemeen verbod wordt beschouwd als een regel van onbekwaamheid, hetgeen moeilijk compatibel is met het uitzonderingskarakter van de onbekwaamheden. Door het verbod

daarentegen als een regel van onbevoegdheid te beschouwen, kan dit nadeel worden vermeden. De sanctie zal in dergelijk geval bestaan uit een niet-gebondenheid, behoudens bekrachtiging door de vertegenwoordigde. Deze oplossing is meer in overeenstemming met de (veronderstelde) wil van de partijen en beter aangepast aan de rechtsfiguur van de vertegenwoordiging.

164. Als derde en laatste evaluatiepunt is er nog de nietigheidssanctie, die naar mijn mening veel te ingrijpend is. Zoals reeds vermeld, wordt een overtreding op het verbod om met zichzelf te contracteren gesanctioneerd met de nietigheid van de gestelde rechtshandeling. De nietigheid is (en blijft) echter een onverbiddelijke sanctie, zodat voorzichtigheid geboden is. Ze moet aangepast zijn aan de aard en het doel van de miskende regel en de belangrijkheid van de wets- of belangenschending. De nietigheidssanctie moet derhalve maatwerk zijn. Er zijn immers voldoende alternatieven beschikbaar op grond waarvan de door de vertegenwoordiger gestelde handelingen kunnen worden aangevochten wanneer de vertegenwoordigde schade heeft geleden. Er kan dan ook worden gepleit voor een aanpak die aangepast is aan de specifieke situatie en context. De problematiek van de wederpartijstelling en de daarbij horende belangenconflicten vereisen een feitelijke beoordeling *in concreto*. De klassieke argumenten tegen het optreden van een vertegenwoordiger als tegenpartij van zijn opdrachtgever zijn niet altijd steekhoudend en soms zelfs louter speculatief. Meer bepaald rijst de vraag welk bezwaar er *a priori* kan bestaan tegen het feit dat de vertegenwoordiger zelf aankoopt van de vertegenwoordigde, indien vooraf de prijs en de andere verkoopsvoorwaarden nauwkeurig zijn vastgelegd. Dit zou, naar mijn mening, toch een vermoeden opleveren dat de identiteit van de koper irrelevant is. Bovendien heeft ook het Nederlandse recht geen bezwaar tegen het contracteren met zichzelf in de hypothese hiervoor uiteengezet. Vandaar dat er ook in België voor een 'soepelere' aanpak van de desbetreffende materie kan worden gepleit.

165. Tot slot werd er onderzoek gevoerd naar de toekomst van de centrale problematiek van deze masterthesis, zijnde het contract met zichzelf. Zoals gebleken uit de evaluatie, is het door het Hof van Cassatie in het leven geroepen algemeen rechtsbeginsel allesbehalve volmaakt. Bovendien ziet het er niet naar uit dat hier op korte termijn verandering in zal komen, aangezien er zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer een soort van berusting in het vonnis van het Hof van Cassatie waar te nemen is. Nagenoeg iedereen neemt genoegen met het feit dat er een algemeen verbod bestaat op het contracteren met zichzelf. Er wordt verder niet meer gediscussieerd over een eventuele modernisering en/of codificatie. Ook het Hof van Cassatie zelf laat na om een moderne interpretatie door te voeren van zijn eerder genomen beslissingen

166. Hoewel het er op het eerste zicht dus niet ziet aan te komen, noodzaakt er zich naar mijn mening wel degelijk een aanpassing van het huidige recht. Het huidige recht is immers verouderd en bijgevolg toe aan modernisering. De maatschappelijke opvattingen rond vertegenwoordiging, en meer specifiek rond lastgeving, zijn geëvolueerd. Oorspronkelijk werd de lastgeving beschouwd als een vriendendienst, die plaatsvond om niet en die doorgaans gebaseerd was op het vertrouwen dat de lastgever had in zijn lasthebber. Vanuit deze optiek was de vrees voor het ontstaan van belangenconflicten en het verbod voor de lasthebber om met zichzelf te contracteren dan ook niet geheel onlogisch. Vandaag de dag is de lastgevingsrelatie echter vrijwel volledig

gecommercialiseerd. Steeds meer taken worden uitgevoerd door professionele dienstverleners, die vanzelfsprekend een winstoogmerk nastreven. Bijgevolg is een algemeen verbod op de wederpartijstelling niet meer verantwoord. Naar mijn mening noodzaakt zich in België een codificering van de rechtsfiguur van de wederpartijstelling en de bijhorende problematiek van de belangenconflicten. Op deze manier zou men komaf kunnen maken met de tekortkomingen die er onder het huidige recht gelden, waaronder de rechtsonbekwaamheid en de zware nietigheidssanctie. Persoonlijk ben ik voorstander van een aanpak die volledig het tegenovergestelde is van het heden ten dage geldende algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om als wederpartij van zijn opdrachtgever op te treden. Er moet immers worden uitgegaan van de toelaatbaarheid van het contracteren met zichzelf. Enkel indien er gevaar is voor tegenstrijdige belangen moet de wederpartijstelling worden verboden.

167. Om te komen tot dit gewenste recht, kan men in eerste instantie een voorbeeld nemen aan het Nederlandse recht dat, zoals reeds vermeld, wel degelijk een wettelijke regeling bevat omtrent de wederpartijstelling. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek bepaalt immers dat het contract met zichzelf is toegestaan indien de inhoud van de rechtshandeling zo nauwkeurig vaststaat dat een belangenconflict is uitgesloten. Dit principe is hetgene dat, naar mijn mening, ook in België moet worden ingevoerd. Indien vooraf de prijs en de andere verkoopsvoorwaarden nauwkeurig zijn vastgelegd, is de identiteit van de wederpartij immers irrelevant.

Daarnaast voorziet men in Nederland in een toestemmingsvereiste, die voorgeschreven is op straffe van nietigheid van de door de lasthebber gestelde rechtshandeling. Wanneer een lasthebber dus een overeenkomst met zichzelf sluit, moet hij daartoe bevoegd zijn. Indien een lasthebber onbevoegd als wederpartij van de lastgever optreedt, is de rechtshandeling in beginsel nietig, behoudens bekrachtiging achteraf. Het positieve is dat men in Nederland spreekt van een onbevoegdheid en niet, zoals in België, van een onbekwaamheid. Met de sanctie ben ik het echter niet volledig eens. De gevolgen van een onbevoegde wederpartijstelling kunnen immers zeer ingrijpend zijn: ook wanneer de lastgever in principe niets te klagen heeft, kan hij toch de nietigheid van de rechtshandeling inroepen indien de lasthebber geen toestemming had om met zichzelf te contracteren. Naar mijn mening is het dan ook beter om deze nietigheidssanctie aan te passen aan de concrete situatie. Dit kan door in de wet bijvoorbeeld op te nemen dat de onbevoegde wederpartijstelling enkel met de nietigheid gesanctioneerd zal worden, indien de vertegenwoordigde daadwerkelijk kan aantonen dat hij hinder of schade heeft ondervonden van de door de vertegenwoordiger gestelde rechtshandeling.

168. Naast het Nederlandse recht zou het vertegenwoordigingsrecht zich bij een eventuele codificatie ook kunnen laten inspireren door de procedure voorzien in het vennootschapsrecht: indien de vertegenwoordiger vaststelt dat hij tegenstrijdige belangen heeft met de vertegenwoordigde, is hij, op straffe van nietigheid, verplicht om zijn opdrachtgever daarvan op de hoogte te stellen. De vertegenwoordigde zal dan moeten beslissen of de rechtshandeling al dan niet mag plaatsvinden.

169. Naar mijn mening noodzaakt zich dus niet enkel een modernisering, maar tevens een codificering van het algemeen rechtsbeginsel dat de vertegenwoordiger verbiedt om op te treden

als wederpartij van zijn opdrachtgever. Persoonlijk ben ik voorstander van een regeling gelijkaardig aan die van het Nederlandse recht, met uitzondering van de nietigheidssanctie ingeval van handelen zonder toestemming van de vertegenwoordigde. Deze is veel te drastisch en kan leiden tot rechtsmisbruik. Vandaar pleit ik voor een nietigheidssanctie die is aangepast aan de concrete omstandigheden: een feitelijke beoordeling *in concreto*. Enkel indien de vertegenwoordigde effectief schade heeft geleden, zal hij gerechtigd zijn om zich te beroepen op de nietigheid.

BIBLIOGRAFIE

A. WETGEVING

I. BELGIË

KB nr. 22 van 24 oktober 1934.

KB van 27 september 2006 tot goedkeuring van het reglement van plichtenleer van het Beroepsinstituut van vastgoedmakelaars.

Wet van 16 maart 1803 tot regeling van het notarisambt (Organieke Wet Notariaat).

Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804.

Wetboek van vennootschappen van 7 mei 1999.

II. NEDERLAND

Nieuw Burgerlijk Wetboek.

III. FRANKRIJK

Code civil.

B. RECHTSPRAAK

I. BELGIË

Rb. Brussel 29 maart 1950, *Rev. prat. Not.* 1950, 165.

Antwerpen 20 augustus 1990, *T.R.V.* 1990, 538.

Antwerpen 19 maart 1996, *R.H.A.* 1996-97, 135.

Rb. Brussel 1 maart 1999, *A.J.T.* 1999-00, 124.

Luik 18 maart 1999, *J.L.M.B.* 1999, 1772.

Arbh. Luik 24 februari 1984, *T.S.R.* 1984, 479.

Cass. 21 februari 1884, *Pas.* 1884, I., 61.

Cass. 20 juli 1899, *Pas.* 1899, I, 347.

Cass. 14 mei 1903, *Pas.* 1903, I., 216.

Cass. 8 november 1956, *Pas.* 1957, I, 244.

Cass. 7 december 1978, *Arr. Cass.*, 1978-79, 407 en *Pas.* 1979, I, 408.

Cass. 6 maart 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 842, *Pas.* 1980, I, 832.

Cass. 24 september 1981, *Pas.* 1982, I, 125.

Cass. 23 juni 1983, *Arr. Cass.* 1982-83, 1319, *Pas.* 1983, I, 1205.

Cass. 20 juni 1988, *Pas.* 1988, I, 1258.

Cass. 26 januari 2001, *Pas.* 2001, 170, *Arr. Cass.* 2001, 170.

Cass. 31 januari 2002, *T. Not.* 2002, 202.

Cass. 14 oktober 2002, C.00.0227.N, *Pas.* 2002, 1932.

Cass. 18 maart 2004, *R.W.* 2004-05, 303.

Cass. 25 juni 2004, *Pas.* 2004, 1162.

Cass. 6 februari 2006, S.05.0030.N, *Pas.* 2006, 307.

Cass. 29 juni 2006, *Pas.* 2006, 1551.

III. FRANKRIJK

Cass. fr. 29 januari 1979, *Bull. civ.* 1979, IV, nr. 36.

Cass. fr. 20 oktober 1988, *Bull. civ.* 1980, I, nr. 241.

C. RECHTSLEER

I. BELGIË

BOEKEN

CLAEYS, I., *Samenhangende overeenkomsten en aansprakelijkheid. De quasi-immuniteit van de uitvoeringsagent herbekeken*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 713 p.

CLAEYS, I., BRULOOT, D., DAMBRE, M. en ENGELS, C., *Rechtskroniek voor het notariaat*, Brugge, Die Keure, 2011, 226 p.

CORNELIS, L., *Algemene theorie van de verbintenis*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 997 p.

DAMBRE, M., *Bijzondere overeenkomsten: Syllabus*, Brugge, die Keure, 2012, 487 p.

DECKERS, F., *Le mandat*, in *Répertoire notarial*, Brussel, Larcier, 1979, 126 p.

DEKKERS, R. en DIRIX, E., *Handboek van burgerlijk recht*, II, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2005, 589 p.

DEKKERS, R., VERBEKE, A., CARETTE, N. en VANHOVE, K., *Handboek burgerlijk recht deel III: verbintenissen, bewijsleer, gebruikelijke contracten*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 820 p.

DELVOIE, J., *Orgaantheorie in rechtspersonen van privaatrecht*, Antwerpen-Cambridge, Intersentia, 2010, 590 p.

DE PAGE, H. en DEKKERS, R., *Traité élémentaire de droit civil belge: principes, doctrine, jurisprudence*, X dln., Brussel, Bruylant, 1949-1975.

EKELMANS, M., *Conflits d'intérêts. Contrats d'intermédiaires*, in X. (ed.), *Les conflits d'intérêts*, Brussel, Bruylant, 1997, 326 p.

ERNST, P., *Belangenconflicten in naamloze vennootschappen*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 1153 p.

ENGELS, C., *Bijzondere overeenkomsten: syllabus*, Brugge, die Keure, 2006, 391 p.

FORIERS, P.-A. en GLANSDORF, F., *Contrats spéciaux*, III, Brussel, Presses Universitaires de Bruxelles, 2000, 696 p.

GOOSSENS, W., *Aanneming van werk: het gemeenrechtelijk dienstencontract*, Brugge, Die Keure, 2003, 1327 p.

HERBOTS, J.H. en PAUWELS, C., *Rechtspraak bijzondere overeenkomsten, Arresten van het Hof van Cassatie als spiegel van het levende contractenrecht*, Leuven, Acco, 1992, 379 p.

MERCHIERS, Y., *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2000, 395 p.

NOELS, D., *De commissionair-expediteur*, Larcier, Gent, 2006, 270 p.

PAULUS, C. en BOES, R., *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Gent, Story-Scientia, 1978, 178 p.

RIGAUX, M., *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, Antwerpen, Maklu, 1993, 527 p.

SAGAERT, V., TILLEMANS, B. en VERBEKE, A.L., *Vermogensrecht in kort bestek: goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 485 p.

SAMOY, I., *Middellijke Vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 762 p.

SIMONT, L., FORIERS, P.A. en JAFFERALI, R., *Actualités de quelques contrats spéciaux*, Brussel, Bruylant Bruxelles, 2005, 114 p.

STARCK, B., ROLAND, H. en BOYER, L., *Obligations, II, Contrat*, Parijs, Litec, 1995, 856 p.

STIJNS, S., *Verbintenissenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, 268 p.

STORME, M.E., *Vertegenwoordiging, Lastgeving, Kwaliteitsrekening en aanverwante rechtsfiguren: een syllabus ten behoeve van het vak notarieel zaken- en contractenrecht*, 2007, 74 p.

TILLEMANS, B., *Lastgeving*, in *Algemene Praktische Rechtsverzameling*, Deurne, Kluwer, 1997, 396 p.

TILLEMANS, B., *Le Mandat*, Diegem, Kluwer, 1999, 476 p.

TILLEMANS, B., *Bestuur van vennootschappen*, Brugge, die Keure, 2005, 806 p.

VAN DEN BROECK, A., *Vermogensbescherming van kwetsbare meerderjarigen via lastgeving: een rechtsvergelijkend onderzoek*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 370 p.

VAN GERVEN, W., *Bewindsbevoegdheid. Rechtsvergelijkende bijdrage tot een algemene theorie van bewind over andermans vermogen*, Brussel, Bruylant, 1962, 509 p.

VAN GERVEN, W., *Algemeen deel in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, I, Antwerpen, Story-Scientia, 1987, 519 p.

VAN GERVEN, W., COUSY, H. en STUYCK, J., *Handels- en economisch recht, Deel I, Ondernemingsrecht*

in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Deurne, Story-Scientia, 1992, 704 p.

VAN GERVEN, W. en COVEMAEKER, S., *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2001, 459 p.

VAN OEVELEN, A., *Bijzondere overeenkomsten*, Antwerpen, 2008-2009, 574 p.

VAN OMMESLAGHE, P., *Droit des obligations*, Brussel, Presses universitaires de Bruxelles, 1989, 352 p.

VERBEKE, A.L., ARTESCHENE, I., BRULEZ, P., PORTUGAELS, N. en SWENNEN, J., *Bijzondere overeenkomsten in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 316 p.

WERY, P., *Le droit des contrats: le mandat*, Brussel, Larcier, 2000, 341 p.

WERY, P., *Le droit des obligations contractuelles et le bicentenaire du Code civil*, Brussel, die Keure, 2004, 396 p.

WEYTS, L., *De inrichting van het notariaat en plichtenleer i.v.m. het beroep*, Leuven, Acco, 1991, 141 p.

BIJDRAGEN IN TIJDSCHRIFTEN

BROECKX, K., *De vertegenwoordiging in rechte en naamlening in het geding*, R.W. 1994-1995, 248-253.

PAULUS, C. en BOES, R., *De recente cassatierechtspraak in verband met lastgeving*, in X., *Liber amicorum Frédéric Dumon*, Antwerpen, Kluwer, 1983, 199-217.

SMETS, A., *Betekening door een gerechtsdeurwaarder-lastgever aan de gekozen woonplaats, in casu zijn eigen kantoor: een bizarre driehoeksverhouding*, (noot onder Cass. 18 maart 2004), R.W. 2004-05, 303.

VANANROYE, J., *Toerekening aan rechtspersonen en andere organisaties*, T.P.R. 2004, afl. 1, 759-762.

VAN DEN BERGH, B., *Het aankoopverhod voor lasthebbers krachtens art. 1596 B.W.: pleidooi voor een rechterlijke belangenafweging i.p.v. een absolute wettelijke onbekwaamheid?*, (noot onder Cass. 13 september 2012), R.W. 2013-2014, 1100.

VAN GERVEN, W., *Creatieve rechtspraak*, RW 1997-1998, 212.

II. NEDERLAND

BOEKEN

AKVELD, J.E.M., DOLMAN, W.G., HAAK, K.F. en HOLZHAUER, R.W., *Hoofdstukken Handelsrecht*, Deventer, Kluwer, 2001, 798 p.

CASTERMANS, A.G., *Lastgeving*, in *Nieuw burgerlijk wetboek. Tekst en commentaar*, NIEUWENHUIS, J.H., STOLKER, C.J.J.M. en VALK, W.L. (ed.), Deventer, Kluwer, 1990, 902 p.

HAAK, K.F. en ZWITSER, R., *Opdracht aan hulppersonen. Over logistieke dienstverlening in het vervoer*, Deventer, Kluwer, 2003, 670 p.

KORTMANN, S.C.J.J., DE LEEDE, L.J.M. en THUNISSEN, H.O., *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, 5, Bijzondere Overeenkomsten, III, Overeenkomst van opdracht, arbeidsovereenkomst, aanneming van werk, 7^e ed.*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1994, 647 p.

LAMERS, A.H., *Opdracht, lastgeving en bemiddeling*, Zutphen, Paris, 2012, 170 p.

MEIJERS, E.M. en DE JONG, F.J., *Ontwerp voor een nieuw burgerlijk wetboek, Toelichting, Vierde Gedeelte (Boek 7)*, Den Haag, Sdu Uitgevers, 1972, 1214 p.

TIMMER, I, *Bijzondere overeenkomsten begrepen*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers, 2010, 194 p.

TJONG TJIN TAI, T.F.E., *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IV. Opdracht, inclusief geneeskundige behandelingsovereenkomst en de reisovereenkomst*, Deventer, Kluwer, 2009, 410 p.

VAN DER GRINTEN, W.C.L. en KORTMAN, S.C.J.J., *Mr. C. Assers Handleiding tot beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, 2, Vertegenwoordiging en Rechtspersoon, Deel I, De vertegenwoordiging*, Deventer, Kluwer, 2004, 212 p.

VAN ZEBEN, C.J. e.a., *Compendium bijzondere overeenkomsten*, Deventer, Kluwer, 1998, 426 p.

WESSELS, B. en VERHEIJ, A.J., *Bijzondere overeenkomsten*, Deventer, Kluwer, 2010, 469 p.

III. FRANKRIJK

BOEKEN

FLATTET, G., *Les contrats pour le compte d'autrui. Essai critique sur les contrats conclus par un intermédiaire en droit français*, Parijs, Recueil Sirey, 1950, 312 p.

FLOUR, J. en AUBERT, J.-L., *Les obligations, I, Sources: l'acte juridique*, Parijs, Armand Colin, 1986, 427 p.

GHESTIN, J., *Traité de droit civil, Les principaux contrats spéciaux*, door J. HUET, Parijs, L.G.D.J., 2001, 1697 p.

GHESTIN, J., JAMIN, C. en BILLIAU, M., *Traité de droit civil, Les effets du contrat*, Parijs, L.G.D.J., 2001, 1340 p.

GOUGET, L., *Théorie générale du contrat avec soi-même. Etude de droit comparé*, thèse Caen, 1903, 256 p.

MALAURIE, Ph., AYNES, L. en GAUTIER, P.-Y., *Cours de droit civil, Contrats spéciaux*, Parijs, Cujas, 1999, 721 p.

MAZEAUD, H. en L., MAZEAUD, J. en CHABAS, F., *Leçons de droit civil, II, vol. 1, Obligations : théorie générale*, door CHABAS, F., Parijs, Montchrestien, 1998, 1353 p.

PETEL, P., *Le contrat de mandat*, Parijs, Dalloz, 1994, 126 p.

PILON, E., *Essai d'une théorie générale de la représentation dans les obligations*, thèse Caen, 1897, 370 p.

STARCK, B., ROLAND, H. en BOYER, L., *Obligations, II, Contrat*, Parijs, Litec, 1995, 856 p.

TERRE, F., SIMLER, Ph. en LEQUETTE, Y., *Droit civil, les obligations*, Parijs, Dalloz, 1996, 1160 p.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Contracteren met zichzelf

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2015**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Peeters, Philippe

Datum: **12/05/2015**